

EDITIONES CRITICÆ
SCRIPTORUM GRÆCORUM ET ROMANORUM
A COLLEGIO PHILOLOGICO CLASSICO
ACADEMIÆ LITTERARUM HUNGARICÆ PUBLICI IURIS FACTÆ.

CIRIS

EPYLLION PSEUDOVERGILIANUM

EDIDIT, ADNOTATIONIBUS EXEGETICIS ET CRITICIS

INSTRUXIT

GEYZA NÉMETHY

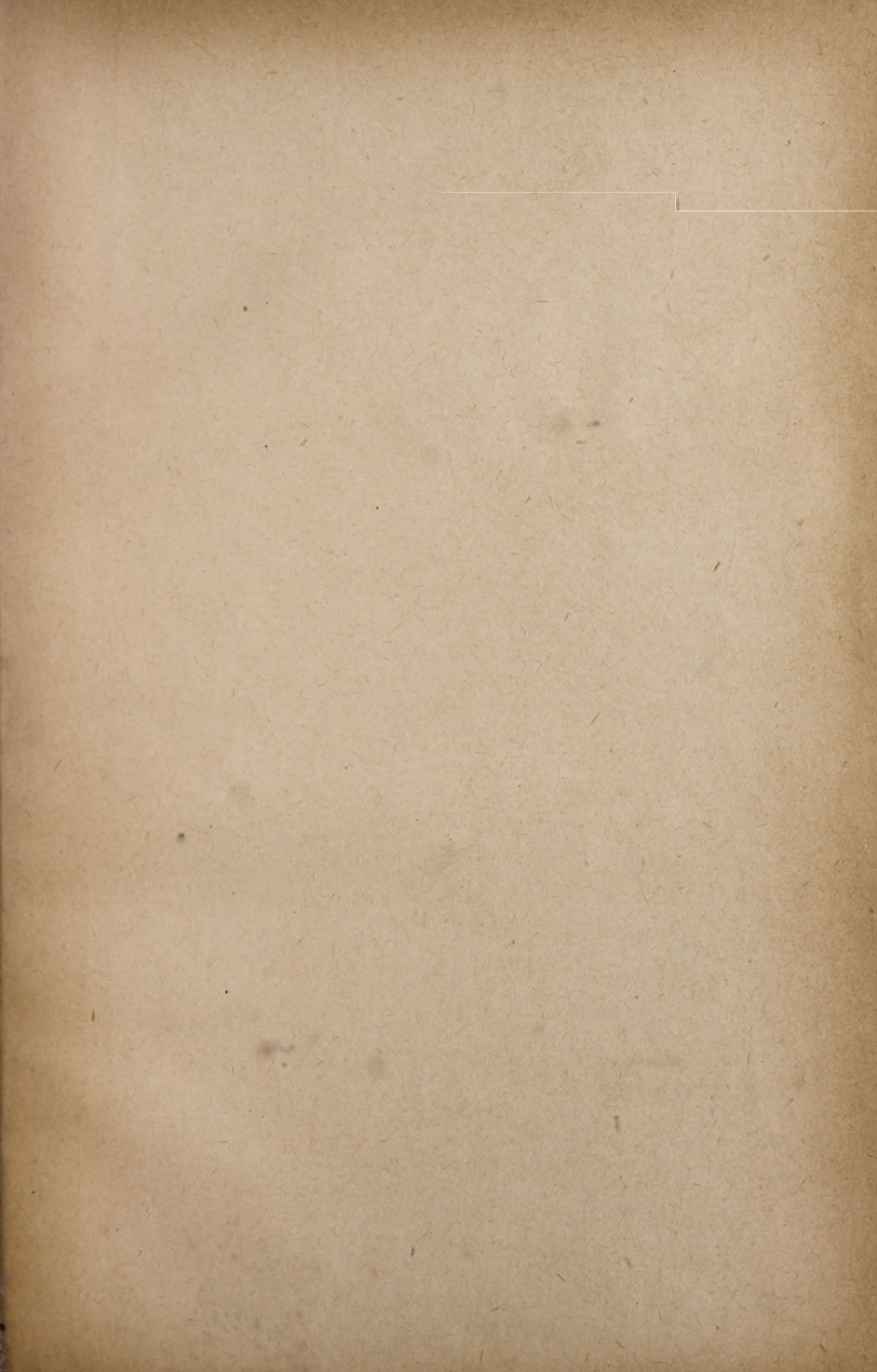
ACADEMIÆ LITTERARUM HUNGARICÆ SODALIS

BUDAPESTINI

SUMPTIBUS ACADEMIÆ LITTERARUM HUNGARICÆ

MCMIX.

Pretium 3 cor.

EDITIO PRIMA

SCRIPTORUM GREGORII ET ROMANORUM

MUNICIPALITATIS HUNGARICAE

ACADEMIAE LITTERARUM HUNGARICAE

PRIMA EDITIO

PRIMA EDITIO PRIMA EDITIO PRIMA EDITIO

PRIMA EDITIO

PRIMA EDITIO

PRIMA EDITIO PRIMA EDITIO PRIMA EDITIO

CIRIS

PRIMA EDITIO PRIMA EDITIO PRIMA EDITIO

PRIMA EDITIO

PRIMA EDITIO

PRIMA EDITIO PRIMA EDITIO PRIMA EDITIO

PRIMA EDITIO PRIMA EDITIO PRIMA EDITIO

A. M. T. AKADEMIA

FÖITKÁRI HIV

EDITIONES CRITICÆ
SCRIPTORUM GRÆCORUM ET ROMANORUM

A COLLEGIO PHILOGICO CLASSICO

ACADEMIÆ LITTERARUM HUNGARICÆ

PUBLICI IURIS FACTÆ.

CIRIS

EPYLLION PSEUDOVERGILIANUM.

BUDAPESTINI

TYPIS SOCIETATIS FRANKLINIANÆ

MCMIX.

CIRIS

EPYLLION PSEUDOVERGILIANUM

EDIDIT, ADNOTATIONIBUS EXEGETICIS ET CRITICIS

INSTRUXIT

GEYZA NÉMETHY

ACADEMIÆ LITTERARUM HUNGARICÆ SODALIS

BUDAPESTINI

SUMPTIBUS ACADEMIÆ LITTERARUM HUNGARICÆ

MCMIX.

204325

FRANKLIN

FRANKLIN

FRANKLIN

FRANKLIN

FRANKLIN

FRANKLIN

FRANKLIN

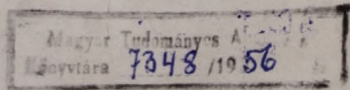
FRANKLIN

FRANKLIN

FRANKLIN

FRANKLIN

FRANKLIN-TÁRSULAI NYOMDÁJA.

PRÆFATIO.

In Appendice Vergiliana, candidi lectores! ad nos pervenit carmen *Ciris*, epyllion Alexandrinorum more compositum, cuius auctor ignotus Lucretium Catullumque sæpissime imitatur, sed inprimis Vergilii locos tam multos in suum usum convertit, ut poema eius interdum pæne cento Vergilianus esse videatur.

De hoc carmine semper diversæ erant virorum doctorum sententiæ; nuper autem maximos in republica litterarum tumultus movit, *Franciscus Skutsch*, professor Vratislaviensis, duobus libris editis,¹ ubi «ægrotorum veterum somnia»² resuscitans *Cirin* Cornelio Gallo, principi elegiæ Romanæ vindicat et Vergilio imitatoris partes attribuit. Ut sententiam suam argumentis confirmet, comparat locos inter *Cirin* et Vergilium communes miraque cum audacia Vergilium fuisse imitorem eo studet evincere, quod Vergilius carmen *Ciris* pluribus locis, se ipsum prodens, inepte sit secutus versusque imitando expressos plerumque corruperit. Sed, ut cognoscatis hominis temeri-

¹ *Aus Vergils Frühzeit* (Lipsiæ, Teubner, 1901); *Gallus und Vergil*, ibidem, 1906.

² Inter philologos veteres, qui *Cirin* Gallo tribuerunt, primus fuisse videtur *Fontanini*: *Histor. litter. Aquileiensis* (Romæ, 1742.) p. 39. sqq.

tatem, legatis verba ipsius immortalitate digna: «Man darf sagen, dass sich nie ein Nachahmer *naiver* verraten hat als Vergil, wobei ihn einigermassen entschuldigen mag, dass er selbst die Entlehnung gar nicht verheimlichen wollte. Nur ist freilich die *täppische Art*, wie er sich gelegentlich verrät, gewiss auch seine Absicht nicht gewesen . . .¹ Vergil beweist gerade durch die *Plumpheit seines Ausdrucks* unwidersprechlich seine Abhängigkeit von der Ciris . . .² Vergil würde nicht mit solcher Regelmässigkeit die aus der Ciris entlehnten Stellen *abschwächen*, ja *verderben*, wenn sie seinem eigenen Schöpfergeist entsprungen wären».³

Hæc *Skutschii* commenta qui refutanda sibi proposuerunt, nescio quo pacto parum acres se huc usque præstiterunt Maronis vindices, quo factum est, ut numerus sectatorum *Skutschii* in dies crescat iamque verendum sit, ne tanti nominis splendor confidentia unius hominis obscuretur.

Mihi quidem, ut plane dicam, quod sentio, omni sensu recti et pulchri prorsus destitutus atque furcillis, ut Catulli verbis utar, de Helicone deiciendus esse is videtur, qui auctorem Ciris, simium istum Lucretii et Catulli, Gallum fuisse, Vergilium autem istius simii simium esse statuit. *Skutsch* igitur uno errore utrumque poetam lædit: Gallum illum, cuius magnitudinem multo melius, quam antea, nobis pervidere licet, ex quo mihi veram originem indolemque elegiæ Romanæ detegere contigit,⁴ et Vergilium,

¹ *Aus Vergils Frühzeit*, p. 113.

² *Vergil und Gallus*, p. 180.

³ *Ibidem*, p. 119.

⁴ Cf. libellum meum inter *Commentationes Academiae Litterarum Hungaricæ* editum: *A római elegia viszonya a göröghöz* (Budapestini, 1903) et *Rhein. Mus.* an. 1905. p. 320.

poeseos Romanæ principem, artificem summum elocutionis poeticæ Latinæ. Vere iam tempus est, ut maximorum poetarum Manes a tali vindicentur iniuria doctissimæque illæ *Skutschii* ineptiæ tradantur bene merito derisui.

Quare duobus iam abhinc annis recitaveram in consessu Societatis Philologorum Budapestinensis commentatiunculam, quæ postea in *Museo Rhenano*¹ lucem vidit, ubi in hac quæstione difficili sane atque lubrica novam, opinor, monstravi veri inveniendi viam auctoremque huius carminis falsarium fuisse eoque scripsisse consilio, ut fetum suum misellum Vergilio supponeret, pluribus demonstrare conabar argumentis. Nunc autem, ut omnis tollatur dubitatio, editionem exegeticam *Ciris* publici iuris facio,² unde, quantum *Skutschii* inventa valeant, lectoribus nulla opinione præiudicata ductis luculenter apparebit.

Novus enim iste Vergilii interpres, cum carmina Maronis cum *Ciri* compararet, contentus erat ea locorum parallelorum collectione, quam *Sillig* et *Bæhrens* olim editionibus *Ciris* adiunxerant. Ego autem feci, quod *Skutsch* sibi faciendum non putarat: *perlegi Vergilium* totque conguessi locos ab auctore *Ciris* imitando expressos, ut, qui huc usque noti erant loci inter *Cirin* et *Vergilium* communes, ne dimidiam quidem eorum partem efficiant. Perlegi præterea ceteros Romanorum poetas a *Lucretio Catulloque* usque ad *Manilium* et *Germanicum Cæsarem* eosque omnes

¹ *V. Rheinisches Museum*, a 1907. p. 482: *Zur Ciris-Frage*.

² Quasdam ex hoc commentario particulas recitavi in festo Societatis Philologorum Budapestinensis consessu a. d. III. Id. Ian. a. MCMVIII. Cf. commentationem meam *Vergilius dormitans* in ephemeride eiusdem Societatis: *Egyetemes Philologiai Közlöny*, t. XXXII. p. 169. sqq.

expilatos esse ab hoc falsario in adnotationibus exegeticis satis demonstravi. Quare iam nunc aut totam fere Vergilii elocutionem ex hoc uno fonte fluxisse omnesque Augustei temporis poetas ex hoc parvo epyllio colores mutuasse statuendum est, aut concedendum: auctorem Ciris fuisse imitatore callidissimum, qui thesauro scriptorum aureæ ætatis poetico commode poterat uti.

Tollat legatque igitur hunc libellum, quisquis Vergilium amat: videbit statim, quo iure damnet cygnum Mantuanum quaque levitate in tota hac quæstione tractanda versatus sit *Skutsch* ille, quem nunc socii discipulique in omnibus fere hebdomadariis criticis in cælum efferunt laudibus iamque victricis causæ patronum salutant,¹ iidem illi, qui alias in iisdem hebdomadariis, vivos mortuosque sententiis tamquam de tripode dictis iudicantes atque damnantes, tantopere se iactare solent, ut non doctos homines, sed milites gloriosos Borussos ex ephemeridibus Germanorum iocosis satis superque notos loqui credas. Signifer autem legionis est *F. Jacoby*² ille, qui originem elegiæ Romanæ duobus post me annis denuo detexit, postea tamen a rectore *Musei Rhenani* admonitus me primum vidisse verum «dentibus infrendens» fassus est,³ quo ex tempore nullum possum edere librum, quin me mordere temptet; sed

fragili quærens illidere dentem
Offendet solido,

et mox, prædico, qui me læsit,

totidem audiet atque
Respicere ignoto discet pendentia tergo.

¹ Cf. *Literarisches Centralblatt*, a. 1907. p. 96.

² Vide *Deutsche Literaturzeitung*, a. 1907. p. 223.

³ Cf. *Rheinisches Museum*, a. 1905. p. 320.

Tempus est enim, ut talibus homuncionibus, qui nos Hungaros impune lædi posse credunt, quia propter angustias linguæ patriæ extra litterarum commercium esse videmur,¹ ut istis, inquam, ostendamus veritatem antiqui proverbii: *Cave lædas Hungarum!* Habemus enim linguam Latinam, quæ patribus nostris erat altera pæne vernacula, scimus loqui, ut totus audiat terrarum orbis.

Tales igitur filii certe non sunt digni matre Germania, magna illa philosophorum philologorumque parente, optima ingenuarum artium magistra, cui Hungari plurimum nos debere semper libentissime fatebamur; me autem præcipue æquum est meminisse, quid Almæ Matri Lipsiensi et Berolinensi, quid viris clarissimis, Ribbeckio Vahlenoque debeam,

... τῶν δ' οὐκ ἐπιλήσομαι, ὅφρ' ἂν ἔγωγε
Ζηροῦσιν μετέω καὶ μοι φίλα γοῖνατ' ὁρώρη.

Non ero igitur ingrati animi nota afficiendus, si ridiculos errores hominum tam inepte superbientium seriæ doctrinæ lampade illustraro libroque Latine scripto monstravero toti litterarum reipublicæ, quantula sapientia regatur — philologia.

Sed missis iam his ingratis altercationibus fungamur officio gratissimo celebremusque merita laude Academiam Litterarum Hungaricam, cuius liberalitati debeo, quod non solum hunc in Cirin commentarium viris doctis offerre quivi, sed etiam totius Appendicis Vergilianæ editionem

¹ Magnus ille Mommsen scripsit in tomo Inscriptionum Latinarum lapides Pannonios continente, usum linguæ nostræ in commentationibus doctis reprehendens: «Ita fit, ut Hungari extra litterarum commercium permaneant et, cum barbari non sint, barbari tamen quodam modo videantur.»

adnotationibus exegeticis instructam brevi iam tempore absolvere potero. Nam epodum¹ Cataleptis Vergilii insertum inter commentationes Academiæ edideram Horatioque vindicaveram² iam anno præterito, hoc autem anno edidi ibidem elegiam in Messallam³ Ovidio puero vindicatam⁴ paucisque post mensibus etiam cetera Cataleptorum carmina, quæ Vergilio iure tribuuntur, uno fasciculo comprehensa in lucem proditura spero; *Culicem* autem Pseudovergilianum una cum Copa et Moreto eadem Academia proximo anno publici iuris faciet.⁵ Restat igitur, ut cum toti Academiæ Hungariæ, tum Collegio eius Philologico gratias agam quam maximas, præterea autem viro illi clarissimo, qui Festum Paulumque nobis familiares fecit Homerumque docuit loqui Hungarice, qui Collegio illi summa cum laude præsidet munificentiamque Academiæ in studia antiquitatis dirigit, Aemilio *Thewrewk de Ponor*.

Liceat ergo mihi Te, Optime Magister, iuventutis olim meæ columen atque præsidium, hoc loco grati animi verbis alloqui, quamquam nullo modo fieri potest,

Ut, quantum mihi Te sinuoso in pectore fixi,
Voce traham pura totumque hoc verba resignent,
Quod latet arcana non enarrabile fibra.

Sed certe, quotiescumque dulces adolescentiæ annos recorder, Tu obversaris animo, qui primus incussisti

¹ I. e. Catalepton XIII.

² Cf. *De epodo Horatii Cataleptis Vergilii inserto*, Budapestini, sumptibus Academiæ Litterarum Hungariæ, MCMVIII.

³ I. e. Catalepton IX.

⁴ Cf. *De Ovidio elegiæ in Messallam auctore*, Budapestini, sumptibus Academiæ Litterarum Hungariæ, MCMIX.

⁵ Etiam *Diras et Lydiam* adnotationibus instructas inter commentationes Academiæ edere mihi in animo est.

suavem mi in pectus amorem

Musarum;

cui debeo, quod

acri

Percussit thyrso laudis spes magna meum cor;

qui mihi iterum atque iterum proposuisti Homericum illud
a Cicerone iuvene decantatum:

Αὐτὸν ἀριστεῖν καὶ ὑπερῶγον ἔμμεναι ἄλλων.

Quare libentissime Tibi, qui olim adolescentuli «aures
insevisi fruge» optimæ doctrinæ, offero maturos ingenii
mei fructus; nam præcipue

Tibi, dulcis amice,

Ostendisse iuvat,

quid valeat nunc philologia Hungarica, quam severa artis
disciplina Tu roborasti princeps.

Dabam Budapestini mense Martio a. MCMIX.

Geyza Némethy

Academiæ Litterarum Hungariæ sodalis.

DE AUCTORE CIRIS.

DE AUCTORE CIRIS.

DE VIORE CIRIS . . . simius iste,

. . . Calvum et doctus cantare Catullum.

Hor. Sat. I. 10, 18—19.

DE AUCTORE CIRIS.

Quo tempore epyllion *Ciris* scriptum sit, eo maxime elucet, quod auctor omnia fere *Cataleptorum* Vergilianorum carmina et *Culicem* Pseudovergilianum, ut quavis pæne pagina commentarii mei docemur, consulto imitatus est. Sequitur autem, ut Vergiliana, eas quoque *Cataleptorum* partes, quas Vergilio tribui non posse inter omnes constat, præcipue elegiam in Messallam.¹

Scriptor igitur ante oculos habuit eum, quem nos quoque habemus, *Cataleptorum* libellum, illa poeseos Vergilianæ rudimenta, quæ post mortem poetæ Mantuani ex scriniis relictis sine ulla selectione una cum carminibus Ovidii² et Horatii³ Vergilio olim traditis ab eoque servatis edita esse alio loco docebimus.⁴ *Culicem* autem non solum imitatur, sed etiam alludit ad eum eo consilio, ut *Cirin* post *Culicem* et ante *Bucolica* a Vergilio iuvene scriptam esse fingat; vss. enim *Ciris* 18—20:

¹ Catal. IX.

² Cf. libellum meum: *De Ovidio elegiæ in Messallam auctore*, Budapestini, sumptibus Academiæ Litterarum Hungariæ, MCMIX.

³ Cf. commentationem meam: *De epodo Horatii Cataleptis Vergilii inserto*, ibidem, MCMVIII.

⁴ In editione mea: *P. Vergilii Maronis Catalepton*, quæ inter commentationes Academiæ Hungariæ brevi iam tempore in publicum prodibit.

Non ego te talem venerarer munere tali,
 Non equidem, quamvis interdum *ludere* nobis
 Et *gracilem molli* libeat *pede* claudere versum,

referendi sunt ad *Culicis* vss. 1—3:

Lusimus, Octavi, *gracili* modulante Thalia,
 Atque, ut araneoli, tenuem formavimus orsum,
Lusimus: hæc propter *culicis* sint carmina dicta,

et ad *Cul.* vss. 35—36:

Mollia sed *tenui pede* currere carmina, *versu*,
 Viribus apta suis Phœbo duce *ludere* gaudet.¹

Iam, quod ad *Culicem* Pseudovergilianum attinet, carmen hoc a falsario quodam Vergilium inepte imitante² profectum esse plurimi viri docti consentunt;³ cumque Octavius ille vs. 1. nominatus, vss. 27—25. numinis loco invocatus:

¹ Cf. infra adn. exeg. ad *Ciris* vss. 19—20.

² *Skutsch* quidem de *Culice* (cf. *Aus Vergils Frühzeit*, p. 126.) hæc scribit: «Ich stehe nicht an auszusprechen, dass die Abhängigkeit von Vergil nicht in einem Punkte bewiesen ist, ob sie gleich als eines der sichersten Fakten hingestellt zu werden pflegt». O miram hominis audaciam! Quæ tamen non diu iam manebit inulta: proximo enim anno publici iuris faciam editionem *Culicis* commentario exegetico instructam, ubi totum carmen scatere imitationibus Vergilianis a falsario de industria adhibitis ita demonstrabo, ut nullus remaneat dubitationi locus.

³ De *Culice* rectissime indicavit *Ribbeck* (cf. *Geschichte der römischen Dichtung*, II. p. 350.): «Auf der unklaren Nachricht, dass Vergil Mitschüler des Octavian bei dem Rhetor Epidius gewesen sei, wurde jene Widmung aufgebaut und dem Zögling der catullischen Dichterschule zur Vervollständigung eine Jugendsünde im Stil des gelehrten Miniaturepos aufgebürdet, wobei der Verfasser sich Mühe gab, aus sämtlichen Werken Vergils gewisse Parastellen auszulesen, an welche sich der *Culex* anlehnt, als ob in ihm bereits die Keime zu allen späteren Schöpfungen und Stilarten des grossen Dichters niedergelegt wären. Die Leichtgläubigkeit selbst der poetischen Zunftgenossen hat dem in der That knabenhaften Machwerk Boden geschafft.»

Et tu, cui meritis oritur fiducia chartis,
Octavi *venerande*, meis adlabere cœptis,

vs. 26. et 37. *sancte puer* appellatus, cui poeta vss. 37—
38. vaticinatur:

et tibi crescet

Gloria perpetuum lucens, mansura per ævum,

certe nullus alius nisi Iulii Cæsaris propinquus, postea Octavianus dictus esse possit, falsarium Octaviano vivo tale mendacium ausum esse non est credibile. *Culex* igitur non potuit ante Tiberii imperatoris tempora scribi atque Vergilio supponi. Ergo ne alter quidem falsarius, imitator Culicis et Cataleptorum, auctor Ciris, poterat ante Tiberii imperium carmen suum pseudepigraphum componere.

Ceterum falsarius noster multo fuit doctior, quam auctor Culicis: perdidit enim accuratissime Bucolica, Georgica totamque Aeneidem, Catalepta Vergiliana et Pseudo-vergiliana, ut omnia hæc opera facillime potuerit, partim ad verbum pæne exscribendo, partim colorem tantum stili, elocutionis artisque metricæ proprietates sequendo, in quavis carminis sui parte imitari. Præterea, cum sciret Lucretium a Vergilio sæpissime imitando expressum esse in Bucolicis et Georgicis, in opere Vergilio iuveni supponendo diligentissime secutus est magnifici carminis *De rerum natura* auctorem; cumque Vergilium in Cataleptis Catulli discipulum fuisse pervidisset eique epyllion arte cantorum Euphorionis compositum tribuere vellet, expilavit cum totum Catallum, tum præcipue epyllion de nuptiis Pelei et Thetidis* ab initio usque ad finem etiam artis metricæ Alexandrinæ elegantias callidissime obser-

* Catull. Carm. 64.

Némethy: Ciris.

vans, interdum Calvum quoque et Cinnam respiciens. Memor denique elegiæ in Messallam triumphantem Cataleptis insertæ, quam Vergilianam esse putaverat, Cirin a Vergilio huic Messallæ dedicatam finxit.

Sed, cum simius iste peritissimus esset totius poeseos aureæ ætatis neque quidquam furtis Lucretianis, Catullianis et Vergilianis de suo addere posset, quod certe vitare maluerat, fecit imprudens: expressit enim non sponte imitando non solum Ciceronem poetam et philosophum, non solum Horatium, Tibullum, Lygdamum, Panegyricum in Messallam,¹ Propertium Ovidiumque totum, sed etiam Manilii Astronomica et Cæsaris Germanici Aratea, itaque cum opus Germanici post Augusti mortem inter annos 14. et 19. (p. Chr. n.) scriptum Tiberioque imperatori dedicatum sit, falsarius alioquin versutissimus fetum suum non ante Tiberii imperium natum esse hac quoque re invitatus arguit.

Ansam epyllii de Scylla, Nisi filia, scribendi dedit Vergilius ipse Georg. I. 404—409,² ubi Parthenii Metamorphoses³ imitando expressit:

Apparet liquido sublimis in aere Nisus
Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo:
Quacumque illa levem fugiens secat æthera pinnis,
Ecce inimicus, atrox, magno stridore per auras
Insequitur Nisus; qua se fert Nisus ad auras,
Illa levem fugiens raptim secat æthera pinnis.¹

¹ Hoc carmen pseudepigraphum Propertio adolescentulo vindicavi in editione *Lygdami* (sumptibus Acad. Litt. Hung. Budapestini, MCMVI.) p. 88. sqq.

² Eodem modo ansam Culicis scribendi dedit Vergilius Georg. III. 420—424. et Moreti componendi Ecl. 2, 10—11.

³ Cf. Eustath. et schol. ad Dionys. Perieg. 420. et paraphras. Ὀφειθιαζῶν Dionysii II. 14. (p. 119. ed. Duebner in parte altera Poet. bucol. et didact.)

Falsarius igitur, cum Vergilium familiarem fuisse Parthenii et alibi quoque sæpius poetæ Nicæni vestigia legisse sciret,² in Latinum transtulit eam Metamorphoseon partem, ubi narrabatur fabula de Scylla in avem mutata. De suo addidit dedicationem ad Messallam (vss. 1—47.) et fabularum diversarum ad Scyllam pertinentium enumerationem (vss. 48—91.) invocationemque Musarum (vss. 92—100.); inde a vs. 101. autem usque ad finem secutus est narrationem Parthenii non verbum verbo vertens, sed mira cum arte dicendi genere interdum Catulliano et Lucretiano, plerumque Vergiliano usus.

Propositum falsarii fuisse videtur epyllium Parthenianum Maroni suppositum et Messallæ dedicatum venditare Tiberio imperatori, de quo Suetonius (in vita, c. 70.): «Artes liberales utriusque generis studiosissime coluit. In oratione Latina secutus est *Corvinum Messallam*, quem senem adulescens observarat... Fecit et Græca poemata imitatus Euphorionem et Rhianum et *Parthenium*, quibus poetis admodum delectatus scripta omnium et imagines publicis bibliothecis inter veteres et præcipuos auctores dedicavit, et *ob hoc plerique eruditorum certatim ad eum multa de his ediderunt*». Eadem de causa falsarius addidisse videtur recensionem fabularum de Scylla diversarum (vss. 48—91.), ut vita Tiberii Suetoniana (ibidem) docemur: «Maxime tamen curavit (Tiberius) *notitiam historię*

¹ Vss. 406—409, ad verbum exscripsit falsarius in fine Ciris vss. 538—541.

² A Parthenio sumptum est etiam *Moretum* Pseudoverg. secundum scholiastam libri manuscripti Ambrosiani apud I. G. Vossium de poetis græc. p. 70; «Parthenius Moretum scripsit in Græco, quem Virgilius imitatus est».

fabularis usque ad ineptias atque derisum; nam et grammaticos, quod genus hominum præcipue, ut diximus,¹ appetebat, eiusmodi fere quæstionibus experiebatur: quæ mater Hecubæ, quod Achilli nomen inter virgines fuisset, quid Sirenes cantare sint solitæ?» Fuisse autem inter Tiberii comites, qui tale quid facere possent, luculenter apparet ex Hor. Epist. I. 3., 15. sqq., ubi de Albinovano Celso, Tiberii scriba, hæc dicit:

Quid mihi Celsus agit? monitus multumque monendus,
Privatas ut quærat opes et tangere vitet
Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apollo,
Ne, si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum
Furtivis nudata coloribus.²

Falsarius, quod voluit, effecit: carmen enim eius sine ulla suspicione Vergilio tribuit tota antiquitas poetæque inde a Lucano usque ad Claudianum, ut a Vergilio profectum, imitabantur, quod in commentario nostro suis locis luculenter, opinor, demonstravimus.

Ceterum Ciris, qualiscumque est, nobis quoque grata esse potest eam ob causam, quod præter Nuptias Pelei et

¹ Cf. Sueton. vit. Tiber. c. 56: «Nihilo lenior in convictores Græculos, quibus vel maxime adquiescebat... cum soleret ex lectione cotidiana quæstionem super cenam proponere et comperisset Seleucum grammaticum a ministris suis perquirere, quos quoque tempore tractaret auctores, atque ita præparatum venire, primum a contubernio removit, deinde etiam ad mortem compulit».

² Cf. ad hunc locum *Kießlingii* adnotationem: «Der Hor. Epist. I. 8. als comes und scriba des Tiberius genannte Albinovanus Celsus hat sich auch in Versen versucht, welche aber in ihren Anklängen an lateinische Dichter die Originalität in ähnlicher Weise vermissen lassen mochten, wie das bei dem Verfasser der *Ciris* der Fall ist, den man wegen seiner Anleihen bei Catull und Virgil sich versucht fühlen könnte mit Celsus zu identifizieren».

Thetidis Catullianas solum ad nos pervenit exemplum epyllii vere Alexandrini,* quare etiam iis, qui historiae poeseos Græcorum scribendæ operam navant, multa præbet notatu digna.

* De *Ciri* rectissime disputavit Schanz in *Historia Litterarum Romanarum* (II. 1, p. 71. edit. secund.): «Nach der Art der Alexandriner sucht der Dichter seine Belesenheit kundzugeben, er berichtet daher im Eingang (54.) die verschiedenen Sagen von Scylla; bei der Britomartis erläutert er kurz die anderen Namen derselben (303.); endlich bringt er seine geographischen Kenntnisse als Schmuck des Gedichts an. In der Form verrät die häufige Anwendung der Parenthese den Alexandriner. Um eine gleichmässig über alle Teile des Mythos sich erstreckende Dichtung ist es dem Verfasser nicht zu tun. Manches wird nur kurz behandelt, z. B. das Verhältnis des Minos zur Scylla, wie der weitere Verlauf der Sache nach dem Verrat der Scylla. Auch greift der Dichter sogar der Entwicklung der Handlung vor (190.). Nur einige Teile werden aus dem Mythos ausgewählt, und zwar solche, welche ein *πρόοδος* in sich schliessen».

THESE THINGS ARE NOT TO BE
CONSIDERED AS A NEW
DISCOVERY, BUT AS A
RE-STATEMENT OF
THE FACTS OF THE
CASE. THE FACTS
ARE THAT THE
COURT HAS
DECIDED IN
FAVOR OF THE
PLAINTIFFS.
THEY HAVE
WON THE
CASE.

CIRIS.

Simia quam similis, turpissima bestia, nobis.
Ennius apud Cic. Nat. De. I. 33.

CIRIS.

Etsi me, vario iactatum laudis amore
Irritaque expertum fallacis præmia vulgi,
Cecropius suaves expirans hortulus auras
Florentis viridi sophiæ complectitur umbra,
Nec mens *quivit* * eo dignum *Tibi* quærere carmen
(Longe aliud studium atque alios accincta labores
Altius ad magni suspexit sidera mundi
Et placitum paucis ausa est ascendere collem):
Non tamen absistam cœptum detexere munus,
In quo iure meas utinam requiescere Musas
Et leviter blandum liceat deponere amorem.

Quod si mirificum sophiæ *nemus omne tenerem*
(Mirificum, *Valeri*, modo sit *Tibi nosse libido*),
Si me iam summa sapientia pangeret arce,
Quæ tribus antiquis heredibus est data consors,
Unde hominum errores longe lateque per orbem
Despicere atque humiles possem contemnere curas,
Non ego Te talem venerarer munere tali,
Non equidem, quamvis interdum ludere nobis
Et gracilem molli libeat pede claudere versum;
Sed magno intexens, si fas est dicere, peplo,

* Emendationes meæ litteris, quæ dicuntur, cursivis sunt expressæ.

Qualis Erechtheis olim portatur Athenis,
 Debita cum castæ solvuntur vota Minervæ
 Tardaque confecto redeunt quinquennia lustro.
 25 Cum levis alterno zephyrus concrebruit euro
 Et prono gravidum provexit pondere currum.
 Felix illa dies, felix et dicitur annus,
 Felices, qui talem annum videre diemque.
 Ergo Palladiæ texuntur in ordine pugnae,
 30 Magna Giganteis ornantur pepla tropæis,
 Horrida sanguineo pinguntur prœlia cocco;
 Additur aurata deiectus cuspide Typhon,
 Qui prius, Ossæis consternens æthera saxis,
 Emathio celsum duplicabat vertice Olympum.
 35 Tale deæ velum sollemni tempore portant;
 Tali Te vellem, iuvenum doctissime, ritu
 Purpureos inter soles et candida lunæ
 Sidera, cæruleis orbem pulsantia bigis,
 Naturæ rerum magnis intexere chartis,
 40 *Aeterno ut sophiæ coniunctum carmine nomen*
Nostra Tuum senibus loqueretur pagina sæclis.

Sed quoniam ad tantas nunc primum nascimur artes,
 Nunc primum teneros firmamus robore nervos,
 Hæc tamen interea, quæ possumus, in quibus ævi
 45 Prima rudimenta et iuvenes exegimus annos,
 Accipe dona meo multum vigilata labore
 Promissa atque diu iam tandem exordia *sumant* :
 Impia prodigiis ut quondam exterrita magnis
 Scylla novos avium sublimis in aere cœtus
 50 Viserit et tenui conscendens æthera pinna
 Cæruleis sua tecta supervolitaverit alis,
 Hanc pro purpureo pœnam scelerata capillo,
 Pro patria solvens, excisa et funditus urbe.

Complures illam et magni, Messalla, poetæ
 (Nam verum fateamur: amat Polyhymnia verum) 55
 Longe ali perhibent mutatam membra figura
 Scyllæum monstro saxum infestare voraci;
 Illam esse, errantis quam sæpe legamus Ulixi,
 Candida succinetam latrantibus inguina monstribus,
 Dulichias vexasse rates et gurgite in alto 60
 Deprensos nautas canibus lacerasse marinis.
 Sed neque Mæoniæ hæc patiuntur credere chartæ
 Nec malus istorum dubiis erroribus auctor.
 Namque alias alii vulgo finxere puellas,
 Quæ Colophonico Scyllæ dicantur Homero. 65
 Ipse Cratæin ait matrem; sed sive Cratæis,
 Sive illam monstrum genuit grave Echidna biformis,
 Sive est neutra parens atque hoc in carmine toto
 Inguinis est vitium et Veneris descripta libido,
 Sive etiam iactis speciem *est* mutata venenis 70
 Infelix virgo (quid enim commiserat illa?
 Ipse pater timidam vacua complexus harena
 Coniugium castæ violaverat Amphitrites;
 Attamen exegit longo post tempore pœnas,
 Ut, cum cura sui veheretur coniugis alto, 75
 Ipsa trucem multo misceret sanguine pontum),
 Seu vero, ut perhibent, forma cum vinceret omnes,
 Et cupidos quæstu passim popularet amantes,
 Horribiles circum vidit se sistere formas 80
 Piscibus et canibusque malis vallata repente est 79
 (Heu quotiens mirata novos expalluit artus,
 Ipsa suos quotiens heu pertimuit latratus!),
 Ausa quod est mulier numen fraudare deorum
 Et dictam Veneri votorum avertere pœnam;
 Quam, mala multiplici iuvenum quod sæpta caterva 85

Vixit eratque animo meretrix iactata ferarum,
 Infamem tali merito rumore fuisse
 Docta Palæpaphiæ testatur voce papyrus:
 Quidquid et ut quisque est tali de clade locutus,
 90 Somnia sunt: potius liceat notescere cirin
 Atque unam ex multis Scyllam non esse puellis.

Quare, quæ cantus *meditate emittere vestros*
 Magna mihi cupido tribuistis præmia, divæ
 Pierides, quarum castos alabastria postes
 95 Munere sæpe meo inficiunt foribusque hyacinthi
 Dependent flores aut suave rubens narcissus
 Aut crocus alterna coniungens lilia caltha
 Sparsaque liminibus floret rosa, nunc age, divæ,
 Præcipue nostro nunc adspirate labori

100 Atque novum æterno prætexite honore volumen.

Sunt Pandioniis vicinæ sedibus urbes
 Actæos inter colles et candida Thesei
 Purpureis late ridentia litora conchis,
 Quarum non ulli fama concedere digna
 105 Stat Megara, Alcathoi quondam munita labore,
 Alcathoi Phœbique: deus namque adfuit illi;
 Unde etiam citharæ voces imitatus acutas
 Sæpe lapis recrepat Cyllenia murmura pulsus
 Et veterem sonitu Phœbi testatur amorem.

110 Hanc urbem, ante alios qui tum florebat in armis,
 Fecerat infestam populator remige Minos,
 Hospitio quod se Nisi Polyidos avito
 Carpathium fugiens et flumina Caratea
 Texerat. Hunc bello repetens Gortynius heros
 115 *Carica* Cretææ sternebat rura sagitta.
 Sed neque tum cives, neque tum rex ipse veretur
 Infesto ad muros volitantes agmine turmas

Reicere et indomitum virtute retundere Martem,
 Responsum quoniam satis est meminisse deorum.
 Nam capite *in* summo regis (mirabile dictu) 120
 Candida cæsaries *florebat* tempora *circum*,
 At roseus medio surgebat vertice crinis:
 Cuius quam servata diu natura fuisset,
 Tam patriam incolumem Nisi regnumque futurum
 Concordes stabili *formarant* nemine Parcæ. 125
 Ergo omnis caro residebat cura capillo,
 Aurea sollemni comptum quem fibula ritu
 Cecropiæ tereti nectebat dente cicadæ.

Nec vero hæc urbis custodia vana fuisset
 Nec ruerat, ni Scylla novo correpta furore, 130
 Scylla, patris miseri patriæque inventa sepulchrum,
 O nimium cupidis Minoa inhiasset ocellis.
 Sed malus ille puer, quem nec sua flectere mater
 Iratum potuit, quem nec pater atque avus idem
 Iuppiter (ille etiam Pœnos domitare leones 135
 Et validas novit vires mansuescere tigris,
 Ille etiam divos, homines — sed dicere magnum est),
 Idem tum tristes acuebat parvulus iras
 Iunonis magnæ, cuius fera iurgia divæ
 Olim ipsæ metuere *et cui* peritura puella 140
 Nulli non sanctam violaverat inscia sedem,
 Dum sacris operata deæ lascivit et extra
 Proceedit longe matrum comitumque catervam,
 Suspensam gaudens in corpore ludere vestem
 Et tumidos agitante sinus aquilone relaxans. 145
 Necdum etiam castos gustaverat ignis honores,
 Necdum sollemni lympa perfusa sacerdos
 Pallentis foliis caput exornarat olivæ:
 Cum lapsa e manibus fugit pila, quoque ea lapsa est,

- 150 Procurrit virgo. Quod uti ne prodita ludo
 Auratam gracili solvisset corpore pallam!
 Omnia, quæ retinere gradum cursusque morari
 Possent, o tecum velamina semper haberes:
 Non umquam violata manu sacraria divæ
 155 Iurando, infelix, nequiquam iure piasses.
 Etsi quis nocuisse tibi periuria credat?
 Causa pia est: timuit fratri te ostendere Iuno.
 At levis ille deus, cui semper ad ulciscendum
 Quæritur ex omni verborum iniuria iactu,
 160 Aurea fulgenti depromens tela pharetra,
 Heu nimium tætro nimium torrentia viro
 Virginis in tenera defixit acumina mente.
 Quæ simul ac venis hausit sitientibus ignem
 Et validum penitus concepit in ossa furorem,
 165 Sæva velut gelidis Edonum Bistonis oris
 Ictave barbarico Cybeles antistita buxo,
 (Infelix virgo!) tota bacchatur in urbe,
 Non storace Idæo fragrantés tincta capillos,
 Coccina non teneris pedibus Sicyonía servans,
 170 Non niveo retinens bacata monilia collo.
 Multum illi incerto trepidant vestigia cursu:
 Sæpe redit patrios adscendere perditá muros
Phœbeasque facit causam se visere turres;
 Sæpe etiam tristes volvens in nocte querellas
 175 Sedibus ex altis cæli speculatur *honorem*
 Castraque prospectat crebris lucentia flammis.
 Nulla colum novit, carum non respicit aurum,
 179 Non Libyco molles plauduntur pectine telæ,
 178 Non arguta sonant tenui psalteria chorda.
 180 Nullus in ore rubor: ubi enim rubor, obstat amori.
 Atque ubi nulla malis reperit solacia tantis

Tabidulamque videt labi per viscera mortem,
 Quo vocat ire dolor, subigunt quo tendere fata,
 Fertur et horribili præceps impellitur æstro,
 Ut patris, a demens, crinem de vertice sectum 185
 Furtimque arguto *desponsum* mitteret hosti:
 Namque hæc condicio miseræ proponitur una

.
 Sive illa ignorans (quis non bonus omnia malit
 Credere, quam tanti sceleris damnare puellam?),
 Heu tamen infelix (quid enim imprudentia prodest?) 190

Nise pater, cui direpta crudeliter urbe
 Vix erit una super sedes in turribus altis,
 Fessus ubi extracto possis considerare nido,
 Tu quoque avis moriere: dabit tibi filia pœnas.
 Gaudete, o celeres, subnixæ nubibus altis, 195
 Quæ mare, quæ virides silvas lucosque sonantes
 Incolitis, gaudete, vagæ blandæque volucres,
 Vosque adeo, humanos mutatæ corporis artus,
 Vos o crudeli fatorum lege, puellæ
 Dauliades, gaudete: venit carissima vobis, 200
 Cognatos augens reges numerumque suorum,
 Ciris et ipse pater. Vos, o pulcherrima quondam
 Corpora, cæruleas præverrite in æthera nubes,
 Qua novus ad superum sedes haliaetos et qua
 Candida concessos adscendet ciris honores. 205

Iamque adeo dulci devinctus lumina somno
 Nisus erat vigilumque procul custodia primis
 Excubias foribus studio *servabat* inani,
 Cum furtim tacito descendens Scylla cubili
 Auribus arrectis nocturna silentia temptat 210
 Et pressis tenuem singultibus aera captat.

- Tum suspensa levans digitis vestigia primis
Egreditur ferroque manus armata bidenti
Provocat; at demptæ subita in formidine vires.
215 Cæruleas sua furta prius testatur ad *auras*:
Nam, qua se ad patrium tendebat semita limen,
Vestibulo in thalami paullum remoratur et alte
Suspicit ad celsi nictantia sidera mundi,
Non accepta piis promittens munera divis.
220 Quam simul Ogygii Phœnicis filia Carme
Surgere sensit anus (sonitum nam fecerat illi
Marmoreo æratus stridens in limine cardo),
Corripit extemplo fessam languore puellam
Et simul: «O nobis sacrum caput -- inquit -- alumna,
225 Non tibi nequiquam viridis per viscera pallor
Aegrotas tenui suffudit sanguine venas,
Nec levis hanc faciem (neque enim pote) cura subedit.
Haud fallor (quod ut o potius, Rhamnusia, fallar):
Nam qua te causa nec dulcis pocula Bacchi
230 Nec gravidos Cereris dicam contingere fetus,
Qua causa ad patrium solam vigilare cubile,
Tempore quo fessas mortalia pectora curas,
Quo rapidos etiam requiescunt flumina cursus?
Dic age nunc miseræ saltem, quod sæpe petenti
235 Iurabas nihil esse mihi, cur mæsta parentis
Formosos circum virgo remorere capillos?
Ei mihi, ne furor ille tuos invaserit artus,
Ille, Arabæ Myrrhæ quondam qui cepit ocellos,
Ut scelere infando (quod ne sinat Adrastea)
240 Lædere utrumque uno studeas errore parentem?
Quod si alio quovis animi iactaris amore
(Nam te iactari, non est Amathusia nostri
Tam rudis, ut nullo possim cognoscere signo).

Si concessus amor noto te macerat igne,
 Per tibi Dictynæ præsentia numina iuro, 245
 Prima deum quæ mi dulcem te donat alumnam,
 Omnia me potius digna atque indigna laborum
 Milia visuram, quam te tam tristibus istis
 Sordibus et senio patiar tabescere tali.»

Hæc loquitur, mollique ut se nudavit amictu, 250
 Frigidulam iniecta circumdat veste puellam,
 Quæ prius in tenui steterat succincta crocota.
 Dulcia deinde genis rorantibus oscula figens
 Persequitur miseræ causas exquirere tabis,
 Nec tamen ante ullas patitur sibi reddere voces, 255
 Marmoreum tremebunda pedem quam rettulit *intus*.
 Illa autem: «Quid me — inquit — io nutricula, torques?
 Quid tantum properas nostros novisse furores?
 Non ego consueto mortalibus uror amore
 Nec mihi notorum deflectunt lumina vultus, 260
 Nec genitor cordi est; ultro namque odimus omnes.
 Nil amat hic animus, nutrix, quod oportet amari,
 In quo falsa tamen lateat pietatis imago,
 Sed media ex acie mediisque ex hostibus. Heu, heu,
 Quid dicam quove ægra malum hoc exordiar ore? 265
 Dicam equidem, quoniam tu me non dicere, nutrix,
 Non sinis: extremum hoc munus morientis habeto.
 Ille (vides), nostris qui mœnibus adsidet hostis,
 Quem pater ipse deum sceptri donavit honore,
 Cui Parcæ tribuere nec ullo vulnere lædi, 270
 (Dicendum est, frustra circumvehor omnia verbis),
 Ille mea, ille idem oppugnat præcordia Minos.
 Quod per te divum crebros testamur amores
 Perque tuum memori sanctum mihi pectus alumnae,
 Ut me, si servare potes, ne perdere malis: 275

Sin autem optatæ spes est incisa salutis,
 • Ne mihi, quam merui, invid eas, nutricula, mortem.
 Nam nisi te nobis malus o malus, optima Carme,
 Ante in conspectum casusve deusve tulisset,
 280 Aut ferro hoc» (aperit ferrum, quod veste latebat)
 «Purpureum patris dempsissem vertice crinem,
 Aut mihi præsentî peperissem vulnere letum».

Vix hæc ediderat, cum clade exterrita tristi
 Incanos multo deturpat pulvere crines
 285 Et graviter questu Carme complorat anili:
 «O mihi nunc iterum crudelis reddite Minos,
 O iterum nostræ Minos inimice senectæ!
Nempe in Creta olim natæ te propter eundem,
Nunc amor insanæ letum portavit alumna!
 290 Tene ego tam longe captiva avecta nequivi,
 Tam grave servitium, tam duros passa labores,
 Effugere, o bis iam exitium crudele meorum?
 Iam iam nec nobis æquo senioribus ullum,
 Vivere uti cupiam, vivit genus. A! quid ego amens
 295 Te erepta, o Britomarti, mei spes una sepulchri,
 Te, Britomarti, diem potui producere vitæ?
 Atque utinam celeri ne tantum grata Dianæ
 Venatus esses virgo sectata virorum,
 Gnosia neu Partho contendens spicula cornu
 300 Dictæas ageres ad gramina nota capellas:
 Numquam tam obnixè fugiens Minois amores
 Præceps aerii specula de montis abisses,
 Unde alii fugisse ferunt et numen Aphææ
 Virginis adsignant; alii, quo notior esses,
 305 Dictynam dixere tuo de nomine Lunam.
 Sint hæc vera velim; mihi certe, nata, peristi.
 Numquam ego te summo volitantem in vertice montis

Hyrcanos inter comites agmenque ferarum
 Conspiciam, nec te redeuntem amplexa tenebo.
 Verum hæc tum non sic gravia atque indigna fuere, 310
 Tum, mea alumna, tui cum spes integra *remansit*
 Et vox ista meas nondum violaverat aures.
 Tene etiam Fortuna mihi crudelis ademit,
 Tene, o sola meæ vivendi causa senectæ?
 Sæpe tuo dulci nequiquam capta lepore, 315
 Cum premeret natura, mori me velle negavi,
 Ut tibi Corycio glomerarem flammea luto.
 Quo nunc me, infelix, aut quæ me fata reservant?
 An nescis, qua lege patris de vertice summo
 Editi candentes prætexat purpura canos, 320
 Quæ tenuis patrio spes sit suspensa capillo?
 Si nescis, aliquam possum sperare salutem,
 Inscia quandoquidem scelus es conata nefandum:
 Sin est, quod metuo, per me, mea alumna, tuumque
 Expertum multis miseræ mihi rebus amorem, 325
 Per te sacra precor per *numinaque* Ilithyiæ,
 Ne tantum in facinus tam nulla mente feraris.
 Non ego te incepto (feri quod non pote) conor
 Flectere amore neque est cum dis contendere nostrum,
 Sed patris incolumi potius denubere regno 330
 Atque aliquos tamen esse velis tibi, alumna, penates.
 Hoc unum exilio docta atque experta monebo.
 Quod si non alia poteris ratione parentem
 Flectere (sed poteris: quid enim non unica possis?),
 Tum potius tamen ista, pio cum iure licebit, 335
 Cum facti causam tempusque doloris habebis,
 Tum potius conata tua atque incepta referto;
 Meque deosque tibi comites, mea alumna, futuros
 Polliceor: nihil est, quod textitur ordine, longum».

- 340 His ubi sollicitos animi relevaverat æstus
 Vocibus et blanda pectus spe luserat ægrum,
 Paullatim tremebunda genis obducere vestem
 Virginis et placidam tenebris captare quietem,
Inversi bibulum restinguens lumen *olivi*,
 345 Incipit ad crebrosque insani pectoris ictus
 Ferre manum, adsiduis mulcens præcordia palmis.
 Noctem illam sic mæsta super morientis alumnae
 Frigidulos cubito subnixa pependit ocellos.
 Postera lux ubi læta diem mortalibus *egit*
 350 Et gelida venientem ignem quatiebat ab Oeta,
 Quem pavidæ alternis fugitant optantque puellæ
 (Hesperium vitant, optant ardescere Eoum),
 Præceptis paret virgo nutricis et omnes
 Undique conquirat nubendi sedula causas.
 355 Temptantur patriæ submissis vocibus aures
 Laudanturque bonæ Pacis bona; multus ineptæ
 Virginis insolito sermo novus errat in ore.
 Nunc tremere instantis belli certamina dicit
 Communemque timere deum, nunc regis amicis
 360 (Namque ipsi verita est) orbem flet mæsta parentem,
 Cum Iove communes qui nolit habere nepotes;
 Nunc etiam conficta dolo mendacia turpi
 Invenit et divum terret formidine cives;
 Nunc alia ex aliis (nec desunt) omina quærit.
 365 Quin etiam castos ausa est corrumpere vates,
 Ut, cum cæsa pio cecidisset victima ferro,
 Essent, qui generum Minoa auctoribus extis
 Iungere et ancipites suaderent tollere pugnas.
 At nutrix, patula componens sulfura testa,
 370 Narcissum casiamque herbas incendit olentes
 Terque novena ligans triplici diversa colore

Fila: «Ter in gremium mecum — inquit — despue virgo,
Despue ter virgo: numero deus impare gaudet.»

Inde agno venerata *Orcum* (furialia sacra,
Sacra nec Idæis anibus nec cognita Graïs), 375

Pergit, Amyclæo spargens altaria thallo,
Regis Iolciacis animum defigere votis.

Verum ubi nulla movet stabilem fallacia Nisum,
Nec possunt homines nec possunt flectere divi
(Tanta est in parvo fiducia crine cavendi), 380

Rursus ad inceptum sociam se iungit alumnae
Purpureumque parat rursus tondere capillum,
Tam longo quod iam captat succurrere amori,
Non minus illa tamen, revehi quod mœnia Cressa
Gaudeat: et cineri patria est iucunda sepulto. 385

Ergo iterum capiti Scylla est inimica paterno.
Tum coma Sidonio florens deciditur ostro,
Tum capitur Megara et divum responsa probantur,
Tum suspensa novo ritu de navibus altis
Per mare cæruleum trahitur Niseia virgo. 390

Complures illam nymphæ mirantur in undis,
Miratur pater Oceanus et candida Tethys
Et cupidus secum rapiens Galatea sorores,
Illam etiam, iunctis magnum quæ piscibus æquor
Et glauco bipedum curru metitur equorum, 395

Leucotheæ parvusque dea cum matre Palæmon.
Quin etiam, alternas sortiti vivere luces,
Cara Iovis suboles, magnum Iovis incrementum,
Tyndaridæ niveos mirantur virginis artus.
Has adeo voces atque hæc lamenta per auras 400

Fluctibus in mediis questuolvebat inani,
Ad cælum infelix ardentia lumina tendens,
Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas:

- «Supprime o paullum turbati flamina venti,
 405 Dum queror et divos (quamquam nil testibus illis
 Profeci) extrema moriens tamen adloquor hora.
 Vos ego, vos adeo, venti, testabor, et auræ,

 Vos, Pandionia si *quæ* de gente venitis:
 Cernitis, illa ego sum cognato sanguine vobis
 410 Scylla (quod o salva liceat te dicere, Procne),
 Illa ego sum Nisi pollentis filia quondam,
 Certatim ex omni petiit quam Græcia regno,
 Qua curvus terras amplexitur Hellespontus;
 Illa ego sum, Minos, sacrato fœdere coniunx
 415 Dicta tibi: tamen hæc, etsi non *respicis*, audi.
 Vinctane tam magni tranabo gurgitis undas?
 Vincta tot adsiduas pendebo ex ordine lucas?
 Non equidem me alio possum contendere dignam
 Supplicio, quod sic patriam carosque penates
 420 Hostibus immitique addixi ingrata tyranno.
 Verum istæc, Minos, illos scelerata putavi,
 Si nostra ante aliquis nudasset fœdera casus,
 Facturos, quorum, direptis mœnibus urbis,
 O ego crudelis, flamma delubra petivi;
 425 Te vero victore prius vel sidera cursus
 Mutatura suos, quam te mihi talia captæ
 Facturum metui: iam iam scelus omnia vincit.
 Tene ego plus patrio dilexi perdita regno?
 Tene ego? Nec mirum, vultu decepta puella
 430 Ut vidi, ut perii! ut me malus abstulit error!
 Non equidem ex isto speravi corpore posse
 Tale malum nasci: forma vel sidera fallas.
 Me non deliciis commovit regia dives,
 Dives curalio fragili et lacrimoso electro,

Me non florentes æquali corpore nymphæ, 435
 Non metus incensam potuit retinere deorum.
 Omnia vicit Amor: quid enim non vinceret ille?
 Non mihi iam pingui sudabunt tempora myrrha,
 Pronuba nec castos accendet pinus honores,
 Nec Libys Assyrio sternetur lectulus ostro. 440
 Magna queror: me ne illa quidem communis alumna
 Omnibus iniecta Tellus tumulabit harena.
 Mene inter matres ancillarumque catervas,
 Mene alias inter famularum munere fungi
 Coniugis atque tuæ, quæcumque erit illa, beatæ 445
 Non licuit gravidos penso devolvere fusos?
 At belli saltem captivam lege necasses!
 Iam fesso tandem fugiunt de corpore vires
 Et caput inflexa lentum cervice recumbit,
 Marmorea adductis tabescunt brachia nodis. 450
 Aequoreæ pristis, immania corpora ponti,
 Undique conveniunt et glauco in gurgite circum
 Verbere caudarum atque oris minitantur hiatu.
 Iam tandem casus hominum, iam respice, Minos!
 Sit satis hoc, tantum Scyllam vidisse malorum, 455
 Vel fato fuerit nobis hæc debita pestis,
 Vel casu incerto, merita vel denique culpa.
 Omnia nam potius quam te fecisse putabo».

Labitur interea resoluta ab litore classis,
 Magna repentino sinuantur lintea coro, 460
 Flectitur in viridi remus sale, languida fessæ
 Virginis in cursu moritur querimonia longo.
 Deserit angustis inclusam faucibus Isthmon,
 Cypselidæ magni florentia regna Corinthum;
 Præterit abruptas Scironis protinus arces 465
 Infestumque suis diræ testudinis exit

- Spelæum multoque cruentas hospite cautes.
Iamque adeo tutum longe Piræea cernit
Et notas eheu frustra *prospectat* Athenas.
- 470 Iam procul e fluctu Salaminia respicit arva
Florentesque videt iam Cycladas; hinc sinus illi
Sunius, hinc statio contra patet Hermionea.
Linquitur ante alias longe gratissima Delos
Nereidum matri et Neptuno Aegæo.
- 475 Prospicit incinctam spumanti litore Cythnon
Marmoreamque Paron viridemque adlapsa Donysam
Belbinamque simul sementiferam *atque* Seriphum.
Fertur et incertis iactatur ad omnia ventis,
Cumba velut, magnas sequitur cum parvula classes
- 480 Afer et hiberno bacchatur in æquore turbo,
Donec tale decus formæ vexarier undis
Non tulit ac miseros mutavit virginis artus
Cæruleo pollens coniunx Neptunia regno.
Sed tamen *egregiam* squamis vestire puellam
- 485 Infidosque inter teneram committere pisces
Non statuit (nimium est avidum pecus Amphitrites);
Aeriis potius sublimem sustulit alis,
Esset ut in terris facti de nomine ciris,
Ciris Amyclæo formosior ansere Ledæ.
- 490 Ac velut in niveo tenera est cum primitus ovo
Effigies animantis et internodia membris
Imperfecta novo fluitant concreta calore,
Sic liquido Scyllæ circumfusum æquore corpus
Semiferi, incertis etiam nunc partibus, artus
- 495 Undique mutabant atque undique mutabantur.
Oris honos primum et multis optata labella
Et patulæ frontis species concrescere in unum
Cœpere et gracili mentum producere rostro;

Tum, qua se medium capitis discrimen agebat,
 Ecce repente, velut patrios imitatus honores, 500
 Puniceam concussit apex in vertice cristam;
 At mollis varios intexens pluma colores
 Marmoreum volueri vestivit tegmine corpus
 Lentaque perpetuas fuderunt brachia pinnas.
Hinc feminis partes minioque infecta rubenti 505
 Crura nova macies obduxit squalida pelle
 Et pedibus teneris ungues adfixit acutos.
 At tamen hoc demum miseræ succurrere pacto
 Vix fuerat placida Neptuni coniuge dignum.
 Numquam illam posthac oculi videre suorum 510
 Purpureas flavo retinentem vertice vittas,
 Non thalamus Syrio fragrans accepit amomo,
 Nullæ illam sedes: quid enim cum sedibus illi?
 Quæ simul ut sese cano de gurgite velox
 Cum sonitu ad cælum stridentibus extulit alis 515
 Et multum late dispersit in æquora rorem,
 Infelix virgo nequiquam e morte recepta
 Incultum solis in rupibus exigit ævum,
 Rupibus et scopulis et litoribus desertis.
 Nec tamen hoc ipsum pœna sine: namque deum rex, 520
 Omnia qui imperio stellarum milia versat,
 Commotus talem ad superos volitare puellam,
 Cum pater extinctus cæca sub nocte lateret,
 Illi pro pietate sua (nam sæpe nitentum
 Sanguine taurorum supplex resperserat aras, 525
 Sæpe deum largo decorarat munere sedes)
 Reddidit optatam mutato corpore vitam
 Fecitque in terris haliaëtos ales ut esset:
 Quippe aquilis semper gaudet deus ille coruscis.
 Huic vero miseræ, quoniam damnata deorum 530

Iudicio, pactique et coniugis, ante fuisset,
Infesti adposuit odium crudele parentis.
Namque ut in ætherio signorum *tramite* præstans,
Unum quem duplici stellarunt munere divi,
535 Scorprios *æterno* clarum fugat Oriona,
Sic inter sese tristes haliætos iras
Et ciris memori servant ad sæcula fato.
Quacumque illa levem fugiens secat æthera pinnis,
Ecce inimicus, atrox, magno stridore per auras
540 Insequitur Nisus; qua se fert Nisus ad auras,
Illa levem fugiens raptim secat æthera pinnis.

ADNOTATIONES EXEGETICÆ.

... si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum
Furtivis nudata coloribus ...

Hor. Epist. I. 3, 18—20.

V. 1—4. *Etsi me* etc., vss. 1—9. falsarius imitatur exordium carminis Catull. 65. (vss. 1. sqq.): «*Etsi me* adsiduo confectum cura dolore Devocat a doctis, Ortale, virginibus, *Nec potis est* dulcis Musarum expromere fetus *Mens* animi (tantis . . .), *Sed tamen* in tantis mæroribus, Ortale, mitto Hæc expressa tibi carmina Battiadæ.» — *vario iactatum laudis amore*, poeticæ laudis, ex Lucret. I. 916—919: «sed acri Percussit thyrso *laudis spes* magna meum cor Et simul incussit suavem mi in pectus *amorem Musarum*» et III. 46—47: «Hinc licet adversitas animum magis omnia *laudis iactari causa*, quam quod res ipsa probetur.» — *vario iactatum . . . amore*, tamquam fluctu æstuoso cupiditatis gloriæ; ex Catull. 64, 97—98: «Quilibus incensam *iactastis* mente puellam Fluctibus», Verg. Aen. IV. 564: «*varioque* irarum fluctuat æstu» et ibid. XII. 486: «*vario* nequiquam fluctuat æstu», Propert. II. 5, 11—13: «Non ita Carpathiæ *variant* aquilonibus undæ, Nec dubio nubes vertitur atra noto, Quam facile irati verbo mutantur amantes.» — *fallacis præmia vulgi*, præmium a populo fallaci (instabili) datum est gloria ipsa (hoc loco carminibus parta), quæ sæpius comparatur cum honoribus a populo Romano alicui delatis; ex Hor. Ep. I. 16, 31—35: «Nempe Vir bonus et prudens dici delector ego ac tu. Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet, ut, si Detulerit fascis indigno, detrahet idem: Pone, meum est — inquit, — pono tristisque recedo», ibid. I. 19, 35—40: «Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector Laudet ametque domi, premat extra limen iniquus: Non ego *ventosæ plebis suffragia* venor Impensis cenarum et tritæ munere vestis, Non ego nobilium scriptorum auditor et ultor Grammaticas *ambire*

tribus et pulpita dignor», *ibid.* II. 2, 102—103: «*Multa fero, ut placem genus irritabile vatum, cum scribo et supplex populi suffragia capto*», *ibid.* I. 6, 7—8: «*Ludicra quid plausus et amici dona Quiritis Quo spectanda modo, quo sensu credis et ore?*», *Hor. Carm.* I. 1, 7—8: «*mobiliū turba Quiritium Certat tergeminis tollere honoribus*», *ibid.* II. 16, 39—40: «*malignum Spernere vulgus.*» — *Cecropius suaves exspirans hortulus auras Florentis viridi sophiæ complectitur umbra*, ex *Catull.* 64, 87: «*(virgo) Regia, quam suavis exspirans castus odores Lectulus in molli complexu matris alebat*» et *Verg. Aen.* I. 693—694: «*ubi mollis amaracus illum Floribus et dulce* adspirans complectitur umbra.*» — *Cecropius . . . hortulus*, non hortus ipse Epicuri Atheniensis, sed sensu translato: ratio Epicuri; falsarius enim certe scivit Vergilium non Athenis, sed Romæ apud Sironem operam dedisse philosophiæ Epicureæ perdiscendæ; cf. *Prop.* III. 21, 25—26: «*vel studiis animum emendare Platonis Incipiam aut hortis, docte Epicure, tuis.*» — *suaves exspirans . . . auras*, odores, cf. *Lucret.* III. 222. «*Spiritus unguenti suavis diffugit in auras*» et *Verg. Ge.* IV. 415—416: «*at illi Dulcis compositis spiravit crinibus aura*» et *Aen.* I. 403—404: «*Ambrosiæque comæ divinum vertice odorem. Spiravere.*» — *Florentis . . . sophiæ*, ex *Lucret.* III. 9—12. (ad Epicurum): «*Tu, pater, es rerum inventor, tu patria nobis Suppeditas pæcepta, tuisque ex, inclute, chartis, Floriferis ut apes in saltibus omnia libant, Omnia nos itidem depascimur aurea dicta*» et *Verg. Ge.* IV. 563—564: «*Illo Vergilium me tempore dulcis alebat Parthenope, studiis florentem ignobilis oti.*» — *viridi . . . umbra*, fronde ex *Verg. Ecl.* 9, 19—20: «*quis humum florentibus herbis Spargeret aut viridi fontes induceret umbra?*» — *sophiæ*, sapientiæ; ἀρχαίτης ex industria falsarius. *Sophia* pro sapientia occurrit *Enn. Ann.* 227. et *Afran. com.* 299.

V. 5—8. *Nec mens quivit eo dignum tibi quærere carmen,*

* Cf. infra Excurs. I.

nec carmen scribere potui te dignum, cum poeticis studiis depositis me totum philosophiæ Epicureæ dedidissem. Ex Lucret. V. 1—2: «*Quis potis est dignum pollenti pectore carmen* Cōdere.» — *Nec mens*, ex coniectura Puetzii; cf. infra adn. crit. — *quivit*, ex mea coniectura; cf. ibidem. — *eo*, ideo; ob id ipsum, quia nunc philosophiæ soli operam do. — *dignum tibi quærere carmen*, ex Lucret. I. 727—728: «Nunc age dicta meo dulci quæsitâ labore Percipe» et III. 419—420: «*Conquisita diu dulcique reperta labore Digna tua* pergam disponere *carmina cura*» et Cul. Pseudoverg. 10: «*Ut tibi digna tuo* poliantur *carmina sensu*.» — *tibi*, alloquitur Messallam infra vs. 13. nominatum. *Tibi* ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *Longe aliud*, eadem verba initio hexametri Lucret. IV. 446, V. 1065, 1070, 1081. Cf. infra vs. 56: «*Longe alia*.» — *aliud studium*, non poeticum, sed studia philosophiæ. — *alios accincta labores*, cum accusativo simplici, ut Verg. Aen. IV. 493: «*magicas invitam accingier artes*.» — *Altius ad magni suscepit sidera mundi*, ut infra vss. 217—218: «*alte Suspicit ad celsi nictantia sidera mundi*.» Alludit ad studium philosophiæ naturalis; ex Cic. Tusc. I. 34, 82: «*Video te alte spectare et velle in cælum migrare*.» — *Altius*, sc. studiis poeticis altius. — *ad magni suscepit sidera mundi*, ex Lucret. V. 1204: «*Nam cum suspicimus magni cælestia mundi Templâ*» et ibid. 423: «*magni sidera mundi*,» Catull. 16, 1: «*Omnia qui magni dispexit lumina mundi*,» Verg. Ge. IV. 58—59; «*Hinc ubi iam emissum caveis ad sidera cæli Nare per æstatem liquidam suscepæris agmen*» et Aen. VI. 733—734: «*neque auras Dispi-ciunt clausæ tenebris et carcere cæco*.» — *sidera mundi*, eadem verba in fine hexametri Verg. Aen. 9, 93: «*torquet qui sidera mundi*.» — *mundi*, cæli, ut infra vs. 218. — *Et placitum paucis ausa est ascendere collem*, quia vulgus abhorret a studio philosophiæ; cf. Lucret. IV. 18—20: «*hæc ratio plerumque videtur Tristior esse, quibus non est tractata retroque Vulgus abhorret ab hoc*.» — *placitum*, placentem; ex Verg. Ge. II. 425: «*et placitam Paci nutritor olivam*», Aen. IV. 38: «*pla-*

citone etiam pugnabis amorī», ibid. X. 15: «*placitum* læti componite fœdus.» — *ascendere collem*, ex Verg. Aen. I. 419: «Iamque ascendebant collem.» — *collem*, montem philosophiæ, ex Lucret. II. 8: «Edita doctrinæ, sapientum templa serena.»

V. 9—11. *absistam*, desinam, ut Verg. Aen. VI. 399: «absiste moveri» et ibid. VIII. 403—404: «absiste precando Viribus indubitare tuis.» — *cœptum detexere munus*, ex Lucret. I. 418: «cœptum *pertexere* dictis» et VI. 42: «Quo magis inceptum pergam *pertexere* dictis»; Verg. Aen. VI. 629: «cœptum *perficere munus*» et Catal. 14, 1: «Si mihi *susceptum* fuerit decurrere *munus*.» — *detexere*, huic verbo adiungitur infra vs. 21. carminis de rerum natura comparatio cum texto pepli. — *In quo iure meas utinam requiescere musas Et leviter blandum liceat deponere amorem*, falsarius fingit Vergilium philosophia Epicurea captum poeticæ arti valedicere velle; ex Verg. Catal. 5, 11—13: «Ite hinc Camenæ, vos quoque ite iam sane, Dulces Camenæ: nam fatebimur verum, Dulces fuistis.» — *iure*, nam studium philosophiæ iusta est causa, cur Musis valedicat. — *requiescere*, sensu transitivo! Cf. infra adn. ad vs. 233. «Quo rapidos etiam *requiescunt* flumina cursus.» — *leviter*, poesis levis opponitur gravi philosophiæ studio; cf. Hor. Carm. I. 6, 19—20: «Cantamus vacui sive quid urimur, Non præter solitum *leves*.» — *blandum liceat deponere amorem*, sc. amorem Musarum, studia poetica; ex Lucret. I. 919—920: «Et simul incussit *suavem* mi in pectus *amorem* Musarum»; Verg. Ge. II. 475—476: «Musæ, Quarum sacra fero ingenti percussus *amore*» et Ecl. 7, 21: «Nymphæ, noster amor, *Libethrides*.» — *blandum . . . amorem*, ex Lucret. I. 19: «Omnibus incutiens *blandum* per pectora *amorem*.» — *deponere amorem*, ex Catull. 76, 13: «Difficile est longum subito *deponere amorem*.» — *amorem*, ex coniectura Leopardi; cf. infra adn. crit.

V. 12—13. *Quod si mirificum sophiæ nemus omne tenerem*, si totam iam Epicuri disciplinam perdidicissem. — *sophiæ nemus*, horti Epicurei, ut supra vs. 4: «sophiæ umbra.» Philo-

sophi Epicurei vocabantur οἱ ἀπὸ κήπων. — *sophiæ*, supplevit Ellis. — *nemus*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *nemus omne tenerem*, ex Verg. Ecl. 6, 11: «Te *nemus omne canet*» et Aen. VIII. 314: «Hæc *nemora* indigenæ fauni nymphæque *tenebant*.» — *omne tenerem*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *tenerem*, possiderem. — *Mirificum*, *Valeri*, modo sit tibi nosse libido, parenthesis. — *Mirificum*, emphatice iteratum ex vs. præcedente. — *Valeri*, falsarius fingit Vergilium alloqui M. Valerium Messallam iuvenem, qui imperante Augusto erat inter principes civitatis fautorque poetarum, præcipue Tibulli et Ovidii. Ceterum *Valeri* est mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *modo sit tibi nosse libido*, ex Cul. Pseudoverg. 230: «modo sit tibi* grata voluntas»; cf. Verg. Aen. II. 349—350: «si vobis audentem extrema cupido Certa sequi.» — *nosse*, sc. perdiscere totam Epicuri rationem; cf. Lucret. I. 325—326. (ad Memmium): «Quod tibi cognosse in multis erit utile rebus Nec sinet errantem dubitare et quærere semper De summa rerum.» Ceterum *nosse* est mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *libido*, cupido; cf. Lucret. IV. 761—763: «quod cuique *libido* Venerit, extemplo mens cogitet eius id ipsum Anne voluntatem nostram simulacra tuentur.»

V. 14—17. *Si me iam summa sapientia pangeret arce*, respicit vs. 8: «Et placitum paucis ausa est ascendere collem.» — *in summa . . . pangeret arce*, in monte summo sisteret, ut Verg. Aen. II. 245: «monstrum infelix sacrata sistimus arce» et ibid. VI. 676: «Hoc superate iugum et facili iam tramite sistam.» — *pangeret*, figeret; audacter pro *sisteret*. Falsarius respexisse videtur Hor. Sat. II. 3, 293—294: «mater delira necabit (filium) In gelida fixum ripa.» — *Quæ tribus antiquis* etc., pronomen referendum ad *arce* (vs. 14.) — *Quæ tribus*, ex coniectura mea; cf. infra adn. crit. — *tribus antiquis heredibus*, intellegendi sunt tres heredes Epicuri: Hermarchus, cui scholam, et Amynomachus Timocratesque, cui

* Cf. infra Excurs. II.

rem familiarem reliquit. Falsarius ante oculos habuit Cic. De fin. II. 101. (testamentum Epicuri): «ut Amynomachus et Timocrates, heredes sui, de Hermarchi sententia dent, quod satis sit ad diem agendum natalem suum quotannis mense Gamelione, itemque omnibus mensibus vicesimo die Lunæ dent ad eorum epulas, qui una secum philosophati sint, ut et sui et Metrodori memoria colatur.»* — *consors*, communis, ut Verg. Ge. IV. 153—154: «Solæ communes natos, consortia tecta Urbis habent.» — *Unde hominum errores longe lateque per orbem Despicere atque humiles possem contemnere curas*, ex Lucret. II. 7, 199: «Sed nil dulcius est, bene quam munita tenere Edita doctrinæ, sapientum templa serena, *Despicere* unde queas alios passimque videre *Errare* atque viam palantis quærere vitæ.» Lucretium et Cirin simul ante oculos habuit Stat. Silv. II. 2, 131: «celsa tu mentis ab arce Despicis errantes humanaque gaudia rides.» — *longe lateque per orbem*, ex Verg. Aen. VI. 378: «longe lateque per urbes.» — *Despicere atque humiles possem contemnere curas*, cf. Lucret. II. 14: «O miseras hominum mentes, o pectora cæca» et Ov. Met. XV. 150—151: «Palantesque homines passim et rationis egentes Despectare procul.»

V. 18—20. *Non ego te talem venerarer munere tali*, i. e. tu dignior esses magnificentiore munere; cf. Val. Flac. VIII. 95: «*Non ego te sera talem sub nocte videbam.*» — *Non equidem*, initio hexametri, ut Verg. Ecl. 1, 11; Aen. IV. 330, VIII. 129, X. 793.—*quamvis interdum ludere nobis Et gracilem molli libeat pede claudere versum*, quamvis scripserim carmina levioris argumenti, ut librum Catalepton et Culicem. Falsarius Cirin post Catalepton et Culicem a Vergilio scriptam esse fingit et alludit ad Cul. Pseudoverg. vss. 1—3. et 35—36: «*Lusimus*, Octavi, *gracili* modulante Thalia Atque, ut araneoli, tenuem formavis orsum, *Lusimus*: hæc propter culicis sint carmina dicta . . . *Mollia* sed *tenui pede* currere carmina, *versu* Viribus

* Cf. Excurs. XII.

apta suis Phœbo duce *ludere gaudet.*» — *ludere*, referendum ad poemata erotici aut iocosi argumenti. — *gracilem molli . . . pede . . . versum*, levis mollisque sonus epigrammatum et epylliorum opponitur graviori duriorique sono carminum didacticorum et epicorum. — *molli . . . pede*, quia hexameter in epylliis usitatus mollitie differre debet a hexametro heroico duriore, unde e. gr. versus spondiaci frequens apud Alexandrinos et imitatores eorum Romanos usus, pentameter autem elegiis et epigrammatibus proprius κατ' ἐξοχὴν *mollis versus* a poetis Romanis vocari solet. — *pede claudere versum*, pangere versus, ex Hor. Sat. I. 4, 40: «concludere versum», ibid. 5, 59: «pedibus quid claudere senis», ibid. II. 1, 28: «me pedibus delectat claudere verba.» — *gracilem . . . versum*, leviora poeseos genera (epigrammata, elegias, epyllia) significat; ex Prop. II. 13, 3: «(Amor) me tam *graciles* vetuit contemnere Musas», Ov. Pont. II. 5, 26: «Materiæ *gracili* sufficit ingenium», Cul. 1: «*Lusimus . . . gracili* modulante Thalia.»

V. 21—22. *Sed magno intexens . . . peplo*, carmen didacticum comparat cum texto pepli Minervæ in Panathenæis oblatis; ante oculos habuit Paneg. in Mess. 5—6: «Nec tua præter te *chartis intexere* quisquam Facta queat» et Cul. Pseudoverg. 1—2: «*Lusimus*, Octavi, *gracili* modulante Thalia, Atque ut araneoli tenuem formavis orsum.» — *intexens . . . peplo*, cf. adn. supra ad vs. 9: *detexere*. — *si fas est dicere*, ad cœpti audaciam referendum: si licet mihi tantum carmen promittere. — *peplo*, commemoratur etiam apud Verg. Aen. I. 479—480: «Interea ad templum non æquæ Palladis ibant Crinibus Iliades passis peplumque ferebant.» — *Qualis Erechtheis olim portatur Athenis*, ex Manil. I. 882—883: «*Qualis Erechtheos pestis populata colonos Extulit antiquas per funera pacis Athenas.*» — *Erechtheis*, ab Erechtheo, rege prisco Athenarum. — *olim*, i. e. suo tempore.

V. 23—26. *Debita . . . vota*, ut Prop. I. 16, 44: «*Debitaque occultis vota tuli manibus.*» — *castæ . . . Minervæ*, ut Hor. Carm. III. 3, 23: «*Castæque damnatam Minervæ*»; apud Catull.

64, 212. *casta diva est Minerva.* — *Tardaque confecto redeunt quinquennia lustro*, ex Ov. Met. X. 219: «*Annua prælata redeunt Hyacinthia pompa.*» — *redeunt quinquennia*, redit festum quinquennale; nam Panathenæa celebrabantur Athenis quinto quoque anno, tertio anno cuiusque Olympiadis. — *Cum levis alterno zephyrus concrebruit euro*, tempus Panathenæorum designat, quæ prius quidem æstate, mense Hecatombæone, celebrabantur, sed postea initio veris celebrari cœperant. Pugna autem zephyri mitis cum euro frigido significat initium veris; ex Catull. 46, 1—3: «*Iam ver egelidos refert tepores, Iam cæli furor æquinocialis Iucundis zephyri silescit auris*» et Verg. Ge. IV. 305: «*Hoc geritur zephyris primum impellentibus undas.*» Cirin imitatur Claudian. 20, 95—96: «*Mitior alternum zephyri iam bruma teporem* Senserat et *proni* (cf. infra vs. 26.) laxabant germina flores.» — *zephyrus concrebruit*, ex Catull. 64, 274: «(undæ) *Post vento exercente magis magis increbrescunt*» et Verg. Ge. I. 359: «*et nemorum increbrescere murmur*» et Hor. Sat. II. 5, 93: «*mone, si increbruit aura.*» — *zephyrus . . . Et prono gravidum provexit pondere currum*, i. e. navem illam rotis instructam, quæ in sollemni Panathenæorum pompa trahebatur, in cuius malo suspensus erat *πέπλος* deæ destinatus. Versum imitatur Sil. Ital. II. 196: «*Quadrupedes iactant resupino pondere currum.*» — *prono . . . pondere*, ex Catull. 62, 51: «*Sed tenerum prono deflectens pondere corpus.*» — *currum*, navem. Poeta ex industria imitatur Catull. 64, 8—10. (de nave Argo): «*Diva quibus (sc. Argonautis) retinens in summis urbibus arces Ipsa levi fecit volitantem flamine currum, Pineæ coniungens inflexæ texta carinæ.*»

V. 27. *Felix illa dies, felix et dicitur annus*, ut Manil. V. 568: «*Felix illa dies redeuntem ad litora duxit.*»

V. 29—31. *Ergo Palladiæ texuntur in ordine pugnae*, locus classicus de peplo Minervæ cum Eurip. Hec. 466. sqq. comparandus. Peplo enim intextæ erant res a dea gestæ, præcipue pugnae cum Titanibus et Gigantibus commissæ. — *Ergo Palladiæ*, ut Moret. Pseudoverg. 113: «*Ergo Palladii guttas instillat*

olivi.» — *Palladiæ . . . pugnæ*, cf. Hor. Carm. I. 12, 20—21: «Pallas . . . præliis audax» et Eurip. Ion. 1528: *παρασπίζουσα ἄρμασι ποτε Ζηνὶ γηγενεῖς ἔπι.* — *in ordine pugnæ*, ex Verg. Aen. I. 456: «videt Iliacas *ex ordine pugnæ*» — *Magna Giganteis ornantur pepla tropæis*, ex Ov. Fast. V. 555: «Digna *Giganteis* hæc sunt delubra *tropæis*» — *Horrida . . . prælia*, ex Verg. Ge. II. 282: «horrida miscent *Prælia*» — *sanguineo pinguntur cocco*, ex Verg. Ecl. 6, 22: «*Sanguineis* frontem moris et tempora *pingit*» et Hor. Carm. II. 12, 2—3: «Siculum mare Pæno *purpureum sanguine*» — *pinguntur*, sc. acu.

V. 32—34. *Additur aurata* etc., vss. 32—34. ex Verg. Ge. I. 279—283: «sævumque *Typhoea* Et coniuratos cælum rescindere fratres. Ter sunt conati imponere Pelio *Ossam* Scilicet atque *Ossæ* frondosum involvere *Olympum*: Ter pater exstructos disiecit fulmine montes.» — *aurata . . . cuspide*, hasta Minervæ, quæ erat cuspide aurata instructa. — *deiectus . . . Typhon*, ex Hor. Carm. III. 4, 53—58: «Sed quid *Typhoeus* et validus *Mimas* . . . Contra sonantem *Palladis* ægida Possent ruentes?» — *Ossæis consternens æthera saxis*, Typhon Pelion imposuit Olympo, Pelio autem Ossam et saxis Ossæis iaculabatur deos in æthere habitantes. — *consternens æthera saxis*, ex Verg. Aen. IX. 663: «Sternitur omne solum telis.» — *æthera*, cælum, sedem deorum. — *Emathio . . . duplicabat vertice Olympum*, Pelion imposuit Olympo. — *Emathio*, Thessalico.

V. 35—38. *Tale deæ velum sollemni tempore portant, Tali te*, ex Verg. Catal. III. 9—10: «*Tale deæ* numen, *tali* mortalia nutu *Fallax* momento temporis hora dedit.» — *iuvenum doctissime*, erat enim Messalla et poeta bonus (cf. Verg. Catal. IX. 13. sqq.) et orator clarissimus. Industriam Messallæ adulescentuli laudat Cic. ad Brut. I. 15. — *Purpureos inter soles et candida lunæ Sidera*, falsarius Vergilio consilium tribuit carminis de rerum natura scribendi; ante oculos habuit Verg. Ge. II. 475—478: «Me vero primum dulces ante omnia Musæ, Quarum sacra fero ingenti percussus amore, Accipiant cælique vias et sidera monstrent, Defectus solis varios lunæque labo-

res.» — *Purpureos inter soles, splendentes*, ex Verg. Aen. VI. 640: «et lumine vestit *Purpureo solemque* suum, sua sidera norunt.» — *soles*, pluralis radios solis significat. — *candida lunæ Sidera*, ex Verg. Aen. VII. 8: «nec *candida cursus Luna* negat.» — *candida . . . Sidera*, ut Lucret. V. 1210: «quæ *candida sidera* verset.» — *cæruleis orbem pulsantia bigis*, ex Verg. Aen. X. 215—216: «*almaque curru Noctivago Phæbe* medium *pulsabat Olympum*» et Cul. Pseudoverg. 283—284: «*Labentes biiuges* etiam per *sidera Luna* pressit equos» et ibid. 43. (de Sole): «*Candidaque aurato quatiebat lumina curru.*» — *cæruleis . . . bigis*, obscuris, nocturnis; opponuntur nitidis Solis quadrigis; cf. Ov. Trist. I. 3, 28: «*Lunaque nocturnos alta* regebat equos.» Epitheton inepte positum, cum præcedat (vs. 37.) *candida*.

V. 39—41. *Naturæ rerum magnis intexere chartis*, ex Lucret. IV. 969: «*naturam* quærere rerum Semper et inventam patriis exponere *chartis.*» — *intexere chartis*, ex Paneg. in Mess. 5—6: «Nec tua præter te *chartis intexere* quisquam Facta queat.» — *Aeterno . . . sophiæ . . . carmine*, ut infra vs. 100: «Atque novum æterno prætexite honore volumen»; ex Lucret. I. 115: «*Ennius æternis* exponit *versibus*» et Paneg. in Mess. 34: «*Aeterno* sed erunt tibi *magna volumina versu.*» — *Aeterno ut*, ex mea coniectura, cf. infra adn. crit. — *nomen Nostra tuum senibus loqueretur pagina sæclis*, ex Catull. 77, 9—10: «nam te omnia *sæcla* Noscent et qui sis fama *loquetur anus.*» — *senibus . . . sæclis*, seris temporibus; ex Catull. 95, 6: «*Zmyrnam cana diu sæcula* pervoluent.» — *loqueretur pagina*, locum imitatur Claudian. 29, 162: «*Antiquos loquitur Musarum pagina* reges.» — *pagina*, carmen, ut Verg. Ecl. 6. 12: «quæ Vari præscripsit *pagina nomen.*»

V. 42—43. *ad tantas nunc primum nascimur artes*, inepte dictum: philosophiæ studio nunc primum nos dedidimus. — *teneros firmamus robore nervos*, ut Verg. Aen. II. 639: «*solidæque suo stant robore vires*» et Cic. Fam. VI. 1, 3: «quantum in cuiusque animo roboris est et nervorum.»

V. 44—47. *Hæc tamen interea, quæ possumus . . . Accipe dona meo multum vigilata labore*, ex Catull. 101, 7. sqq.: «Nunc tamen *interea hæc*, prisco *quæ* more parentum Tradita sunt tristes munera ad inferias, Accipe fraterno multum manantia fletu.» — *Prima rudimenta et iuvenes exegimus annos*, versum imitatur Stat. Achill. I. 478: «Cruda rudimenta et teneros formaverit annos.» — *iuvenes exegimus annos*, falsarius fingit Vergilium ad exemplum Cinnæ, Calvi et sociorum plures annos huic epyllio conficiendo sacrasse. — *iuvenes . . . annos*, ex Ov. Met. VII. 295: «iuvenes nutricibus annos» et ibid. XIV. 139: «ut peterem iuvenes quoque protinus annos.» — *Accipe dona meo multum vigilata labore*, ex Cinnæ fragm. 3. (ed. L. Mueller): «Hæc tibi Arateis multum vigilata lucernis Carmina» et Verg. Ecl. 8, 11—12: «accipe iussis Carmina cœpta tuis.» — *Promissa atque diu*, supple: *carmina*, ut Hor. Epod. 14, 7—8: «Inceptos, olim promissum carmen, iambos Ad umbilicum adducere.» — *Promissa atque*, coniunctio atque secundo loco sententiæ, ut infra vs. 445: «Coniugis atque tuæ.» — *exordia sumant*, ex Lucret. I. 143: «Principium cuius hinc nobis exordia sumet» et Verg. Aen. IV. 284: «quæ prima exordia sumat?» — *sumant*, ex coniectura mea; cf. infra adn. crit.

V. 48—51. *prodigiis ut quondam exterrita magnis*, ex Verg. Aen. III. 307: «magnis exterrita monstris» et ibid. VII. 376: «ingentibus excita monstris.» — *prodigiis . . . magnis*, prodigium est Scyllæ in avem mutatio. — *exterrita . . . sublimis in aere*, ex Verg. Aen. V. 215—216: «(columba) Fertur in arva volans plausumque exterrita pinnis Dat tecto ingentem, mox aere lapsa quieto». — *magnis*, ex vetere coniectura; cf. infra adn. crit. — *Scylla novos avium . . . cœtus Viserit*, ex Catull. 64, 407: «Quare nec tales dignantur visere cœtus» et Ov. Met. XIV. 390—391: «Seque novam subito Latiis accedere silvis Indignatus avem.» — *Scylla . . . sublimis in aere*, ex Verg. Ge. I. 404: «sublimis in aere Nisus.» — *Viserit*, ex coniectura Bæhrensii; cf. infra adn. crit. — *conscendens æthera pinna*, ex Ov. Met. III. 299: «Aethera conscendit» et Verg. Aen. I.

381: «conscendi ratibus æquor» et Verg. Ge. I. 406: «secat æthera pinnis» = Aen. XI. 272. — *Cæruleis sua tecta supervolitaverit alis*, ex Verg. Ecl. 6, 81: «et quibus ante Infelix sua tecta super volitaverit alis.» Falsarius alioquin callidus hoc loco inepte imitatur Vergilium: nam, quod Vergilius rectissime dixit de Philomela, id parum caute ad Scyllam transtulit. Scylla enim, ut vss. 493. sqq. docemur, in alto mari in avem versa est; non potuit igitur statim sua tecta supervolare. Cf. etiam vss. 512—513. et 518—519: «Non thalamus Syrio fragrans accepit amomo, Nullæ illam sedes: quid enim cum sedibus illi . . . Incultum solis in rupibus exigit ævum, Rupibus et scopulis et litoribus desertis.» — *Cæruleis . . . alis*, est enim avis marina, unde epitheton.

V. 52—53. *Hanc pro purpureo pœnam scelerata capillo . . . solvens*, ex Verg. Ge. I. 405: «Et pro purpureo pœnam dat Scylla capillo.» Cf. paraphras. Ὁρνιδιακῶν Dionysii (II. 14, p. 119. ed. Duebner): Ἡ δὲ χειρὶς ἀξίαν τῶν ἀσεβημάτων δίδωσι δίκην . . . καὶ ἀλκίαιετος αὐτὴν θεάσῃται πλανωμένην, εὐδὺς ἐπιθέμενος διαφθείρει. — *excisa et funditus urbe*, ex Verg. Aen. II. 637: «excisa . . . Troia» et ibid. XII. 594: «concussit funditus urbem.»

V. 54—57. *Complures illam et magni . . . poetæ*, falsarius alludit ad poetas, qui Scyllam, filiam Nisi, non in cirin, sed in monstrum marinum mutata esse narraverunt; ante oculos habuit Verg. Ecl. 6, 74—76: «Quid loquar aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est Candida succinctam latrantibus inguina monstribus Dulichias vexasse rates»; Ov. Am. III. 12, 21—22: «Scylla patri caros furata capillos Pube premit rabidos inguinibusque canes» et A. A. I. 331—332: «Filia purpureos Nisi furata capillos Pube premit rabidos inguinibusque canes»; Propert. IV. 4, 39—40: «Quid mirum in patrios Scyllam sævisse capillos Candidaque in sævos inguina versa canes?» — *Nam verum fateamur*, ex Verg. Catal. 5, 12: «Dulces Camenæ, nam fatebimur verum.» — *amat Polyhymnia verum*, cf. Catul. 62, 16: «amat victoria curam» et Verg. Ecl. 3, 59: «amant

alternā Camenæ.» — *mutatam membra figura*, ex Ov. Met. IX. 81: «tauro mutatus membra rebello.» — *Scyllæum monstro saxum infestare*, ex Ov. Am. II. 11, 18: «Quas Scylla infestet quasque Charybdis aquas» et Met. XIII. 730: «Scylla latus dextrum, lævum inrequieta Charybdis *Infestant*.» — *Scyllæum . . . saxum*, promunturium Italiæ in freto Zancleō, sedes monstri. — *monstro . . . voraci*, ex Ov. Ib. 385: «Ut quos Scylla vorax.»

V. 58—61. *errantis quam sæpe legamus Ulixi . . . Dulichias vexasse rates*, ex Verg. Aen. III. 620—621: «Talia monstrabat relegens *errata* retrorsus Litora Achæmenides, comes infelicis *Ulixi*» et Propert. II. 14, 3: «Non sic errore exacto lætatus *Ulixes*, Cum tetigit caræ litora *Dulichie*». — *errantis, ὅς μᾶλα πολλὰ πλάγχθη*; ex coniectura Ellisii, cf. infra adn. crit. — *sæpe legamus*, apud multos scriptores. — *Candida succinctam latrantibus inguina monstris Dulichias vexasse rates et gurgite in alto*, ad verbum ex Verg. Ecl. 6, 75—76. — *Deprensos nautas canibus lacerasse marinis*, ex Verg. Ecl. 6. 77: «A! timidos nautas canibus lacerasse marinis.» — *in alto . . . Deprensos nautas quos Scylla necopinato rapere solebat*; ex Verg. Ge. IV. 420: «*Deprensus* olim statio tutissima nautis» et Hor. Carm. II. 16, 1—2: «*in patenti Prensus Aegæo*.»

V. 62—65. *Mæoniæ . . . chartæ*, Homeri carmina; ex Ov. Ep. ex Pont. IV. 12, 27: «Dignam *Mæoniis Phæacida* condere chartis»; cf. Paneg. in Mess. 200: «Posse *Meleteas* nec mallem vincere chartas.» — *malus istorum . . . auctor*, verisimiliter Euphorion.* — *istorum*, poetarum, qui Scyllam, Nisi filiam, in monstrum marinum mutatam esse narraverunt. — *dubiis erroribus*, cf. Paneg. in Mess. 106: «At non per *dubias errant* mea carmina laudes» et Lucret. I. 326: «Nec sinit *errantem dubitare*.» — *Namque alias alii vulgo finxere puellas*, ex Lucret. V. 327: «Non *alias alii* quoque res cecinere poetæ?» — *Colophonico . . . Homero*, septem urbes Homerum sibi vindi-

* Cf. infra Excurs. III.

cabant: *Σύρωνα Ῥόδος Κολοφῶν Σάλαμιν Χίος Ἀργὸς Ἀδῆ-
ναι.* — *Scyllæ*, numerus pluralis, quia unusquisque mythologus
novam quasi Scyllam sibi fingere videtur.

V. 66—67. *ipse*, Homerus. — *Crataein ait matrem*, sc.
Hom. Od. XII. 124. Cf. Apoll. Rhod. IV. 826—827: *Σκύλλης
Ἀῤῥσόνιης ὀλοόφρονος, ἣν τέκε Φόρκῳ Νυκτίπολος Ἐκάτη, τὴν
τε κλείουσι Κράταιιν* et Ov. Met. XIII. 749. (de Scylla):
«Crataeide natam.» — *ait*, scripsit Heyne; cf. infra adn. crit. —
Crataeis, ex Aldina II.; cf. infra adn. crit. — *monstrum* . . .
grave Echidna biformis, ex Hauptii coniectura; cf. infra adn.
crit. — *monstrum* . . . *Echidna biformis*, cf. Hesiod. Theog.
297—299: *Ἐχιδναν, Ἥμισυ μὲν νόμφην ἐλικώπιδα καλλι-
πάρηον, Ἥμισυ δ' αὖτε πέλωρον ὄφιν δεινόν τε μέγαν τε.*
Secundum Hygin. Fab. Præf. Echidna ex Typhone concepit
Scyllam, unde apud Val. Flacc. IV. 928. Scylla nominatur
Typhonis. — *monstrum* . . . *grave*, ingens, ex Cul. Pseudoverg.
166. (de serpente): «Obvia vibranti carpens gravis ore trilingui.»

V. 68—69. *atque hoc in carmine toto Inguinis est vitium
et Veneris descripta libido*, sive allegorica est fabula et canes
ex utero Scyllæ exstantes nihil nisi Veneris immoderatam
libidinem significant. Fabulam re vera ita interpretatur Hera-
clit. in Alleg. Homer. p. 496.

V. 70—73. *iactis . . . venenis*, in mare iactis; cf. infra vss.
76. — *speciem est*, scripsi; cf. infra adn. crit. — *Infelix virgo*,
eadem verba initio hexametri Manil. V. 587; Verg. Ecl. 6, 97.
et Calv. Fragm. 9. (ed. Lucian. Mueller): «A virgo infelix.» —
quid enim commiserat illa, ex Ov. Met. VII. 25: «quid enim
commisit Iason?» — *Ipse pater*, Neptunus; ex Catull. 64, 21:
«pater ipse» = Neptunus. — *vacua . . . harena*, in litore deserto. —
vacua, ex coniectura Bæhrensii; cf. infra adn. crit. — *Coniugium
castæ violaverat Amphitrites*, adulterio violavit coniugem
Amphitriten; ex Catull. 67, 23—24: «Sed pater illius gnati
violasse cubile Dicitur» et Ov. Am. II. 7, 17—18: «Cypassis
Obicitur dominæ contemerasse torum.» Cirin imitatur Claudian.
37, 40: «Coniugium castamque cupit violare Minervam.» —

Amphitrites in fine versus, ut infra vs. 486; idem nomen (casu accus.) in fine hexametri spondiaci Catull. 64, 11.

V. 74—76. *Attamen exegit longo post tempore pœnas*, sc. *Amphitrite*; ex Ov. Met. IV. 190: «*Exigit indicii memorem Cythereia pœnam.*» — *cum cura sui veheretur coniugis alto. Ipsa trucem multo misceret sanguine pontum*, similem fabulam narrat de *Scylla* venenis *Circes* mutata Ov. Met. XIV. 51. sqq.: «*Parvus erat gurgēs, curvos sinuatus in arcus, Grata quies Scyllæ*: quo se referebat ab æstu Et maris et cæli, medio cum plurimus orbe Sol erat et minimas a vertice fecerat umbras. Hunc dea prævitiat portentificisque venenis Inquinat; his fusis latices radice nocenti Spargit et obscurum verborum ambage novorum Ter noviens carmen magico demurmurat ore. Scylla venit mediaque tenus descenderat alvo, Cum sua fœdari latrantibus inguina monstris Adspicit.» — *cura sui . . . coniugis*, amica *Neptuni*; cf. Verg. Catal. 5, 6: «*Tuquo o mearum cura, Sexte, curarum.*» — *Ipsa*, sc. *Amphitrite*. — *trucem . . . pontum*, ex Verg. Catal. 9, 47: «*Sæpe trucem adverso perlabi sidere pontum*»; cf. Catull. 64, 179: «*Ponti truculentum . . . æquor.*» — *multo misceret sanguine pontum*, sanguine quodam venenato, ut *Scylla* e nave in undas præcipitata in monstrum mutaretur.

V. 77—80. *Seu vero, ut perhibent, forma cum vinceret omnes*, ex Cic. Arat. 447: «*Cum quibus, ut perhibent, ausa est contendere forma*»; cf. Verg. Ge. I. 247: «*Illic, ut perhibent*» et Aen. IV. 179: «*Seu vero, ut perhibent.*» — *Et cupidus quæstu . . . popularet amantes*, erat enim meretrix, ut infra vs. 86. docemur. — *Horribiles* etc, vs. 80. ante 79. posuit Haupt; cf. infra adn. crit. — *Piscibus et canibusque malis vallata*, ex Lucret. V. 36: «*Hydra venenatis . . . vallata colubris.*»

V. 81—84. *Heu quotiens mirata novos expalluit artus, Ipsa suos quotiens heu pertimuit latratus*, ex Ov. Met. II. 489—491. (de *Callisto* in *ursam* mutata): «*A! quotiens, sola non ausa quiescere silva, Ante domum quondamque suis erra-*

vit in agris, *A! quotiens per saxa canum latratibus acta est*» ibid. Met. XIV. 60—63. (de Scylla): «Cum sua foedari latratibus inguina monstris Adspicit ac primo credens non corporis illa Esse sui partes *refugitque abigitque timetque* Ora proterva canum.» — *mirata novos . . . artus*, ex Ov. Her. 14, 93. (de Io in vaccam mutata) «quid te *miraris* in umbra? Quid numeras factos *ad nova membra pedes*?» Locum Ciris imitatur Claudian, 18, 294: «Scylla *novos mirata canes*.» — *expalluit*, verbum occurrit Catull. 64, 100: «Quanto saepe magis fulgore *expalluit auri*!» — *Ipsa suos quotiens heu pertimuit latratus*, ex Ov. Met. I. 638. (de Io in vaccam mutata): «*Pertimuitque sonos propriaque exterrita voce est*.» — *Et dictam Veneri votorum avertere poenam*, Venerem pecunia vota fraudare; agitur enim de pecunia illa, quam meretrices tamquam quaestus sui decumas huic deae vovere solebant. — *dictam*, promissam, ut Terent. Heaut. V. 1, 64: «Quid dotis dicam te *dixisse filio*» et ibid. 69: «Me mea omnia bona doti *dixisse illi*.» — *votorum . . . poenam*, pecuniam ex voto debitam; nam, qui voto se obligavit, est voti reus, et, qui voti compos factus est, voti *damnatus*. — *avertere*, tamquam furari; cf. Catull. 64, 5: «*Auratam optantes Colchis avertere pellem*» et Verg. Aen. VIII. 207—208: «Quattuor a stabulis praestanti corpore tauros *Avertit*.» Ceterem *avertere* est coniectura Scaligeri; cf. adn. crit. ad h. l.

V. 85—88. *Quam, mala etc.*, alludit ad explicationem mythi rationalem, quam Heraclitus (περὶ ἀπίστων cap. 2. = Westermann: Mythogr. p. 313.) nobis servavit: περὶ Σκύλλης. Λέγεται περὶ ταύτης, ὅτι κατήσθιε τοὺς παραπλέοντας. Ἦν δ' αὖτη νησιῶτις καλὴ ἑταιρα καὶ εἶχε παρασίτους λοιμούς τε καὶ κυνώδεις, μεθ' ὧν τοὺς ξένους κατήσθιεν, ἐν οἷς καὶ τοὺς Ὀδυσσέως ἑταίρους. — *multiplici iuvenum . . . saepa caterva*, habebat multos amicos et parasitos, quibuscum una opes hospitum consumpsit, quare poetae in monstrum canibus cinctum mutatam esse eam perhibent. — *eratque animo meretricis iactata ferarum*, animo avaro et rapaci erat, ut feræ; cf. Catull.

64, 97: «Qualibus incensam iactastis mente puellam fluctibus.» — *iactata*, de cupiditatibus animi, ut supra vs. 1: «vario iactatum laudis amore.» — *Infamem tali merito rumore fuisse*, merito finxerunt poetæ Scyllam, meretricem rapacem, in tale monstrum esse mutatam. — *Docta Palæpaphiæ testatur voce papyrus*, testatur poema quoddam, cuius auctor a Venere edoctus hanc fabulam narravit. Hunc poetam Callimachum fuisse suspicari licet ex Callim. fr. 184. (ed. Schneider): *Σκύλλα γυνὴ κατήχασσα* (i. e. meretrix) καὶ οὐ φύθος οὐνομ' (i. e. haud absurdam famam) ἔχουσα. Videtur igitur Callimachus narrasse more suo (cf. exordium Aetiorum) in somno apparuisse sibi Venerem et fabulam de Scylla meretrice exposuisse. — *Palæpaphiæ*, Veneris; est enim Palæpaphos urbs Cypri Veneri grata; cf. Strab. p. 683: *Παλαίπαφος... ὕφορμον ἔχουσα καὶ ἱερὸν ἀρχαῖον τῆς Παφίας Ἀφροδίτης* et Pomp. Mel. II. 7, 5: «Salamis et Paphos et, quo primum ex mari Venerem egressam accolæ adfirmant, *Palæpaphos*.» — *papyrus*, liber, ex Catull. 35, 1—3: «Poetæ tenero, meo sodali Velim Cæcilio, *papyre*, dicas Veronam veniat.» Ceterum *papyrus* est lectio editionis Aldinæ primæ; cf. infra adn. crit.

V. 89—91. *ut quisque est tali de clade locutus, Somnia sunt*, ex Lydiæ vss. 44—45: «nisi vilis fama locuta est *Somnia*.» — *tali de clade*, de hac infelici metamorphosi. — *Somnia sunt*, vana commenta populi et poetarum; cf. Lucret. I. 98—99. (ad Memmium): «Quippe etenim quam multa tibi iam fingere possunt *Somnia*, quæ vitæ rationes vertere possint.» — *Somnia*, ex coniectura Heinsii; cf. infra adn. crit. — *cirin*, avem marinam, in quam Scylla, Nisi filia, mutata est. — *unam ex multis Scyllam non esse puellis*, non esse puellam plebeiam neque meretricem, sed regis filiam; cf. Cic. De fin. II. 20, 66. (de Virginio plebeio): «Tenuis L. Virginius *unusque de multis*.»

V. 92—96. *Quare... Pierides*, ut Cul. Pseudoverg. 18: «*Quare Pierii laticis decus, ite sorores.*» — *cantus meditare* emittere vestros *Magna mihi cupido tribuistis præmia, divæ*,

i. e. o Musæ, quæ mihi cantus vestros meditare emittere cupienti et conanti magna præmia dedistis; quæ carminibus meis prioribus magna cum cura perpolitis atque ita editis prosperos dedistis successus. His aptissime adiungitur infra vs. 99: «Præcipue nostro nunc adspirate labori.» — *cantus . . . vestros* i. e. carmina, poemata; ex Catal. Pseudoverg. 9, 7—8 «*vestros* (i. e. Musarum) expromere *cantus* Maximus.» — *cantus meditare emittere*, i. e. magna cum cura præparare atque ita edere. Scriptor ante oculos habuit Catull. 62, 12—16: «Adspicite, innuptæ secum ut *meditata* requirunt. Non frustra *meditantur*: habent, memorabile quod sit. Nos alio mentes, alio divisimus aures: Iure igitur vincemur; amat victoria *curam*.» Cicero quoque loquitur de «*accuratis ac meditatis commentationibus*» et oratio *meditata* apud Plinium et Tacitum opponitur orationi subitæ. Cf. etiam Plin. Paneg. 3: «*meditatum* carmen» i. e. bene præparatum. — *meditare emittere vestros*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *divæ Pierides*, ex Verg. Ecl. 10, 70—72: «Hæc sat erit, *divæ*, *vestrum* cecinisse poetam . . . *Pierides*.» — *quarum castos*, etc., vss. 94—98. falsarius ad se transtulit, quæ de amatore dixit Lucret. IV. 1153. sqq.: «At lacrimans exclusus amator limina sæpe Floribus et sertis operit postesque superbos Unguit amaricino.» — *castos alabastria postes Munere sæpe meo inficiunt*, castos postes templi Musarum unguentis suaveolentibus inficio; ex Catull. 66, 82—83: «iucunda mihi munera libet *onyx*, Vester *onyx*, casto petitis quæ iura cubili» et Propert. II. 13, 30: «Cam dabitur Syrio munere plenus *onyx*.» — *alabastria*, alabaster est vasculum unguentarium plerumque ex onyche factum; cf. Cic. fragm. apud Non 15, 17: «Quibus etiam *alabaster* unguenti putere videatur» et Theocr. 15, 114: *Συρίω δὲ μύρω χρύσει' ἀλάβαστρα*. Forma deminut. *ἀλαβάστριον* occurrit apud Polluc. 10, 120. Ceterum *alabastria* est coniectura Bergkii; cf. infra adn. crit. — *Dependent*, ex coniectura Heinsii; cf. infra adn. crit. et Propert. I. 16, 7. (ianua de se): «Et mihi non desunt turpes pendere corollæ.» — *flores aut suave rubens narcissus*, ex Verg. Ecl.

3, 63: «lauri et suave rubens hyacinthus.» — *narcissus*, in fine hexametri spondiaci, ut *narcisso* Verg. Ecl. 5, 38. eodem versus loco.

V. 97—100. *Aut crocus alterna coniungens lilia caltha*, corona, in qua lilia crocis et calthis iunguntur; ex Verg. Ecl. 2, 48—50: «Narcissum et florem iungit bene olentis anethi, Tum, casia atque aliis intexens suavibus herbis, Mollia luteola pingit vaccinia caltha.» — *Sparsaque liminibus floret rosa*, ex Ov. A. A. III. 72. «Sparsa nec invenies limina mane rosa.» — *divæ . . . nostro nunc adspirate labori*, ex Verg. Aen. II. 385: «adspirat primo Fortuna labori» et ibid. IX. 525: «Vos, o Calliope, precor, adspirate canenti» et Ov. Met. I. 2—3: «di, cœptis . . . adspirate meis.» — *æterno prætexite honore volumen*, æternum decus (famam) date libro meo; ex Lucret. I. 28: «Quo magis æternum da dictis, diva, leporem.» — *prætexite honore*, quasi limbo purpureo; cf. Ov. Pont. III. 8, 7: «Purpura sæpe tuos fulgens prætexit amictus», unde *toga prætexta*.

V. 101—103. *Pandionis . . . sedibus*, Athenis, quarum rex antiquus erat Pandion, filius Erichthonii, pater Erechthei, Procnes et Philomelæ. Cf. Lucret. VI. 1134: «(pestis) Incubuit tandem populo Pandionis omni» et Ov. Met. XV. 430: «Quid Pandioniae restant nisi nomen Athenæ.» — *Actæos . . . colles*, Atticos, ut Verg. Ecl. 2, 24: «Actæo Aracyntho.» — *candida Thesei Purpureis late ridentia litora conchis*, litora Isthmi, quæ regio abundabat marmore (unde *candida*) conchite, cui plurimæ inerant conchæ marinæ in lapidem versæ, ut Pausan. I. 44. docemur: *μόνοις δὲ Ἑλλήνων Μεγαρεῦσι ὁ κορχίτης οὗτός ἐστιν . . . ἄγαν λευκὸς καὶ ἄλλου λίθου μαλακώτερος, κόγχῃ: δὲ αἱ θαλάσσιαι διὰ παντός ἐνεῖσιν οἶ.* — *Thesei . . . litora*, cf. Strab. IX. p. 391: *μετὰ δὲ Κρομμυῶνα ὑπέρκεινται τῆς ἀκτῆς αἱ Σχειρωνίδες πέτραι πάροδον οὐκ ἀπολείπουσαι πρὸς θαλάττην ὑπὲρ αὐτῶν δ' ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἢ ἐπὶ Μεγάρων καὶ τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ . . . ἐνταῦθα δὲ μυθεύεται τὰ περὶ τοῦ Σχείρωνος καὶ τοῦ Πιτυοκάμπτου τῶν ληζομένων τὴν*

λεχθεῖσαν ὀρεινὴν, οὗς καθεῖλε Θησεύς. — *Purpureis* . . . *ridentia litora conchis*, ex Lucret. II. 374—376: «*Concharumque genus parili ratione videmus Pingere telluris gremium, qua mollibus undis Litoris incurvi bibulam pavit æquor harenam*» et ibid. 501—502: «*Purpura Thessalico concharum infecta colore Caudaque pavonum ridenti imbuta lepore.*» — *ridentia*, fulgentia, ut Lucret. l. l.

V. 104—106. *non ulli fama concedere digna*, ex Catull. 68, 131: «Aut nihil aut paulo cui tum *concedere digna.*» — *Alcathoi* . . . *labore*, Alcathous, Pelopis filius, Megaræ arcem muris cinxisse putabatur. — *Alcathoi Phæbique*: deus namque adfuit illi, operæ socius Alcathoo ipse Phæbus erat; cf. Theogn. 773—774: Φοῖβε ἄναξ, αὐτὸς μὲν ἐπύρωσας πόλιν ἄχρην, Ἀλκαθόφ Πέλοπος παιδὶ χαρίζομενος.

V. 107—109. *Unde etiam citharæ voces imitatus acutas Sæpe lapis recrepat Cyllenia murmura pulsus*, cf. Ov. Met. VIII. 14—18. (de muris Megaræ): «Regia turris erat vocalibus addita muris, In quibus auratam proles Letoia fertur Deposuisse *lyram*: saxo sonus eius inhaesit. Sæpe illuc solita est ascendere filia Nisi Et petere exiguo resonantia saxa lapillo» et Anth. Plan. 279. (εἰς τὸν ἐν Μεγάροις κιθαριστὴν λίθον): Τὸν με λίθον μέμνησο τὸν ἡχήμεντα παρέρπων Νισαίην. ὅτε γὰρ τύρσιν ἐτειχοδόμει Ἀλκάθοος, τότε Φοῖβος ἐπωμαδὸν ἦρε δομαῖον Λᾶα Λυχωρείην ἀνδρέμενος κιθάρην. Ἐνθεν ἐγὼ λυραοιδός, ὑποχρούσας δέ με λεπτῇ Χερμάδι τοῦ κόμπου μαρτυρίην κόμισαι. — *Cyllenia murmura*, sonum lyrae, cuius inventor erat Mercurius in Cyllene, monte Arcadiæ, natus; *Cyllenius* vocatur Mercurius Verg. Aen. IV. 252. et 276. et *Cyllenia proles* ibid. 258. — *Et veterem sonitu Phæbi testatur amorem*, ex Verg. Aen. III. 487: «et longum Andromachæ testentur amorem.»

V. 110—111. *ante alios qui tum florebat in armis*, . . . *Minos*, ut Verg. Aen. VII. 55: «ante alios pulcherrimus omnes Turnus.» — *florebat in armis*, *Fecerat infestam populator remige Minos*, ex Ov. Met. VII. 456—457: «Bella parat Minos:

qui quamquam milite, quamquam Classe valet» et ibid. VIII. 6: «Interea Minos Lelegeia (i. e. Megarensia) litora vastat.»

V. 112—115. *Hospitio quod se Nisi Polyidos etc.*, belli causa erat Polyidus (*Πολυειδός*) vates, qui, postquam Glaucum, Minois filium, in vitam reduxit, Creta aufugit (Apollod. III. 3.) et Megara profectus est hospitio Nisi regis usus. Eum igitur bello repetebat Minos. — *Carpathium*, sc. mare, ut Verg. Aen. V. 595: «Carpathium Libycumque secant.» — *flumina Cæratea*, fluvius Cæratius Gnossum urbem alluens; commemoratur apud Callimach. in Dian. 44. — *Gortynius heros*, Cretensis, ut Verg. Ecl. 6, 60: «stabula Gortynia» et Aen. XI. 773: «Gortynia spicula.» — *Carica Cretæa* sternebat rura sagitta, ex Verg. Aen. IX. 666: «sternitur omne solum telis.» — *Carica* ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *Carica . . . rura*, regionem Megaræ olim a Lelegibus (i. e. Caribus) habitatam. Ex Ov. Met. VII. 443: «Tutus ad Alcathoen (i. e. Megaram), *Lelegeia* mœnia, limes» et ibid. VIII. 6: «Interea Minos *Lelegeia* litora vastat.»*

V. 116—119. *Sed neque tum cives neque tum rex ipse veretur*, ex Catull. 64, 68: «Sed neque tum mitræ neque tum fluitantis amictus.» — *ad muros volitantes . . . turmas Reicere*, ex Verg. Aen. XI. 629—630: «Bis Tusci Rutulos egere ad mœnia versos, Bis reiecti armis.» — *agmine turmas*, eadem verba in fine hexametri Cul. Pseudoverg. 248: «densas supero agmine turmas.» — *Reicere*, tres syllabæ; ex Verg. Ecl. 3, 96: «Tityre, pascentes a flumine reice capellas.» Ceterum *reicere* est coniectura Heinsii; cf. infra adn. crit. — *indomitum virtute retundere Martem*, ex Verg. Aen. II. 440—441: «Sic Martem indomitum Danaosque ad tecta ruentes Cernimus obsessumque acta testudine limen.» — *indomitum . . . Martem*, exercitum Minois, ut Ov. Met. VIII. 7. (de Minoe): «Prætemptatque sui vires Mavortis in urbe Alcathoi.» — *indomitum*, ex coniectura Bæhrensii; cf. infra adn. crit. — *retundere*,

* Cf. Excurs. XIII.

reicere, ut Lucan. V. 509—601: «furebat Pontus et in scopulos totas erexerat undas: Occurrit gelidus Boreas *pelagusque retundit*»; cf. etiam Hor. Carm. III. 6, 10: «Non auspicatos contudit impetus.» — Martem, ex coniectura Heinsii; cf. infra adn. crit. — *Responsum* . . . *satis est meminisse deorum*, oraculi responsum; cf. Apollod. III. 210: (Μίνως) Μέγαρον εἰλε Νίσου βασιλεύοντος τοῦ Πανδίωνος . . . ἀπέθανε δὲ καὶ Νίσος διὰ θυγατρὸς προδοσίαν. Ἔχοντι γὰρ αὐτῷ πορφυρέαν ἐν μέσῃ τῇ κεφαλῇ τρίχα ταύτης ἀφαιρεθείσης ἦν χρυσὸς τελευτῆσαι. — *Responsum* . . . *deorum*, eodem sensu Verg. Aen. IX. 131—132: «nil me fatalia terrent, Si qua Phryges præ se fiactant, *responsa deorum*.»

V. 120—122. Nam capite in summo regis (mirabile dictu), ex Aen. VII. 64—65: «Huius apes summum densæ (mirabile dictu) Obsedere apicem.» — in, ex mea coniectura, cf. infra adn. crit. — *mirabile dictu*, eadem verba in fine hexametri Verg. Ge. II. 30, III. 275. Aen. I. 439, II. 174, IV. 182, VII. 64, VIII. 252. — *Candida caesaries florebat tempora circum*, ex Verg. Aen. XII. 161—163: «Latinus Quadriungo vehitur curru, cui *tempora circum* Aurati bis sex radii *fulgentia* cingunt.» — *Candida*, cana. — *florebat* . . . *circum*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *florebat*, fulgebat, ex Verg. Aen. VII. 804: «*florentes ære catervas*»; cf. Aen. VIII. 593: «*fulgentes ære catervas*.» — *tempora circum*, eadem verba in fine hexametri Verg. Ecl. 8, 12. et Aen. V. 435. — *At roseus medio surgebat vertice crinis*, ex Catull. 64, 309: «*At roseo niveæ residebant* (cf. Ciris vs. 126.) *vertice vittæ*» et Verg. Aen. X. 187: «*olorinæ surgunt de vertice pinnæ*» et Ov. Met. VIII. 8—10: «*Nisus* . . . *cui splendidus ostro Inter honoratos medioque in vertice canos Crinis inhærebat*.» Non purpureum, sed aureum fuisse Nisi crinem narrat Schol. in Eurip. Hippol. 1200: ἦν εἰμαρτὸν μὴ παραληφθῆναι τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἦν ὁ Νίσος, ἕως εἶχε τὸν χρυσοῦν πλόκαμον ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ.

V. 123—125. Cuius quam servata diu natura fuisset, Tam etc., cf. Hygin. Fab. 198. (de Niso): «cui responsum fuit *tam*

diu eum *regnaturum*, *quamdiu* eum crinem custodisset.» — *patriam incolumem Nisi regnumque futurum*, ex Verg. Aen. II. 88: «*Dum stabat regno incolumis.*» — *Concordes stabili ormarant nemine Parcae*, Concordes Parcae stabili filo neverunt (i. e. fatum immutabile destinabant) Nisum tamdiu *regnaturum*, quamdiu purpureus ille crinis servatus fuisset; ut Antonin. Lib. 2. (de Meleagro): Ἐπέχλωσαν αἱ Μοῖραι ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸν ἔσεσθαι χρόνον, ἐφ' ὅσον ἂν ὁ δάλος διαμένοι. Ex Verg. Ecl. IV. 47: «*Concordes stabili* factorum *nemine** Parcae.» Cf. etiam Aen. I. 21—22: «*Hinc populum late regem belloque superbum Venturum excidio Libyæ: sic volvere Parcas*», ubi *volvere* significat: fusos volvere. — *stabili formarant nemine*, immutabili filo neverunt, ut Hom. II. XX. 127—128: ἄσσα οἱ Αἴσα Γεινομένῳ ἐπένησε λίνῳ, ὅτε μιν τέχε μῆτηρ et Hor. Epod. 13, 15—16: «*Unde tibi redditum certo subtemine Parcae Rupere.*» — *formarant nemine*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *formarant*, neverant; *formare* enim poprie dicitur de ea nendi actione, cum lana informis de colo ducta in fili formam redigitur; ex Catull. 64, 311—314. (de Parcis nentibus): «*Læva colum molli lana retinebat amictum, Dexterâ tum leviter deducens fila supinis Formabat digitis, tum prono in pollice torquens Libratum tereti versabat turbine fusum*» et Cul. Pseudoverg. 2: «*ut araneoli tenuem formavimus orsum.*».

V. 126—128. *Ergo omnis caro residebat cura capillo*, ex Verg. Aen. IV. 139: «*Omnis in Ascanio cari stat cura parentis.*» — *caro . . . capillo*, ex Ov. Am. III. 12, 21: «*Scylla patri caros furata capillos.*» — *Aurea . . . quem fibula . . . tereti nectebat dente cicadæ*, ex Verg. Aen. IV. 139: «*Aurea purpuream subnectit fibula vestem*» et ibid. V. 543: «*tereti nectabat fibula gemma*» et ibid. X. 137—138: «*fusus cervix cui lactea crines Accipit et molli subnectit circulus auro*», et ibid. VII. 815—816: «*ut fibula crinem Auro internectat.*» —

* Cf. infra Excurs. IV.

sollemni... ritu Cecropiæ... dente cicadæ, more veterum Atheniensium; cf. Thucyd. I. 6. (de Atheniensibus): καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτοῖς τῶν εὐδαιμόνων... οὐ πολλὸς χρόνος ἐπειδὴ χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρώβυλον ἀναδυόμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχων. — *tereti nectebat dente cicadæ*, cf. Lucret. IV. 58: «Cum teretes ponunt tunicas æstate cicadæ» et ibid. V. 803: «Folliculos ut nunc teretes æstate cicadæ Lincunt.» — *dente cicadæ*, acumine fibulæ formam cicadæ habentis.

V. 129—132. *hæc urbis custodia*, quam præstabat purpureus Nisi crinis. — *Nec ruerat*, nec ruisset urbs, ex Verg. Aen. II. 368: «Urbs antiqua ruit multos dominata per annos.» Indicativus pro coniunctivo, ut Verg. Aen. XII. 112: «Nec veni (pro venissem), nisi fata locum sedemque dedissent» et Catalep. (Pseudoverg.) 9, 25—26: «Non illa Hesperidum munere capta fuisset, Quæ volucrem cursu vicerat Hippomenen.» — *ruerat*, ex coniectura Ribbeckii; cf. infra adn. crit. — *novo... furore*, insolito; amavit enim hostem. Cf. Propert. III. 19, 24: «Nise, tuas portas fraude reclusit amor.» — *patriis miseri patriæque inventa sepulcrum*, ex Catull. 68, 89: «Troia (nefas) commune sepulcrum Asiæ Europæque» et Propert. I. 22, 3: «Si Perusina tibi patriæ sunt nota sepulcra» et Ov. Met. XIII. 422—423: «miserabile visa In mediis Hecabe natorum inventa sepulcris.» — *sepulcrum*, exitium. — *O nimium cupidis Minoa inhiasset ocellis*, ex Lucret. I. 36: «Pascit amore avidos, inhians in te, dea, visus» et Catull. 64, 85: «Magnanimum ad Minoa venit sedesque superbas: Hunc simul ut cupido conspexit lumine virgo» et Verg. Ge. II. 463: «Nec varios inhiant pulchra testudine postes», ubi *inhiare* iungitur, ut hoc loco, cum accusativo.

V. 133—137. *malus ille puer*, Amor, ex Verg. Ecl. 8, 50. (de Amore): «Improbis ille puer.» — *sua... mater*, Venus. — *nec pater atque avus idem Iuppiter*, pater Veneris, itaque avus atque pater Amoris. Quidam enim poetæ Venerem ex Iove fuisse matrem Cupidinis perhibebant. — *ille etiam Pænos domitare*

leones Et validas novit vires mansuescere tigris, ex Lygd. 6, 13, sqq. (de Amore): «*Ille facit mites animos deus, ille ferocem Contudit . . . Armenias tigres et fulvas ille leænas Vicit et indomitis mollia corda dedit.*» — *ille etiam . . . Ille etiam*, ex Verg. Ge. I. 463 sqq.: «*solem quis dicere falsum Audeat? ille etiam cæcos instare tumultus Sæpe monet . . . Ille etiam extincto*» etc. — *Pœnos domitare leones*, ex Verg. Ecl. 5, 27: «*Pœnos etiam ingemuisse leones.*» Cirin imitatur Senec. Phædr. 348: «*Pœni quatiunt colla leones, cum movit amor.*» — *validas . . . vires . . . tigris*, ex Lucret. V. 314: «*Nec validas ævi vires*» et ibid. VI. 342: «*Et validas auget vires*» et Verg. Aen. VI. 833: «*Nec patriæ validas in viscera vertite vires.*» — *novit*, ex coniectura Hauptii, cf. infra adn. crit.» — *mansuescere*, sensu transitivo, ut Varr. R. R. II. 1, 4. et Lucret. V. 1355. — *Ille etiam divos*, sc. domat, supplendum ex vs. 135. Ex Ov. Met. V. 369—370: «*Tu superos ipsumque Iovem, tu numina ponti Victa domas.*»

V. 138—141. *Idem tum tristes acuebat parvulus iras Iunonis*, Iuno enim, ut vs. 157. docemur, ob zelotypiam (ergo ab Amore incitata) irascebatur Scyllæ. — *tristes acuebat . . . iras*, ex Verg. Aen. XII. 590: «*magnisque acuunt stridoribus iras*» et ibid. VII. 406: «*primos acuisse furores*» et Ge. IV. 434: «*Auditisque lupos acuunt balatibus agni.*» — *tristes . . . iras Iunonis*, ex Verg. Ecl. 2, 14: «*tristes Amaryllidis iras.*» — *parvulus . . . Iunonis magnæ*, contraria opponuntur, ut infra vs. 479: «*Cumba velut magnas sequitur cum parvula classes.*» — *parvulus*, forma deminutiva occurrit Verg. Aen. IV. 328: «*parvulus . . . Aeneas.*» — *Iunonis magnæ*, eadem verba initio hexametri Verg. Aen. III. 437. — *cuius fera iurgia divæ Olim ipsæ metuere*, deæ timebant iurgia Iunonis, ut ex Iliade et ex Aeneid. X. 62. sqq. elucet. — *fera iurgia*, ex coniectura Bæhrensii; cf. infra adn. crit. — *iurgia . . . metuere*, ex Verg. Aen. XI. 406: «*se pavidum contra mea iurgia fingit*» et Prop. I. 3, 18: «*Expertæ metuens iurgia sævitiae.*» — *divæ Olim ipsæ metuere*, quo magis ea metuere debebat puella mortalis. —

ipsæ metuere, ex coniectura Bæhrensii; cf. infra adn. crit. — *et cui*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *peritura puella*, quæ perire debuit propter sacrilegium, quod commiserat inscia, imprudens. Cf. Verg. Ge. IV. 457—458: «Immanem ante pedes hydrum moritura puella . . . non vidit.» — *Nulli non sanctam . . . sedem*, templum omnibus sanctum; cf. Verg. Ge. IV. 452: «Non te nullius exercent numinis iræ.» — *Nulli non*, ex coniectura Ribbeckii, *sanctam*, ex coniectura Bæhrensii; cf. infra adn. crit.

V. 142—145, *sacris operata deæ*, festo quodam Iunonis. — *et extra Procedit longe matrum comitumque catervam*, ex Lucret. I. 72; «et extra Processit longe flammantia mœnia mundi.» — *matrum comitumque catervam*, ex Lucret. II. 628: «Floribus umbrantes matrem comitumque catervas» et Verg. Aen. XI. 478: «Subvehitur magna matrum regina caterva» et Ov. Met. XII, 216: «Cinetaque adest virgo matrum nuruumque caterva.» — *matrum*, matronarum Megarensium. — *comitumque*, puellarum Scyllæ æqualium, quæ comitari solebant filiam regis. — *Suspensam gaudens in corpore ludere vestem*, ex Lygd. 4, 35: «Ima videbatur talis illudere palla.» — *tumidos agitante sinus aquilone relaxans*, ex Hor. Epist. II. 2, 201: «Non agimur tumidis velis aquilone secundo.»

V. 146—148. *Necdum etiam castos gustaverat ignis honores*, *Necdum*, ut Verg. Ge. II. 532: «Necdum etiam audierant inflari classica, necdum» etc. — *Necdum . . . gustaverat ignis honores*, nondum impositum erat aræ sacrificium; ex Lucret. II. 191—192: «subsiliunt ignes ad tecta domorum Et celeri flamma degustant tigna trabesque» et Grat. Cynege. 457: «deus illam molliter aram Lambit et ipse, suos ubi contigit ignis honores» et Verg. Aen. II. 683—684: «innocia molles Lambere flamma comas.» Cf. Verg. Aen. I. 48—49: «et quisquam nomen Iunonis adorat Præterea aut supplex aris imponet honorem.» — *castos . . . honores*, ex Verg. Aen. VII. 71: «castis adolet dum altaria tædis» et ibid. III. 177—178: «munera libo Intemerata focis.» — *sollemni lympa perfusa sacerdos*

lavare enim se debebant sacrificaturi; ex Verg. Aen. IV. 635: «Die corpus properet fluviali *spargere lympa*» et Propert. IV. 6, 5—7: «Costum molle date et blandi mihi *turis honores* Terque focum circa laneus orbis eat, *Spargite me lymphis.*» — *Pallentis foliis caput exornarat olivæ*, quod fieri solebat ante sacrificium; ex Verg. Ge. III. 21: «Ipse *caput tonsæ foliis ornatus olivæ* Dona feram: iam nunc *sollemnes* (cf. vs. 147.) ducere pompas Ad delubra iuvat» et Aen. V. 774—776: «Ipse, *caput tonsæ foliis evinctus olivæ* Stans procul in prora pateram tenet extaque salsos Porricit in fluctus» et ibid. VII. 418—419: «tum *ramum innectit olivæ*: Fit *Calybe Iunonis* anus templique *sacerdos.*» — *Pallentis . . . olivæ*, ex Verg. Ecl. 5, 16: «*pallenti* cedit *olivæ.*»

V. 149—151. *quoque*, ex coniectura Ellisii, *ea lapsa est*, ex coniectura Mæhlyi; cf. infra adn. crit. — *Procurrit virgo*, i. e. pilam sequens semper longius processit. — *prodita ludo*, decepta, pessumdata, ut Verg. Aen. I. 470: «primo quæ *prodita somno.*» — *Auratam gracili solvisset corpore pallam*, se. ut celerius currere posset. — *Auratam . . . pallam*, ex Verg. Aen. I. 648: «*pallam* signis *auroque* rigentem.»

V. 152—155. *velamina*, ex coniectura Sudhausii, cf. infra adn. crit. et Verg. Aen. I. 648: «*pallam* (cf. vs. 151.) signis *auroque* rigentem Et circumtextum *croceo velamen* acantho.» — *violata manu sacraria divæ*, videtur Scylla pilam in sacrarium divæ iecisse imprudens. — *Iurando . . . iure*, fortasse falso iuravit Scylla (unde infra vs. 156. *periuria*) non se fuisse eam, quæ sacrarium Iunonis pila iacta læsisset. — *iure*, ex coniectura Heinsii; cf. infra adn. crit.

V. 156—157. *Etsi quis nocuisse tibi periuria credat?* verum rectissime explicavit Buecheler pro *Et si* scribendo *Etsi* et in fine versus signo interrogationis posito: Quamquam quis credat periuria tibi nocuisse? Non periurium tibi nocuit, sed pulchritudo tua et zelotypia Iunonis. — *Causa pia*, ex amore coniugali profecta. — *fratri*, Iovi. — *te ostendere*, perdere te voluit Iuno, ne Iuppiter te conspecta amore incenderetur.

V. 158—162. *At levis ille deus*, Amor; cf. Ov. A. A. II. 19: «*Et levis est et habet geminas, quibus avolet, alas*» et Am. I. 9, 49: «*Tu levis es multoque tuis ventosior alis.*» — *ad ulciscendum* *Quæritur ex omni verborum iniuria iactu*, Cupido etiam fortuitum verborum iactum (hoc loco: periurium puellæ) ulcisci solet, ut iniuriam. — *verborum . . . iactu*, ad fortuitum verbi cuiusdam iactum referendum; cf. Val. Max. I. 5, 9: «*Petilius consul . . . fortuitum iactum vocis leto suo confirmavit.*» — *Aurea fulgenti depromens tela pharetra*, ex Ov. Met. I. 468—470. (de Cupidine): «*Eque sagittifera prompsit duo tela pharetra* Diversorum operum: fugat hoc, facit illud amorem; *Quod facit, auratum est*» et Verg. Aen. V. 801: «*depromunt tela pharetra*» et ibid. XI. 858—859: «*Dixit et aurata volucrem Threissa sagittam Deprompsit pharetra.*» — *Heu nimium tætro nimium torrentia viro*, ex Aen. XI. 841—842: «*Heu nimium, virgo, nimium crudele dedisti Supplicium.*» — *tætro . . . torrentia viro . . . acumina*, venenatas sagittas Amori tribuit, ut Propert. II. 12, 18—19. (ad Cupidinem): «*alio traice tela tua: Intactos isto satius tentare veneno.*» — *tætro . . . viro*, ex Lucret. II. 468: «*tætri primordia viri*»; cf. ibid. IV. 667: «*a tætro resilire veneno*» et Propert. II. 24, 27: «*Tætra venena.*» — *tætro . . . viro*, ex coniectura Hauptii, *torrentia*, ex coniectura Schraderi, cf. infra adn. crit. — *torrentia*, cf. Horat. Carm. II. 8, 14—16: «*ferus et Cupido Semper ardentes acuens sagittas Cote cruenta*» et ibid. IV. 4, 12 (ad Venerem): «*Si torrere iecur quæris idoneum.*» — *acumina*, acumina sagittarum venenata; cf. Ov. Her. 21, 212. (Cydippe ad Acontium): «*Quod faciat longe vulnus, acumen habes.*» Ceterum *defixit acumina* scripsi ex coniectura Heinsii; cf. infra adn. crit.

V. 163—164. *Quæ simul ac venis etc.*, ex Catull. 64, 12: «*Quæ simul ac rostro*» etc. et Verg. Aen. IV. 90: «*Quam simul ac tali persensit peste teneri.*» — *venis hausit sitientibus ignem*, ex Verg. Ge. III. 137: «*Sed rapiat sitiens Venerem interiusque recondat.*» — *ignem* *Et validum penitus concepit in ossa furorem*, ex Verg. Aen. I. 659—660: «*furentem Incen-*

dat reginam atque ossibus implicet ignem.» — *penitus concepit in ossa furorem*, ex Catull. 94, 92—93: «*cuncto concepit corpore flammam Funditus atque imis exarsit tota medullis*» et Verg. Aen. IV. 501: «*nec tantos mente furores Concepit*» et ibid 101: «*traxitque per ossa furorem.*»

V. 165—167. *Sæva velut gelidis* etc., comparatio feminæ amantis cum Baccha, ut Verg. Aen. IV. 68: «*Uritur infelix Dido totaque vagatur Urbe furens*» et ibid. 300: «*totamque incensa per urbem Bacchatur*, qualis commotis excita sacris *Thyas.*» — *gelidis Edonum Bistonis oris*, ex Lucret. IV. 830: «*Et gelidis cyeni nocte oris ex Heliconis*» et Calv. fr. 11. B.: «*Frigida iam celeri superata est Bistonis ora.*» — *Edonum*, Thracum, ex Ov. Rem. 593—594: «*Ibat, ut Edono referens trieterica Baccho Ire solet fuis barbara turba comis.*» — *Bistonis*, femina Thressa Bacchans; ex Calv. fr. Ius 12. (ed. Bæhrens): «*Frigida iam celeri superata est Bistonis ora*» et Hor. Carm. II. 19, 19—20. (ad Bacchum): «*Nodo coerces viperino Bistonidum sine fraude crines.*» — *Ictave barbarico Cybeles antistita buxo*, ut Lucret. II. 620: «*Et Phrygio stimulat numero cava tibia mentes.*» — *Ictave*, attonita, ut Catull. 63, 74: «*Face uti furoris icta*» et Hor. Sat. II. 1. 24—25: «*ut semel icto Accessit fervor capiti*» et Propert. III. 8. 14: «*sequitur medias, mænas ut icta, vias.*» — *barbarico . . . buxo*, tibia Phrygia, ex Verg. Aen. IX. 616—617: «*Tympana vos buxusque vocat Berecyntia matris Idææ*» et Hor. Epod. 9, 5—6: «*Sonante mixtum tibiis carmen lyra, Hac Dorium, illis barbarum.*» Cirin imitatur Val. Flac. III. 131: «*barbara buxus.*» — *Cybeles antistita*, vox rara occurrit Ov. Met. XIII. 410: «*antistita Phœbi.*» — (*Infelix virgo!*), *tota bacchatur in urbe*, ut Calv. fragm. 9. (ed. Bæhrens): «*A virgo infelix, herbis pasceris amaris.*»

V. 168—170. *Non storace* etc., vss. 168—170. ex Catull. 64, 63—65: «*Non flavo retinens subtilem vertice mitram, Non contexta levi velatum pectus amictu, Non tereti strophio lactentes vineta papillas.*» — *storace Idæo*, styrace Cretensi; cf.

Plin. N. H. XII; 124: «Proxima Iudææ Syria supra Phœnicen *styracem* gignit... Arbor est eodem nomine... lacrimæ ex austero *iucundi* odoris... Styra laudatur post supra dicta ex Pisidia, Cypro, Cilicia, *Creta*, minime ex Amano Syriæ medicis, sed *unguentariis* magis.» — *tincta*, ex coniectura Schraderi; cf. infra adn. crit. — *Coccina non teneris pedibus Sicyonia servans*, ut Lucil. fragm. 789. (ed. Bæhrens): «Et pedibus læva *Sicyonia* demit honesta» et Lucret. IV. 1125: «pulchra in *pedibus Sicyonia* rident.» — *Coccina*... *Sicyonia*, calceus Sicyonius purpureus; cf. Verg. Ecl. VII. 32: «*Puniceo* stabis suras evincta *cothurno*» et Aen. I. 336. (de virginibus Tyriis): «*Purpureoque* alte suras vincire *cothurno*.» — *Coccina*, ex coniectura Bæhrensii; cf. infra adn. crit. — *ba-cata monilia* collo, ex Verg. Aen. IV. 654: «colloque monile bacatum.» — *monilia collo*, eadem verba in fine hexametri Ov. Her. 9, 57. et Met. X. 113. et 264.

V. 171—173. *Multum illi incerto trepidant vestigia cursu*, ex Verg. Aen. X. 283: «Dum *trepidi* egressisque labant *vestigia* prima.» Cirin imitatur Lucan. X. 460: «*incerto* lustrat vagus atria *cursu*.» — *vestigia cursu*, eadem verba in fine hexametri Verg. Aen. V. 592. — *Sæpe redit patrios adscendere perditâ muros*, ex Ov. Met. VIII. 17: «Sæpe illuc solita est ascendere filia Nisi.» — *redit*... *adscendere*. iterum atque iterum redit ad muros, ut ascendat. — *patrios*... *muros*, ut Ov. Met. V. 236—237: «Victor Abantiades patrios cum coniuge muros Intrat.» — *Phœbeasque facit causam se visere turres*, prætexit causam se, ut solita erat, muros lyræ Phœbeæ sonum reddentes visere velle; re vera autem Minoa videre vult. Ex Ov. Met. VIII. 14—20; «Regia *turris* erat *vocalibus* ad-dita muris, In quibus auratam proles Letoia fertur Deposuisse *lyram*: saxo sonus *eius* inhæsit. Sæpe illuc solita est *ascendere* filia Nisi et petere exiguo *resonantia* saxa lapillo Tum, cum pax esset; bello quoque sæpe solebat Spectare ex illa rigidi certamina Martis.» — *Phœbeas*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit.

V. 174—176. *Sæpe etiam tristes volvens in nocte querellas*, ex Cic. Prognost. fragm. VI. 1. et 3. (ed. Bæhrens): «*Sæpe etiam pertriste canit de pectore carmen . . . et adsiduas iacit ore querelas.*» — *Sedibus ex altis*, ex ὑπερφῶ Homérico; ex Verg. Aen. II. 461—462. et 467: «unde omnis Troia videri Et Danaum solitæ naves et Achaica castra . . . convellimus altis Sedibus.» — *cæli speculatur honorem*, lunam, ut amantes solent; ex Verg. Aen. IV. 80—82. (de Didone): «Post, ubi digressi lumenque obscura vicissim Luna premit suadentque cadentia sidera somnos, Sola domo mæret vacua» et Ge. IV. 166: «Inque vicem *speculantur* aquas et nubila *cæli.*» — *cæli . . . honorem*, decus cæli nocturni, lunam. Ex Verg. Aen. IX. 401—403: «*Suspiciens altam Lunam sic voce precatur: Tu dea, tu præsens nostro succurre labori, Astrorum decus*» et Hor. C. S. 1—2: «*silvarumque potens Diana Lucidum cæli decus.*» *Honos pro decore*, ornamento, ut infra vs. 496: «*Oris honos*» et 500. (de crine purpureo Nisi): «*patrios imitatus honores.*» — *honorem*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *castraque prospectat crebris lucentia flammis*, ex Verg. Aen. X. 4: «*Castraque Dardanidum aspectat*» et X. 209: «*crebris conlucent ignibus agri*» et V. 4: «*Conlucent flammis*» et X. 164. (de castris Turni): «*conlucent ignes.*» — *lucentia flammis*, ex Manil. I. 866: «*Sidera perpetuis cælo lucentia flammis.*»

V. 177—180. *Nulla colum etc.*, vss. 177—179., ut Catull. 64, 39: «*Non humilis curvis purgatur vinea rastris, Non falx attenuat . . . Non glebam prono convellit vomere taurus.*» — *Nulla colum novit*, non novit; ut Verg. Aen. IV. 232: «*Si te nulla movet tantarum gloria rerum*» et ibid. VI. 465: «*Si te nulla movet tantæ pietatis imago*» — *aurum*, aurum textile, ut Verg. Aen. III. 483: «*picturatas auri subtegmine vestes*» et IV. 264: «*tenui telas discreverat auro*» et VIII. 167: «*chlamydemque auro dedit intertextam.*» — *Non Libyco molles plauduntur pectine telæ*, vs. 179. ante 178. ponendum censuit Heyne; cf. infra adn. crit. Ex Tibull. II. 1, 65—66: «*Atque aliqua adsiduæ textrix operata Minervæ Cantat et applauso*

tela sonat latere.» — *Libyco . . . pectine*, pectine textorio eburno; cf. Propert II. 31, 12: «Et valvæ, *Libyci* nobile *dentis* opus» et Verg. Aen. VI. 647: «Iamque eadem digitis, iam *pectine* pulsat *eburno*.» Eodem sensu infra vs. 440: «*Libys . . . lectulus*» i. e. eburnus, — *plauduntur*, pulsantur, ut Verg. Ge. III. 186: «et *plausæ* sonitum cervicis amare.» — *Non arguta sonant tenui psalteria chorda*, ex Verg. Aen. VII. 14: «*Arguto* *tenues* percurrens pectine *telas*» et Lygd. 4, 69—70 (de Apolline amante); «Tunc ego nec *cithara* poteram gaudere *sonora* Nec similes *chordis* reddere voce sonos» et Varr. Sat. Menip. fr. 354. (ed. Buecheler): «Non orchospalticum attulit *psalterium*, quibus *sonant* in Græcia *dicteria*.» — *psalteria* organum musicum chordis instructum; occurrit Cic. Har. Resp. 21. et Varr. Sat. Menip. fr. 366. (ed. Buecheler): «Scientia doceat, quemadmodum in psalterio extendamus nervias.» — *Nullus in ore rubor*, eadem verba initio hexametri Val. Flac. II. 57. Cf. Ovid. Am. II. 11, 28: «nullus in ore color.» — *ubi enim rubor, obstat amori*, ex Ov. Am. I. 2, 32: «Et *Pudor* et castris quidquid *Amoris* obest» et Metam. VIII. 75: «quodcumque obstaret *amori*.» Cf. Verg. Aen. IV. 91: «nec famam obstare furori.»

V. 181—184. *Atque ubi nulla malis reperit solacia tantis Tabidulamque videt labi per viscera mortem*, ex Lucret. IV. 1119—1120. (de amantibus): «Nec *reperire malum* id possunt quæ machina vincat; Usque adeo incerti *tabescunt* vulnere cæco» et Verg. Aen. III. 137. sqq.: «*tabida* membris . . . venit . . . *lues*» et Lydiæ vss. 22—33. «At mihi *tabescunt morientia* membra dolore Et calor infuso decedit frigore *mortis*.» — *Quo vocat ire dolor, subigunt quo tendere fata, Fertur*, ex Verg. Aen. XII. 677: «Quo *deus* et quo *dura* vocat *Fortuna*, sequamur.» — *horribili præceps impellitur oestro*, cf. Verg. Ge. III. 146. sqq.: «Est lucos Silari circa ilicibusque virentem plurimus *Alburnum* *volitans*, cui nomen *asilo* Romanum est, *oestrum* Grai vertere vocantes, *Asper* acerba sonans, quo tota exterrita silvis *Diffugiunt* armenta, *furit* mugitibus *æther* . . . Hoc quondam

monstro *horribiles* exercuit iras Inachiae Iuno pestem meditata iuvenae» i. e. Ioni in vaccam conversae, quae in furorem agebatur ab oestro. Unde *οἷστρος* iam apud Græcos poetas interdum, ut hoc loco, *furorem* significat. Eodem sensu Stat. Theb. I. 32.

V. 185—187. *Ut patris, a demens*, ex Verg. Ecl. 2, 60: «Quem fugis, a demens»; cf. Lygd. 6, 27: «Quid precor, a demens»; Ov. Trist. V. 10, 51: «Quid loquor a demens» et Pont. IV. 3, 29: «Quid facis, a demens.» — *patris . . . crinem de vertice sectum*, cf. Ov. Trist. II. 393—394: «Impia nec tragicos tetigisset Scylla cothurnos, Ni patrium crinem desecuisset amor.» — *Furtimque arguto desponsum mitteret hosti*, ex Propert. III. 19, 22—24. (de Scylla): «Hanc igitur dotem virgo desponderat hosti: Nise tuas portas fraude reclusit amor.» — *Furtimque*, iunge cum *desponsum*; inter Scyllam igitur et Minoa de crine desecando ante convenerat. — *arguto*, astuto. — *desponsum*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *Namque hæc condicio*, i. e. Minos se Scyllam in matrimonium ducturum promiserat ea condicione, ut crinis Nisi desecaretur sibi que mitteretur. — *condicio miseræ proponitur una*, ex Catull. 99, 5: «poenam misero *proponis* amoris.» — *proponitur una*, post vs. 187. excidisse videtur versus unus aut duo, tali fere sensu: sive hoc fecit fatalem vim crinis sciens; sequitur vs. 188: *Sive illa ignorans*. Cf. infra vss. 319—320: «An nescis, qua lege patris de vertice summo Edita candentes prætexat purpura canos?»

V. 188—190. *tanti sceleris damnare puellam?* ex Ov. Rem. 3: «Parce tuum vatem *sceleris damnare*, Cupido?» — *Heu tamen infelix (quid enim imprudentia prodest?)*, post vs. 190. excidit versus tali fere sensu: augebit numerum avium, in avem mutabitur.

V. 191—194. *Nise pater*, ex Ov. Met. VIII. 126: «Nise pater! *gaudete* (cf. infra vs. 195. 199. 200) malis.» — *direpta crudeliter urbe*, ex Catull. 62, 24: «Quid faciunt hostes *capta crudelius urbe*.» — *turribus altis*, eadem verba in fine hexa-

metri Verg. Aen. IX. 470, X. 121, — *extracto possis considerare nido*, in haliaetum enim mutatus est; ex Verg. Aen. III. 378: «Ausonio possis considerare portu.» — *Tu quoque avis moriere: dabit tibi filia pœnas*, tu quoque, ut Scylla, in avem mutaberis et avis, non hominis formam habens morieris olim filia punita; ex Verg. Ge. I. 404—408: «Apparet liquido sublimis in aere Nisus Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo: Quacumque illa levem fugiens secat æthera pinnis, Ecce inimicus, atrox, magno stridore per auras Insequitur Nisus.» — *avis moriere*, ut avis; cf. Propert. II. 30, 30. (de Iove in *aquilam* mutato): «Denique ut ad Troiæ tecta volarit avis» et Verg. Aen. XI. 272—273. (de sociis Diomedis): «Et socii amissi petierunt æthera pinnis Fluminibusque vagantur aves.» Omnibus his locis *avis* appositionis vice fungitur. — *dabit tibi filia pœnas*, ut in fine hexametri Verg. Aen. IV. 386: «dabis, improbe, pœnas» et Propert. II. 5, 3: «dabis mihi, perfida, pœnas.»

V. 195—197. *Gaudete o . . . gaudete . . . Vosque adeo* (vs. 198.), ut Catull. 64, 22: «O nimis optato sæclorum tempore nati Heroes, *salvete*, deum genus, o bona matrum Progenies, *salvete iterum . . . Teque adeo eximie*» etc. — *subnixæ nubibus altis*, cf. Verg. Catal. 3, 1—2: «Aspice, quem valido *subnixum* gloria regno *Altius* et cæli sedibus extulerat» et Aen. V. 506: «solioque *alte subnixæ* resedit» et Ge. III. 546—547: «Ipsis est aer *avibus* non æquus et illæ Præcipites *alta* vitam sub *nube* relinquunt.» — *Quæ mare, quæ virides silvas lucosque sonantes*, ex Verg. Ecl. 10. 58: «per rupes . . . lucosque sonantes» et Ge. IV. 368: «lucosque sonantes»; cf. Lucret. I. 278: «Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cæli» et Verg. Aen. I. 236: «Qui mare, qui terras omni dicione teneant.» — *vagæ . . . volucres*, ut Hor. Carm. IV. 4, 2: «aves *vagas*» et Verg. Aen. X. 272—273: «Fluminibusque vagantur aves.» — *blandæque*, propter blandum sonum.

V. 198—202. *Vosque adeo*, ut initio hexametri Verg. Ecl. 4, 11: «Teque adeo.» — *mutatæ . . . artus*, ut supra vs. 56:

«mutatam membra.» — *crudeli fatorum lege* . . . *gaudete*, sc. mutatione Nisi et Scyllæ misera. Cf. Aetn. 19: «*tristi fatorum lege ruentem*», ubi scriptor ignotus Cirin imitari videtur. — *puellæ Dauliades*, Procne in hirundinem et Philomela in lusciniam mutata; cf. Catull. 65, 13: «Qualis sub densis ramorum concinit umbris *Daulias* absumpti fata gemens Ityli» et Ov. Her. 15, 154: «Concinit Ismarium *Daulias* ales Ityn.» *Daulias* a Daulide, urbe Phocidis, ubi Tereus, maritus Procnes, regnabat. — *Cognatos augens reges numerumque suorum Ciris et ipse pater*, Pandionis enim liberi erant Procne, Philomela et Nisus; cf. Apollod. III. 15: *Πανδίωνι δὲ ἐν Μεγάροις ὄντι παῖδες ἐγένοντο Αἰγὼς Πάλλας Νῆσος Λύκος*; cf. infra vss 409—410. (Scylla ad Procnen et Philomelam): «illa ego sum cognato sanguine vobis Scylla.» — *augens reges*, Tereum regem in epopem mutatum, Procnen et Philomelam, puellas regias.

V. 203—205. *cæruleas* . . . *nubes*, obscuras, ut supra vs. 38: «*cæruleis bigis*.» — *cæruleas præverrite*, ut Verg. Aen. III. 208: «*cærulea verrunt*.» — *præverrite in æthera nubes*, *Qua novus* etc., ex Ov. Am. III. 13, 23—24: «*Qua ventura dea est, iuvenes timidæque puellæ Præverrunt latas veste iacente vias*.» — *præverrite in æthera nubes*, i. e. alis vestris verrite et diverberate nubes obscuras, ut æther apertus fiat; ex Verg. Aen. I. 587: «*Scindit se nubes et in æthera purgat apertum*.» — *præverrite* . . . *nubes*, ut Lucret. I. 278. (de ventis): «*Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cæli Verrunt*.» — *præverrite*, ex coniectura Heinsii; cf. infra adn. crit. — *novus* . . . *haliaetos*, ut Ov. Met. XIV. 390—391. (de Pico in avem mutato): «*Seque novam subito Latiis accedere silvis Indignatus avem*.» — *Candida* . . . *ciris*, albo pennarum colore, unde infra vs. 489: «*Ciris Amyclæo formosior ansere Ledæ*.» — *concessos* . . . *honores*, cælum, sedem superiorum, ut vs. 204. legimus.

V. 206—208. *Iamque adeo*, eadem verba inito hexametri Verg. Aen. II. 567, V. 268. et 864, VIII. 585, XI. 487. — *dulci devinctus lumina somno*, ex Catull. 64, 122: «*devinctam lu-*

mina somno» et Verg. Aen. IV. 185: «nec dulci declinat lumina somno.» — *vigilumque procul custodia primis Excubias foribus*, ex Verg. Aen. IX. 157: «vigilum excubiis obsidere portas.» — *primis . . . foribus*, in primis foribus, ante ianuam regiæ; ex Verg. Aen. II. 485: «Armatusque vident stantes in limine primo.» — *Excubias . . . servabat*, ex Verg. Aen. IX. 219—220: «vigiles simul excitat: illi Succedunt *servantque* vices» et ibid. II. 567—568: «limina Vestæ *servantem*.» Etiam apud Livium sæpius occurrit: *vigilias*, *custodias servare*. — *studio servabat inani*, intus enim erat hostis. Scylla; ex Verg. Ecl. 2, 5: «Montibus et silvis *studio* iactabat *inani*.» — *servabat*, ex mea coniectura, cf. infra adn. crit.

V. 209—211. *furtim tacito descendens Scylla cubili*, ex Tibull. I. 2, 19: «Illa (sc. Venus) docet molli *furtim* derepere lecto.» — *tacito descendens . . . cubili*, ita descendens, ut cubile nullum edat sonum; cf. Catull. 6, 7: «tacitum cubile.» — *Auribus arrectis . . . silentia*, ex Verg. Aen. I. 152: «*silent arrectisque auribus* adstant» et ibid. II. 303: «*arrectis auribus* adsto.» — *silentia temptat*, explorat, sileantne omnia, sintne omnia tuta. — *pressis . . . singultibus aera captat*, retinet animam, ne sonum faciat, ut Ov. Fast. I. 425: «Surgit amans animamque tenens» etc. et Tibull. I. 8, 57—58: «Nota Venus furtiva mihi est, ut lenis agatur Spiritus.» — *tenuem . . . aera captat*, ex Verg. Ge. IV. 311: «*tenuemque* magis magis *aera* carpunt» et Aen. III. 514: «atque auribus *aera captat*.»

V. 212—215. *Tum suspensa levans digitis vestigia primis Egreditur*, ex Ov. Fast. I. 425—426: «Surgit amans animamque tenens *vestigia* furtim *Suspense digitis* fert taciturna gradu» et Metam. IV. 93—95: «Callida per tenebras versato cardine Thisbe *Egreditur*.» — *Egreditur*, sc. ex cubiculo. — *Ferroque manus armata bidenti*, forfice, ex Verg. Catal. 10, 9: «*Bidente* dicit attondisse *forfice*» et Aen. XI. 135: «*ferro* sonat alta *bipenni* Fraxinus.» — *Provolat*, versus cubiculum patris, ut supra vs. 150: «*Procurrit* virgo.» Ceterum *Provolat* est mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *demptæ subita in formidine*

vires, ex Verg. Aen. III. 259: «*At sociis subita gelidus formidine sanguis Deriguit*» et ibid. VI. 290: «*subita trepidus formidine.*» — *Cæruleas sua furta prius testatur ad auras*, cælo nocturno prius fatetur scelus suum ad sidera suspiciens (vs. 218.) et diis vota faciens (vs. 219.); ex Verg. Aen. VII. 593: «*Multa deos aurasque pater testatus inanes.*» — *Cæruleas . . . ad auras*, ad cælum obscurum, nocturnum, ut dicitur: ad lunæ lumina. — *Cæruleas*, obscuras, ut supra vs. 36: «*cæruleis (lunæ) bigis*» et vs. 203: «*cæruleas nubes.*» — *ad auras*, cælum, ut Verg. Aen. VI. 733—734: «*neque auras* Dispiciunt clausæ tenebris et carcere cæco», ibid. 554: «*stat ferrea turris ad auras*»; eodem modo apud Vergilium sæpius: «*tendit, se agit ad auras*» i. e. ad cælum. — *auras*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit.

V. 216—219. *Nam qua se*, eadem verba initio hexametri Verg. Ge. II. 74. — *qua se ad patrium tendebat semita limen*, ex Verg. Aen. VI. 540—541: «*ubi se via findit in ambas Dexterâ, quæ Ditis magni sub mœnia tendit*» et ibid. V. 524: «*quo semita ducit.*» — *Vestibulo in thalami*, sc. patris. — *alte Suspicit ad celsi . . . sidera mundi*, ut supra vs. 7: «*Altius ad magni suspexit sidera mundi.*» — *celsi . . . mundi*, cæli, ut supra vs. 34: «*celsum Olympum.*» — *nictantia sidera mundi*, micantia, ex Lucret. VI. 182: «*nictantia fulgura flammæ*» et Catull. 64, 206: «*micantia sidera mundus.*» — *Non accepta piis promittens munera divis*, ex Catull. 64, 103: «*Non ingrata tamen frustra munuscula divis Promittens tacito suscepit vota labello*» et ibid. 90, 5: «*Gratus ut accepto veneretur carmine divos*» et Ov. Her. 17, 73—74: «*acceptissima semper Munera sunt, auctor quæ pretiosa facit.*» — *accepta, grata.*

V. 220—223. *Quam simul . . . Carme Surgere sensit anus*, ex Verg. Aen. IV. 90: «*Quam simul ac tali persensit peste teneri Cara Iovis coniunx.*» — *Ogygii Phœnicis filia Carme*, nutrix Scyllæ, quæ una cum puella in cubiculo dormivit. — *Ogygii Phœnicis filia*, ut etiam apud Anton. Lib. c. 40; secun-

dum Pausan. II. 30. et Diod. V. 76. Eubuli filia. — *Ogygii*, Thebani ab Ogygo, antiquo rege Thebarum; eodem sensu Ov. Her. 10, 98. «Ogygio deo» i. e. Baccho. — *sonitum nam fecerat illi . . . cardo*, ut Tibull. I. 2, 10: «Neu fortim verso cardine aperta sones.» — *Marmoreo . . . in limine*, ut Hor. Epist. I. 18, 73: «Intra marmoreum venerandi limen amici» — *æratuſ stridens in limine cardo*, ex Verg. Aen. I. 449: «foribus cardo stridebat aenis» et ibid. VI. 573—574: «horrisono stridentes cardine sacræ Panduntur portæ» et ibid. VII. 613: «reſerat ſtridentia limina conſul.» — *Corripit extemplo*, ex Verg. Aen. VI. 210: «Corripit Aeneas extemplo.»

V. 224—227. *nobis ſacrum caput . . . alumna*, ut infra vs. 274: «ſanctum mihi pectus alumnae.» — *viridis . . . pallor*, ex Cul. Pſeudoverg. 144: «Pingunt aureolos viridi pallore corymbos.» — *tenui ſuffudit ſanguine venas*, ex Ov. Halieut. 123: «tenui ſuffuſus ſanguine mullus.» Cirin imitatur Claudian. 17, 219: «rabidas ſuffundit ſanguine venas.» — *Nec levis hanc faciem . . . cura ſubedit*, ex Lucret. III. 991: «atque exest anxius angor» et Catull. 66, 23: «Quam penitus mæſtas exedit cura medullas» et Verg. Aen. VI. 422. et 444: «quos durus amor crudeli tabe peredit . . . curæ non ipſa in morte relinquunt.» — *hanc faciem*, ex coniectura Pithœi; cf. infra adn. crit. — *neque enim pote*, ut Prop. III. 7, 9: «Nec pote.» — *ſubedit*, ex coniectura Marklandi; cf. infra adn. crit.

V. 228—230. *quod ut o potius . . . fallar*, ex Verg. Aen. X. 631: «quod ut o potius formidine falſa Ludar.» — *Rhamnusia*, Nemesis a Rhamnunte, Atticæ vico, ubi præcipue colebatur; ut *Rhamnusia virgo* Catull. 64, 395; 66, 71; 68, 77, et *Rhamnusia* Ov. Met. III. 406. et XIV. 694. et Trist. V. 8, 9. — *dulcis pocula Bacchi*, ex Verg. Aen. III. 354: «libabant pocula Bacchi.» — *pocula Bacchi Nec gravidos Cereris . . . fetus*, ex Verg. Ge. II. 143: «Sed gravidæ fruges et Bacchi Maſſicus umor» et Ov. Met. VIII. 292. et 294: «Et Cererem in ſpiciſ interficit . . . Sternuntur gravidi longo cum palmite fetus.»

V. 231—233. *ad patrium . . . cubile*, cf. ſupra vs. 217:

«Vestibulo in thalami (sc. patris) remoratur.» — *Tempore quo fessas mortalia pectora curas, Quo rapidis etiam requiescunt flumina cursus, nocte*; eodem modo describitur silentium noctis Orph. Argon. 1010. (de deo Somno): *Κοιμήσας δ' ὄγε φῦλα πανημερίων ἀνθρώπων Καὶ ξαμενεῖς ἀνέμου πνοαὶς καὶ κύματα πόντου Πηγάς τ' ἀενάων ὑδάτων ποταμῶν τε ῥέεθρα* et Ov. Met. VII. 185—187: «homines volucresque ferasque Solverat alta quies, rapidi quoque fluminis undæ* Sopitis similes nullo cum murmure serpunt.» — *fessas mortalia pectora curas*, ex Ov. Met. VIII. 83: «Prima quies aderat, qua *curis fessa* diurnis Pectora somnus habet.» Cirin imitantur Lucan. V. 504: «Solverat armorum *fessas* nox languida *cura*» et Sil. It. XV. 612: «Nox, somni genetrix *mortalia pectora curis* Purgarat» — *fessas . . curas*, Cirin imitari videtur Stat. Silv. V. 4, 4: «Et simulant *fessos* curvata cacumina *somnos*.» — *rapidos etiam requiescunt flumina cursus*, verbum *requiescendi* sensu transitivo ex Calv. fragm. 13. (ed. Lucian. Mueller): «Sol quoque perpetuos meminit *requiescere cursus*» et Verg. Ecl. 8, 4: «Et mutata** suos *requierunt flumina cursus*.» Cirin et Verg. Ecl. 8, 4. simul imitari videtur Calpurn. Ecl. 2, 15: «Et tenere suos *properantia flumina cursus*.»

V. 234—236. *Dic age nunc*, eadem verba initio hexametri Val. Flac. VIII. 64. — *petenti*, interroganti. — *nihil esse*, nullius momenti. — *mæsta parentis*, eadem verba in fine hexametri Lucret. I. 99. et Cic. Arat. XXXII. 3. (ed Bæhrens in Poet. Lat. Min. I.). — *Formosos . . capillos*, ex Ov. Am. I. 14, 31: «Formosæ periere comæ.» — *remorere*, ex editione Parisina a. 1501; cf. infra adn. crit. et supra vs. 217: «Vestibulo in thalami paulum *remoratur*.»

V. 237—240. *furor . . invaserit artus*, ut Verg. Aen. VII. 446: «tremor occupat artus.» — *Arabæ Myrrhæ*, de Myrrha sive Smyrna, Cinyræ filia, patrem amante epyllion scripsit C.

* Cf. infra Excurs. V.

** Cf. infra Excurs. V.

Helvius Cinna, Catulli amicus; fabulam copiose narrat Ov. Met. X. 298. sqq. — *cepit ocellos*, ex Prop. I. 1, 1: «Cynthia prima suis miserum me *cepit ocellis*» et III. 10, 15: «Dein, qua primum *oculos cepisti* veste Properti.» — *Adrastea*, Nemesis, ut supra vs. 228: «Rhamnusia.» Ἀδράστεια in fine hexametri spondiaci Callim. Hecal. fragm. 45. et hymn. in Iov. 47; Apoll. Rhod. I. 116. et III. 133. — *Lædere utrumque* ... *parentem*, patrem et Manes matris mortuæ; Scylla enim hoc tempore iam non habuit matrem. Cf. Ov. Met. X. 347. (de Myrrha): «Tunc eris et matris pælex et adultera patris?»

V. 241—243. *animi iactaris amore*, cf. Catull. 64, 372: «Quare agite optatos *animi* coniungite *amores*.» — *non est Amathusia nostri* *Tam rudis*, ex Catull. 68, 7: «Multa satis lusi: *non est dea nescia nostri*, Quæ dulcem curis miscet amaritiem.» — *Amathusia*, Venus ob Amathunte, urbe Cypri. — *nullo possim cognoscere signo*, ex Verg. Ge. I. 394: «certis poteris cognoscere signis» et ibid. IV. 253: «non dubiis poteris cognoscere signis.»

V. 244—246. *noto* ... *igne*, non insolito; contrarium supra vs. 130: «Scylla novo correpta furore.» — *Per tibi Dictynæ præsentia numina iuro*, *Prima deum quæ mi dulcem te donat alumnam*, falsarius ante oculos habuisse videtur incerti poetæ versus apud Charis. p. 287, 4. K. servatos: «Luna deum quæ sola vides *periuria* vulgi, Seu Cretæa magis seu tu *Dictyna* vocaris.» — *Per tibi Dictynæ præsentia numina iuro*, per numen Lunæ nunc quoque in cælo fulgentis; ex Verg. Aen. IX. 401—402: «Suspiciens altam *Lunam* sic voce precatur: Tu, dea, tu *præsens* nostro succurre labori.» — *Dictynæ*, cognomen Dianæ sive Lunæ; cf. infra vs. 305: «Dictynam dixere tuo de nomine *Lunam*» et adn. ad h. l. — *præsentia numina*, ut Verg. Ge. I. 10: «agrestum præsentia numina, Fauni.» — *Prima deum quæ mi* ... *te donat*, prima deorum, prius quam ceteri dii; est enim Diana sive Luna eadem atque Ilithyia, dea partus; cf. infra vs. 326: «Per te sacra precor per numinaque Ilithyïæ» et adn. ad h. l. — *mi*, ex mea coniectura; *dulcem*, ex coniectura Ellisii; cf. infra adn. crit. ad. h. l.

V. 247—249. *digna atque indigna laborum*, ex Verg. Aen. IV. 595: «*digna atque indigna relatu.*» — *laborum Milia*, ut Lucret. IV. 412: «*terrarum milia multa*», Catull. 61, 210: «*Multa milia ludi*», Prop. I. 5, 10: «*At tibi curarum milia quanta dabit.*» — *tristibus . . . Sordibus et senio . . . tabescere*, ut Lucret. IV. 1120. (de amantibus): «*Usque adeo incerti tabescunt vulnere cæco*» et ibid. III. 908: «*æterno possit tabescere luctu*» et ibid. VI. 1173—1174: «*omnia paulatim tabescere et ire Ad capulum, spatio ætatis defessa vetusto*» et Liv. VII. 22, 5: «*cuius lentæ velut tabis senio victa utriusque pertinacia populi est*», quem locum respexisse videtur falsarius. Cf. Prop. III. 6, 23: «*vano solam tabescere lecto.*» — *Sordibus*, luctu.* — *senio*, cura; ceterum *senio* est coniectura viri docti in. Misc. Obs. IV. 323. Cf. infra adn. crit.

V. 250—252. *Hæc loquitur*, eadem verba initio hexametri Verg. Aen. X. 907. — *mollique ut se nudavit amictu*, eadem res occurrit in narratione de Smyrna sive Myrrha; cf. Anton. Liber. 34: ἡ δὲ τροφὸς κατακρύψασα τῇ ἐσθῆτι τὴν Σμύρναν παρήγαγεν. Cf. Ov. Her. 18, 103: «*Eque tuis demptos umeris mihi tradis amictus.*» — *nudavit*, ex coniectura Bæhrensii; cf. infra adn. crit. — *Quæ prius in tenui steterat succincta crocota*, ex Catull. 64, 317: «*Quæ prius in levi fuerant exstantia filo.*» — *in tenui . . . crocota*, tunica tenuis crocei coloris; vox occurrit etiam Catal. Pseudoverg. 13, 21: «*movere lumbulum in crocotula.*» — *crocota*, ex coniectura Scaligeri; cf. infra adn. crit.

V. 253—256. *Dulcia . . . genis . . . oscula figens*, ex Lucret. IV. 1179: «*foribus miser oscula figit*» et Verg. Aen. 607: «*oscula dulcia figet.*» — *genis rorantibus*, ex Lucret. II. 974: «*et lacrimis spargunt rorantibus ora genasque*» et ibid. III. 469: «*lacrimis rorantes ora genasque.*» — *miseræ . . . tabis*, de amore infelici, ex Verg. Aen. VI. 442: «*quos durus amor*

* Cf. Cic. Ad. Fam. XIV. 2: «*Te nunc, mea Terentia, sic vexari, sic iacere in lacrimis et sordibus!*»

crudeli tabe peredit.» — *tabis*, de forma genetivi cf. Charis. p. 73: «Cinna autem in *Smyrna* huius *tabis* dixit nullo auctore»; Liv. VII. 22, 5: «cuius lentæ velut *tabis* senio victa utriusque populi pertinacia est.» — *Nec tamen ante*, eadem verba initio hexametri Ov. Met. IV. 317; Catull. 64, 188: «Non tamen ante.» — *reddere voces*, eadem verba in fine hexametri Verg. Aen. VI. 689. — *rettulit intus*, ex Cul. Pseudoverg. 290: «nec *rettulit intus* Lumina.» — *intus*, ex mea coniectura, cf. infra adn. crit.

V. 257—261. *Ille autem: quid me, inquit, io nutricula, torques*, ex Verg. Aen. X. 878: «*Ille autem: Quid me erepto, sævissime, nato Terres?*» — *inquit io nutricula*, ut Hor. A. T. 459—460: «succurrite — longum Clamet — *io cives*» et Ov. Met. III. 442: «*Ecquis, io silvæ, crudelius, inquit, amavit.*» — *io*, ex coniectura Hauptii, cf. infra adn. crit. — *Quid tantum properas*, ex Verg. Ge. II. 481. et Aen. I. 745: «Quid tantum Oceano properent se tingere soles.» — *consueto . . . amore*, ut supra vs. 244: «*noto igne.*» — *Nec mihi notorum deflectunt lumina vultus*, non amicorum vultus deflectunt meos oculos, sed vultus hostis. Ex Catull. 64, 91—92: «Non prius ex illo flagrantia *declinavit Lumina*, quam cuncto concepit corpore flammam» et Verg. Aen. VI. 862: «*deiecto lumina vultu.*» — *ultro namque odimus*, quamquam me non provocaverunt ad odium, sine iusta causa odii; ex Verg. Aen. II. 245: «*misere-scimus ultro*», ibid. X. 281: «*ultro occurramus ad undam*», ibid. XII. 3: «*ultro implacabilis ardet.*»

V. 263—267. *falsa . . . pietatis imago*, ex Ov. Met. IX. 460. (de Byblide fratrem amante): «*Mendacique diu pietatis fallitur umbra.*» — *pietatis imago* eadem verba in fine hexametri Verg. Aen. VI. 405, IX. 293, X. 824. — *mediisque ex hostibus*, sc. aliquem. — *quove . . . ore*, ad pudorem referendum, — *ægra*, sc. amore, ut infra vs. 341: «*pectus ægrum*» et Verg. Aen. I. 351: «*ægram amantem.*» Ceterum *ægra* est coniectura Bæhrensii; cf. infra adn. crit. — *Dicam equidem, quoniam tu me non dicere, nutrix*, *Non sinis*, locum imitatur Stat. Theb. IV.

636: «*Dicam equidem, quo me Lachesis, quo torva Megæra Usque sinunt.*» — *Dicam equidem*, eadem verba initio hexametri Aen. VI. 722. et XI. 348. — *extremum hoc munus morientis habeto*, ex Verg. Ecl. 8, 60: «*Præceps aerii specula de montis in undas Deferar: extremum hoc munus morientis habeto.*»

V. 268—272. *Ille (vides), nostris qui mœnibus adsidet hostis*, ex Verg. Aen. VI. 760: «*Ille (vides), pura iuvenis qui nititur hasta*» et XI. 304: «*cum muros adsidet hostis.*» — *vides*, Scylla et nutrix ex ὑπερφῶν spectant castra hostium. — *Quem pater ipse deum sceptri donavit honore*, ex Verg. Aen. VI. 780: «*Et pater ipse suo superum iam signat honore.*»* — *Cui Parcae tribuere nec ullo vulnere lædi*, locum imitatur Val. Flac. I. 231: «*Cui genitor tribuit monitu prænoscere divum Omina.*» — *circumvehor . . . verbis*, ut Verg. Ge. III. 285: «*Singula dum capti circumvectamur amore*» et Solin. 2, 3: «*in dicendo latius circumvecti.*» — *præcordia*, pro corde, pectore. Cf. Cic. Tusc. I. 10, 20: «*Plato iram in pectore, cupiditatem subter præcordia locavit.*»

V. 273—275. *Quod per te divum*, ex Verg. Aen. II. 141: «*Quod te per superos . . . oro*» et VI. 303: «*Quod te per cæli iucundum lumen et auras, Per genitorem oro.*» — *divum crebros . . . amores*, ex Verg. Ge. IV. 347: «*Aque Chao densos divum numerabat amores.*» — *memori . . . mihi, gratæ*, ut Verg. Aen. IV. 539: «*Et bene apud memores veteris stat gratia facti.*» — *si servare potes, ne perdere malis*, ex fragm. Medæ Ovidianæ (apud Quintil. VIII. 5.): «*Servare potui, Perdere an possim, rogas?*»

V. 278—282. *malus, o malus*, ut Catull. 61, 135. et 63, 61: «*miser, a miser.*» — *casusve deusve tulisset*, ex Verg. Aen. IX. 211: «*rapiat casusve deusve*» et XII. 321: «*Quis tantam Rutulis eladem, casusne deusne Attulerit?*» Cf. Ov. Met. XIV. 162—163: «*quis te casusve deusve Servat*» et Cul. Pseudoverg. 193: «*casus*

* Cf. Excurs. XV.

sociarit opem numenve deorum.» — *Aut ferro hoc (aperit ferrum, quod veste latebat), ex Verg. Aen. VI. 406: «At ramum hunc (aperit ramum, qui veste latebat) Agnoscas.» — patris dempsissem vertice crinem, ut supra vs. 185: «patris... crinem de vertice sectum.» — mihi præsenti peperissem vulnere letum, ex Verg. Aen. VI. 434: «qui sibi letum Insontes peperere» et X. 62: «mora præsentis leti.» Cf. Val. Flac. VII. 453: «Aut tua præsenti virtus educere leto.» — præsenti . . . vulnere, forfice, quem manu teneo. — vulnere, telo; ex Verg. Aen. II. 529—530: «illum ardens infesto vulnere Pyrrhus Insequitur» et X. 140: «Vulnera dirigere et calamos armare veneno.»*

V. 283—285. *Vix hæc ediderat, ut Verg. Aen. I. 586, III. 655, II. 692: «Vix ea fatus erat.» — Incanos multo deturpat pulvere crines, ex Catull. 64, 224: «Canitiem terra atque infuso vulnere fœdans»; Verg. Aen. X. 844: «Canitiem multo deformat pulvere» et XII. 611: «Canitiem immundo perfusam pulvere turpans»; Ov. Met. VIII. 529—530: «Pulvere canitiem genitor vultusque seniles (cf. vs. 285.) Fœdat humi fusus spatiosumque increpat (cf. vs. 293.) ævum.» — *Incanos*, ex coniectura Schenkeli; cf. infra adn. crit. — *Pulvere*, falsarius alioquin callidissimus hoc loco oblitus est sui. Unde enim sumit pulverem Carme in cubiculo filiæ regis? — *questu Carme complorat anili*, ex Ov. Met. IX. 276: «questus ubi ponat aniles.»*

V. 286—289. *O mihi nunc iterum crudelis reddite Minos, versum imitatur Claudian. 15, 230: «O mihi post Alpes nunc primum reddite, dixit.» — iterum crudelis . . . iterum inimice, ut infra vs. 292: «o bis iam exitium crudele meorum.» — Nempe in Creta olim natæ te propter eundem, Nunc amor insanæ letum portavit alumnae, nempe propter te eundem amor letum portavit olim in Creta filiæ meæ, nunc autem alumnae. — Nempe . . . amor, ut Tibull. II. 3, 28: «Nempe Amor in parva te iubet esse casa.» — Nempe in Creta, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — olim natæ te propter eundem . . . amor . . . letum portavit, Carme in Creta ex*

Iove peperit Britomartin nympham, quæ Minoa libidine inflammatum fugiens in mare se præcipitavit. Hanc fabulam celebrasse videtur Valerius Cato epyllio, quod inscribebatur *Diana* sive *Dictyna*; apud Græcos Callim. in *Dian.* 189. sqq.; Paus. II. 30, 3. et Anton. Liber. 40. — *te propter eundem*, eadem verba in fine hexametri Verg. Aen. IV. 321. — *Nunc*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *letum portavit*, Carme alumnam luget ut iam mortuam.

V. 290—292. *tam longe captiva avecta*, Carme igitur captiva ex Creta avecta est Megaram. — *captiva*, ex coniectura Bæhrensii; cf. infra adn. crit. — *Tam grave servitium*, ut Verg. Catal. 3, 5: «Hic grave servitium tibi iam, Romane, ferebat» et Propert. I. 5. 19—20: «Tum grave servitium nostræ cogere puellæ Noscere.» — *tam duros passa labores*, ex Verg. Aen. VI. 437: «et duros perferre labores.» — *o bis iam exitium crudele meorum*, ut Verg. Ecl. 3, 101: «Idem Amor exitium pecori pecorisque magistro» et Aen. VIII. 306: «excidiumque meorum»; Ov. Met. XIII. 500: «Exitium Troiæ nostrique orbator Achilles.» Cirin imitatur Val. Flac. III. 302: «patriæ exitium crudele senectæ.» — *o bis iam*, coniecit Housman; cf. infra adn. crit.

V. 293—296. *æquo senioribus*, longius æquo viventi. — *æquo*, ex coniectura Hauptii; cf. infra adn. crit. — *genus, progenies*. — *A!*, ex coniectura Bæhrensii; cf. infra adn. crit. — *Te erepta, o Britomarti, mei spes una sepulchri . . . diem potui producere vitæ*, ex Verg. Aen. IX. 481: «tunc ille senectæ Sera meæ requies, potuisti linquere solam» et XII. 57: «spes tu nunc una senectæ.» Cf. Val. Flac. III. 324: «Solutus et a prima fueras spes una iuventa»

V. 297—300. *grata Dianæ*, erat enim venatrix. — *Venatus esses . . . sectata virorum*, Minos igitur eam conspexit venantem. — *sectata imitata*. — *virorum viris*, non puellis convenientem. — *Gnosia neu Partho contendens spicula cornu Dictæas ageres ad gramina nota capellas*, studia venandi et vita pastoralis una commemorantur, ut Verg. Ecl. II. 29—30:

«figere cervos Hædorumque gregem viridi compellere hibisco» et Aen. IV. 69—73: «qualis coniecta cerva sagitta, Quam procul incautam *nemora* inter *Cresia* fixit *Pastor* agens telis liquitque volatile ferrum Nescius, illa fuga silvas saltusque peragrat *Dictæos*.» — *Gnosia neu Partho contendens spicula cornu*, ex Verg. Ecl. 10, 59: «libet Partho torquere Cydonia cornu Spicula» et Aen. XI. 773: «Spicula torquebat Lycio Gortynia cornu» et ibid. IX. 606: «et spicula tendere cornu» — *Gnosia, Cretica. — neu Partho*, ex Aldin. II.; cf. infra adn. crit. — *Dictæas ageres ad gramina nota capellas*, ex Cul. Pseudoverg. 45: «Propulit e stabulis ad pabula nota capellas.» Cf. Dir. 91—92: «capellæ, Mollia non iterum carpētis pabula nota»* et Verg. Ge. IV. 266: «fessas ad pabula nota vocantem.» — *Dictæas*, a Dictæ, monte Cretæ.

V. 301—305. *tam obnice*, adverbium occurrit Plaut. Stich. 45. et Terent. Andr. 161; cf. Verg. Ge. IV. 84: «Usque adeo *obnici*» et Aen. X. 359: «stant *obnixa* omnia contra.» — *fugiens Minois amores*, ex Verg. Aen. VI. 14: «fugiens Minoia regna.» — *Præceps aerii specula de montis abisses*, ex Verg. Ecl. 8, 59: «Præceps aerii specula de montis in undas Deferar.» Britomartis, quam Minos persecutus est, a Dictynæo promunturio in mare se præcipitavit. — *montis abisses*, ex coniectura Scaligeri; cf. infra adn. crit. — *abisses*, decidisses; cf. Aen. IX. 695—697: «volat Itala cornus Aera per tenerum stomachoque infixâ sub altum Pectus abît.» — *Unde alii fugisse ferunt et numen Aphææ Virginis adsignant*, alii te Aphææ (ἀπὸ τοῦ ἀφιέναι) nomine inter deos receptam ferunt; cf. Hesych. Ἀφαία, Διχόνα καὶ Ἀρτεμις et Antonin. Lib. 40: ἐκφυγοῦσα δὲ Μίνωα ἐξήκετο ἡ Βριτόμαρτις εἰς Αἶγιναν ἐν πλοίῳ σὺν ἀνδρὶ ἀλειεῖ Ἀνδρομήδῃ etc. Dea Aphæa in Aegina præcipue colebatur templumque habebat celeberrimum. — *Dictynam dixere tuo de nomine Lunam*, ex Verg. Aen. I. 533. et III. 166: «Italiam dixisse ducis de nomine gentem» Cf. incerti poetæ versus apud

* Cf. infra Exeurs. X.

Charisium p. 287, 4. K.: «*Luna*, deum quæ sola vides periuria vulgi, Seu Cretæa magis seu tu *Dictyna* vocaris.» — *Dictynam*, a *διτύνω*, quia piscatores eam de saxo se præcipitantem retibus exceperunt et servaverunt, unde Dictynæ nomen prius Britomarti ipsi in numerum dearum relatæ, deinde Dianæ, cui gratissima erat, inditum est. Cf. Callim. hymn. in Dian. 189. sqq. — *Lunam*, Dianam.

V. 307—309. *Numquam ego te summo volitantem in vertice montis . . . Conspiciam* ex Catull. 65, 10: «*numquam ego te, vita frater amabilior, Aspiciam posthac*»; Verg. Ecl. 1, 75—76: «Non ego vos posthac viridi proiectus in antro Dumosa pendere procul de rupe videbo» et Aen. XI. 526: «in speculis summiq[ue] in vertice montis» et ibid. III. 655: «*summo cum monte videmus Ipsum inter pecudes vasta se mole moventem Pastorem Polyphemum.*» — *Hyrcanos . . . comites*, canes venatorios Hyrcanos; cf. Lucret. III. 478: «canes Hyrcano de semine»; Cic. Tusc. I. 108: «In Hyrcania plebs publicos alit canes, optumates domesticos. Nobile autem genus canum illud scimus esse»; Grat. Cyneg. 161. — *comites*, canes, ex Verg. Aen. VIII. 462: «gressumque canes comitantur erilem» et Ov. Rem. 182: «Nec desunt comites, sedula turba, canes.» — *agmenque ferarum*, ex Ov. Met. XI. 21: «Innumeras volucres anguesque agmenque ferarum.» — *nec te redeuntem amplexa tenebo*, ex Verg. Aen. VI. 722: «*nec te suspensum, nate, tenebo*» et ibid. VIII. 581—582: «Dum te, care puer, mea sola et sera voluptas, *Amplexus teneo.*»

V. 310—314. *non sic*, ex coniectura Silligii; cf. infra adn. crit. — *remansit*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. et Cæs. B. G. VII. 35: «iisdem sublicis, quarum pars inferior integra remanebat, pontem reficere cœpit.» — *vox ista meas nondum violaverat aures*, ex Verg. Aen. VIII. 582: «gravior neu nuntius aures Vulneret.» — *Tene etiam Fortuna mihi crudelis ademit*, ex Verg. Aen. XI. 42: «Tene, inquit, miserande puer . . . Invidit Fortuna mihi.» — *o sola meæ vivendi causa senectæ*, ex Verg. Aen. VIII. 581—582: «Dum te, care

puer, *mea sola* et sera voluptas Amplexus teneo» et ibid. XII. 57—58: «*spes tu nunc una, senectæ Tu requies miseræ.*»

V. 315—317. *Sæpe tuo dulci nequiquam capta lepore*, ex Lucret. I. 15—16. (de Venere): «*ita capta lepore Te sequitur cupide*» et Verg. Aen. XII. 801: «*curæ Sæpe tuo dulci tristes ex ore.*» — *lepore*, ex coniectura Heinsii; cf. infra adn. crit. — *premeret*, urgeret. — *Ut tibi Corycio glomerarem flammea luto*, ut tibi sponsæ flammeum luteum texerem. — *Corycio . . . luto*, colore crocino; crocus autem optimus erat Coryci, in urbe Ciliciæ. Ex Hor. Sat. II. 4, 68: «*Corycioque croco*» et Verg. Ecl. 4, 44: «*croceo mutabit vellera luto.*» — *glomerarem*, proprie significat primam nendi actionem, cum lana in orbes glomeratur, ut imponatur colo; cf. Ov. Met. VI. 19: «*primos lanam glomeravit in orbes.*» Hoc loco transfertur ad texturam.

V. 318—321. *aut quæ me fata reservant*, ex Verg. Aen. IV. 368: «*Nam quid dissimulo aut quæ me ad maiora reservo*» et ibid. VIII. 575: «*Incolumem Pallanta mihi si fata reservant.*» — *patris de vertice summo*, ut supra vs. 120: «*capite in summo regis.*» — *de vertice summo Edita candentes prætexat purpura canos*, ex Cul. Pseudoverg. 171—172: «*cui crista superne Edita purpureo lucens maculatur amictu*»; Ov. Pont. III. 8, 7: «*Purpura sæpe tuos fulgens prætexit amictus*» et Rem. 68: «*Hæsisset capiti purpura, Nise, tuo*» et Met. VIII. 79. (Scylla de se): «*illa beatum Purpura me factura*»; Lygd. 1, 10—11: «*Pumex cui canas tondeat ante comas Summaque prætexat minium** fastigia chartæ.» — *candentes . . . canos*, sc. capillos; ex Lucret. II. 764: «*canos candenti marmore fluctus*» et Prop. II. 18, 5: «*Quid mea si canis ætas candesceret annis?*» — *Quæ tenuis patrio spes sit suspensa capillo*, ex Ov. Pont. IV. 3, 35: «*Omnia sunt hominum tenui pendencia filo.*»

V. 322—323. *aliquam possum sperare salutem*, ex Verg. Aen. I. 451: «*Solve metus: feret hæc aliquam tibi fama salu-*

* Cf. infra Excurs. VI.

tem et II. 354: «Una salus victis: nullam sperare salutem.» — *Inscia quandoquidem*, ut Verg. Ecl. 3, 55: «Dicite, quandoquidem» et Aen. XI. 587: «Verum age, quandoquidem.» — *scelus es conata nefandum*, ex Catull. 64, 397: «tellus scelere est imbuta nefando.»

V. 326—327. *Per te sacra precor per numinaque Ilithyiae*, ex Ov. Her. 12, 78—79: «Per genus et numen cuncta videntis avi, Per triplicis vultus arcanaque sacra Dianæ» et Met. VII. 94—95: «per sacra triformis Ille deæ lucoque foret quod numen in illo.» — *Per te sacra precor*, intellegenda sunt magica sacra Hecates, i. e. Dianæ infernæ, ut Ov. Her. 12, 79: «arcanaque sacra Dianæ» et ibid. 167—168: «Ipsi me cantus herbæque artesque relinquunt; Nil dea, nil Hecates sacra potentis agunt.» — *sacra*, ex Aldina II.; cf. infra adn. crit. — *per numinaque Ilithyiae*; cf. supra vs. 245: «Per tibi Dictynæ præsentia numina iuro» et adn. ad h. l. — *numinaque*, ex mea coniectura, cf. infra adn. crit. — *Ilithyiae*, Lunæ, Dianæ; cf. supra vs. 246: «Prima decus quæ dulce mihi te donat alumnam» et adn. ad h. l. Idem nomen in fine hexametri spondiaci Ov. Am. II. 13, 21: «Lenis ades precibusque meis fave Ilithya»; Callim. hymn. Iov. vs. 12: *χερήμενον Εἰλειθυίης* et hymn. Del. vs. 123: *χάλει μόνον Εἰλειθυίαν*. — *Ne tantum in facinus tam nulla mente feraris*, ut Pseudosallust. De republ. II. 22, 6: «Quin furibundus atque amens alienata mente feraris»; Verg. Aen. II. 337: «In flammis et in arma feror»; Cul. Pseudoverg. 41: «sed nos ad cœpta feramur.» — *feraris*, ex coniectura Scaligeri; cf. infra adn. crit.

V. 328—330. *fiere quod non pote*, ut Catull. 76, 24: «aut quod non potis est.» — *cum dis contendere*, cum Venere et Amore. — *Sed patris incolumi potius denubere regno*, ex Verg. Aen. XII. 38—39: «Si Turno extincto socios sum adscire paratus, Cur non incolumi potius certamina tollo.»

V. 333—334. *Quod si non alia poteris ratione parentem*, ex Lucret. I. 665: «Quod si forte alia credunt ratione potesse.» — *sed poteris; quid enim non unica possis?*, ut Ov. Met. VII.

167: «Si tamen hoc possunt (quid enim non carmina possint?)» — *unica*, filia unica; Nisus enim non habebat virilis sexus liberos.

V. 338—339. *Meque deosque tibi comites*, ex Verg. Aen. II. 181: «Arma deosque parant comites.» — *deosque tibi comites*, Carme auxilium magicum deorum pollicetur; cf. infra vss. 369. sqq. — *quod textitur ordine*, ut supra vs. 29: «textuntur in ordine pugnae.» — *textitur*, struitur, paratur. — *ordine*, *longum*, cf. Verg. Aen. I. 703—704: «quibus *ordine longam* Cura penum struere.»

V. 340—343. *animi relevaverat æstus*, ex Ov. A. A. III. 695: «meos releves æstus» et Met. VII. 815: «relevare velis, quibus urimur, æstus.» — *blanda pectus spe luserat ægrum*, ex Verg. Ecl. 6, 18—19: «nam sæpe senex *spe* carminis ambos *Luserat*» et Aen. I. 352: «et *ægram* Multa malus simulans vana *spe* *luserat* amantem.» — *Paulatim tremebunda*, ex Ov. Met. XV. 223: «Paulatimque tremens.» — *genis obducere vestem Virginis*, virginem in lecto cubantam textit operculo. — *placidam tenebris captare quietem*, supple ex vs. 345: *incipit*. Ex Verg. Aen. IV. 5: «nec placidam membris dat cura quietem» et Ov. Fast. VI. 331: «Vesta iacet placidamque capit secura quietem.» — *captare*, quærere.

V. 344—346. *Inversi bibulum restinguens lumen olivi*, ex Hor. Epist. I. 14, 34: «Quem *bibulum liquidi* media de luce *Falerni*» et Ov. Met. VI. 9: «Phocaico *bibulas* tinguebat murice lanas.» — *Inversi . . . olivi*, in lucernam infusi; cf. Hor. Sat. II. 8, 39: «Invertunt Allifanis vinaria tota» et Claudian. epithal. Pall. et Cer. 117: «desuper calathos largosque rosarum imbres invertunt.» — *Inversi*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *olivi*, cf. ibidem. — *insani pectoris ictus*, cor palpitans. — *præcordia*, pectus.

V. 347—348. *morientis alumnae*, per auxesin: doloribus pæne immorientis. — *Frigidulos*, forma deminutiva, ut supra vs. 251.; ex Catull. 64, 131: «*Frigidulos* udo singultus ore cientem.» — *cubito subnixâ pependit*, ut Verg. Aen. IV. 690: «Ter sese attollens cubitoque adnixa levavit.»

V. 349—352. *Postera lux ubi læta diem mortalibus egit*, ex Verg. Ecl. 8, 17: «Nascere præque diem veniens age, Lucifer, alnum» et Ge. IV. 51: «ubi pulsam hiemen sol aureus egit» et Aen. V. 64: «si nona diem mortalibus alnum Aurora extulerit» et Aen. XI. 182: «Aurora interea miseris mortalibus almam Extulerat lucem.» — *egit*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *Et gelida venientem ignem quatiebat ab Oeta*, agitur de stella Luciferi; ex Lygd. 4, 21: «Tandem cum summa Phæbus prospexit ab Oeta»; Cul. Pseudoverg. vs. 42: «*Ignæus . . . sol . . . quatiebat lumina curru*» et 202: «*Et piger aurata procedit Vesper ab Oeta*»; Catull. 62, 7: «*Nimirum Oetæos ostendit Noctifer ignes*»; Calv. fr. 5. (ed. Lucian. Mueller): «*Hesperium Oeta* iubar quatiens.*» — *venientem ignem*, ex coniectura Hauptii; cf. infra adn. crit. — *ignem quatiebat*, ut facem. — *Oeta*, hunc montem Thessaliæ sæpe commemorant poetæ Romani exemplo Græcorum, ubi agitur de ortu Luciferi (sive Hesper) aut Solis. — *Quem pavidæ alternis fugitant optantque puellæ, Hesperium vitant, optant ardescere Eoum*, ex Callim. Hecal. fr. 52: Ἀὐτὸν μὲν φιλέουσ' αὐτὸν δέ τε πεφρίχασιν, Ἑσπέριον στυγέουσιν, ἀτὰρ φιλέουσιν Ἑῶνον et Catull. 62, 20—23. (cantus puellarum): «*Hespere, qui cælo fertur crudelior ignis? Qui natam possis complexu avellere matris, Complexu matris retinentem avellere natam Et iuveni ardenti castam donare puellam.*» — *Hesperium . . . Eoum*, de Lucifero eodem atque Vespero cf. Catull. 62, 34—35: «*Nocte latent fures, quos idem sæpe reverrens, Hespere, mutato comprehendis nomine eosdem*» et Cinn. fragm. 8. (ed. Lucian. Mueller): «*Te matutinus flentem conspexit Eous, Et flentem paulo vidit post Hesperus idem.*»

V. 355—357. *submissis vocibus*, ut supplicem decet; cf. Ov. Met. VII. 90: «*auxilium submissa voce rogavit.*» — *bonæ Pacis bona*, ut Catull. 60, 19—20: «*bona cum bona Nubet alite virgo.*» — *Pacis*, deæ. — *Virginis insolito sermo novus errat in ore*, ex

* Ita rectissime emendavit Bæhrens; vulgo: ante.

Paneg. in Mess. 202: «Vel bene sit notus summo vel *inrerret in ore.*» Cirin imitatur Val. Flac. VI. 674: «roseo pudor *errat in ore.*» — *insolito*, emendavit Pithœus; cf. infra adn. crit.

V. 358—361. *Nunc tremere . . . nunc . . . Nunc alia ex aliis* (vs. 364.), ex Catal. Pseudoverg. 9, 51—53: «*Nunc celeres Afros . . . Aurea nunc rapidi flumina adire Tagi, Nunc aliam ex aliis bellando*» etc. — *belli certamina*, cf. Lucret. I. 475: «*sævi certamine belli*», Catull. 64, 394: «*Sæpe in letifero belli certamine Mavors*», Verg. Aen. X. 146: «*duri certamina belli.*» — *Communemque timere deum*, Martem; ex Catal. Pseudoverg. 9, 50: «*Communem belli nec timuisse deum.*» Cf. Hom. Il. 18, 309: ξυνὸς Ἐννάλιος; Cic. Epist. VI. 4, 1: «*Omnis belli Mars communis est*»; Liv. XXX. 30: «*cum tuas vires tum vim fortunæ Martemque belli communem propone animo.*» Auctor Ciris etiam Livii locum ante oculos habuisse videtur. — *regis amicis*, datus: coram amicis. — *Namque ipsi verita est*, nam regi ipsi hæc dicere non audet. — *orbum flet mæsta parentem*, quod non habeat virilis sexus liberos; ex Cul. Pseudoverg. 253: «*rex orbis epops mæret*» sc. Tereus. — *flet mæsta parentem, Cum Iove communes qui nolit habere nepotes*, non vult iacturam filiorum compensare nepotum gloria. Cf. Catull. 64, 379: «*Anxia nec mater discordis mæsta puellæ Secubitu caros mittet sperare nepotes.*» — *Cum Iove communes qui nolit habere nepotes*, cf. Ov. Fast. IV. 35—36: «*Anchises, cum quo commune parentis Non dedignata est nomen habere Venus.*» — *Cum Iove communes*, erat enim Minos filius Iovis. — *qui nolit habere*, ex coniectura Ribbeckii et Hauptii; cf. infra adn. crit.

V. 363—364. *divum . . . formidine*, ex Lucret. VI. 52: «*formidine divom.*» — *Nunc alia ex aliis . . . omina quærit*, ex Catal. Pseudoverg. 9, 53: «*Nunc aliam ex aliis bellando quærere gentem.*» — *Nunc alia ex aliis*, ut Lucret. II. 979: «*Inde alia ex aliis*» et Verg. Aen. III. 494: «*nos alia ex aliis in fata vocamur.*»

V. 365—368. *Quin etiam*, eadem verba initio hexametri Verg. Ge. III. 457. et Aen. IV. 309, VII. 177, IX. 799. — *castos ausa est corrumpere vates*, ex Verg. Aen. 661—662:

«Quique sacerdotes casti . . . Quique pii vates et Phæbo digna locuti.» — *cum cæsa pio cecidisset victima ferro*, ex Catull. 64, 369: «Quæ velut ancipiti succumbens victima ferro.» — *pio . . . ferro*, cultro sacrificantis. — *generum Minoa . . . iungere*, Verg. Aen. VII. 51—57. (de Turno): «quem regia coniunx Adiungi generum miro properabat amore» — *auctoribus extis*, ut Verg. Aen. X. 67: «fatis auctoribus.»

V. 369—373. *sulfura*, cuius frequens in magica lustratione usus; cf. Tibull. I. 5, 11—12: «Ipseque te circum lustravi sulfure puro, Carmine cum magico præcinnisset anus.» — *Narcissum casiamque herbas incendit olentes*, ex Verg. Ecl. 2, 11. et 49—50: «Allia serpullumque herbas contundit olentes . . . Narcissum et florem iungit bene olentis anethi, Tum casia atque aliis intexens suavibus herbis.» — *herbas incendit olentes*, ex Verg. Ecl. 8, 65. (de ritu magico): «Verbenasque adole pingues» et ibid. vs. 82. (de eadem re): «Sparge molam et fragiles incende bitumine laurus» et Ge. IV. 264: «galbaneos suadebo incendere odores.» — *Terque novena ligans triplici diversa colore Fila*, ut magico nodo tamquam constringatur animus Nisi, i. e. ut obædiat voluntati filiæ; ex Verg. Ecl. 8, 73—75: «Terna tibi hæc primum triplici diversa colore Licia circumdo terque hæc altaria circum Effigiem duco» et Ov. Met. XIV. 58: «Ter noviens carmen magico demurmurat ore.» Cf. etiam Verg. Ecl. 8, 77—78: «Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores, Necte, Amarylli, modo et: Veneris — dic — vincula necto.» — *ter in gremium mecum . . . despue, virgo*, despuebant antiqui ad fascinationem avertendam; hoc autem loco Carme et Scylla despuunt, ne magici ritus ipsis auctoribus noceant; ex Theocrit. VI. 39: Ὡς μὴ βασκανθῶ δέ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσσα χόλπον, Ταῦτα γὰρ ἄ γροαί με . . . ἐξεδίδαξεν et Tibull. I. 2, 54: «Ter cane, ter dictis despue carminibus.» — *numero deus impare gaudet*, ex Verg. Ecl. 8, 75: «Effigiem duco: numero deus impare gaudet.»

V. 374—377. *Inde agno venerata Orcum*, magico ritu agnum immolans Plutoni, ut Medea Iolci olim fecit, unde infra vs.

377: »Iolciacis... votis.» Falsarius ante oculos habuit Ov. Met. VII. 243—249. (de Medea Iolci sacra magica faciente): «egesta scrobibus tellure duabus Sacra facit cultrosque in guttura *vel-leris atri* (i. e. agni atri) Conicit... *Umbrarumque* rogat magna cum coniuge *regem*.» Cf. Hor. Sat. I. 8, 27—28. (de sagis magica sacra facientibus): «pullam divellere mordicus *agnam* Cœperunt» et Lygd. 5, 33: «Interea *nigras pecudes* promittite *Diti*» et Verg. Aen. IV. 636: «Et *pecudes* secum et monstrata piacula ducat... Sacra *Iovi Stygio*.» — *agno*, ex coniectura Mæhlyi, *venerata* ex coniectura Scaligeri, *Orcum* ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — (*furialia sacra*, *Sacra nec Idæis anibus nec cognita Graïs*), parenthesis! — *furialia sacra*, ex Ov. Met. VIII. 481—482: «Pœnarumque deæ Triplices *furialibus*, inquit, Eumenides *sacris* vultus advertite vestros.» *Furialia sacra* autem sunt hoc loco ea, quibus Carme Nisum sana mente privare, tamquam in furorem conicere vult, ut voluntati filiæ neglectis omnibus rationibus suis obœdiens fiat, ut Verg. Ecl. 8, 66—67: «Coniugis ut magicis *sanos avertere sacris* Experiar *sensus*.» Eodem sensu Verg. Aen. VII. 375: «serpentis *furiale* malum», ubi agitur de Amata, uxore Latini, cui Alecto (cf. ibid. vss. 347—349): «cæruleis unum de crinibus *anguem* Conicit inque sinum præcordia ad intima subdit, quo *furibunda* domum monstro permisceat omnem»; Cic. Tusc. II. 8. (de veste sanguine Nessi imbuta): «*furialis vestis*»; Ov. Rem. 699. (de sagittis Amoris): «*furiales sagittas*» et Met. IV. 506: «*furiale venenum*»; Val. Flac. VI. 670: «*aurum furiale*.» — *furialia*, ex coniectura Bothii; cf. infra adn. crit. — *Idæis*, Cretensibus, ut supra vs. 168: «*störace Idæo*.» — *Amyclæo spargens altaria thallo*, lauro; multas enim lauros in Eurotæ ripis (in regione Amyclarum) inventas esse docemur Verg. Ecl. 6, 82—83., quem locum falsarius ante oculos habuit: «Omnia quæ Phœbo quondam meditante beatus Audiit Eurotas iussitque ediscere laurus.»* Lauri usum in ritu

* Cf. infra Excurs. VII.

magico videmus etiam apud Verg. Ecl. 8, 82—83: «*Sparge molam et fragiles incende bitumine laurus*; Daphnis me malus urit, ego hanc in Daphnide *laurum*», quem locum falsarius respexit. — *thallo*, vox Græca: ramo. — *Iolciacis* . . . *votis*, devotionibus ritibusque magicis, quales Medea, Iasonis coniunx, olim exercebat Iolci; ex Propert. II. 1, 53—54: «Seu mihi Circæo pereundum est gramine, sive Colchis Iolciacis urat aena focis.» — *animum defigere*, devovere ita, ut voluntati Scyllæ obœdiens fiat; cf. Ov. Aen. III. 7, 29: «Sagave pœnicea defixit nomina cera»; Senec. Benef. 6, 35, 1: «caput sanctum dira imprecatione defigis.» — *votis*, devotionibus; ut Dir. 3: «Rura, quibus *diras* indiximus, *impia vota*.»

V. 378—381. *Verum ubi nulla movet stabilem fallacia Nisum, Nec possunt* etc., ex Verg. Aen. VI. 670: «*Verum ubi nulla datur dextram adfectare potestas, Nec potis*» etc. et Ge. IV. 443: «*Verum ubi nulla fugam reperit fallacia*.» — *nulla movet* . . . *fallacia*, ex Verg. Aen. VI. 405: «*Si te nulla movet tantæ pietatis imago*.» — *divi*, sc. ritu magico invocati. — *Tanta est in parvo fiducia crine cavendi*, ex Ov. Met. VIII. 10. (de crine Nisi): «*Crinis inhærebat, magni fiducia regni*» et ibid. VI. 73. et III. 270: «*tanta est fiducia formæ*.» — *fiducia cavendi*, pignus cautelæ, præsidii; *fiducia* eodem sensu Cic. Flacc. 51. et Top. 42. et Ovid. Met. VIII. 10. supra laud. — *Rursus ad inceptum sociam se iungit alumnæ*, ex Aen. IX. 199: «*socium summis adiungere rebus*.» Cirin imitatur Val. Flac. I. 165: «*socium te iungere cœptis* Est animus.»

V. 382—385. *Purpureumque parat rursus tondere capillum*, ex Propert. III. 19, 22: «*Tondens purpurea regna paterna coma*.» — *Tam longo* . . . *amori*, tam magno et diu duraturo; ex Verg. Aen. I. 749: «*Dido longumque bibebat amorem*» et ibid. III. 487: «*et longum Andromachæ testentur amorem*.» *Longum* pro magno etiam Verg. Ge. III. 223: «*longus Olympus*» i. e. cælum magnum. — *Tam*, ex coniectura Heynii; cf. infra adn. crit. — *captat*, cupit, ut Ov. Met. X. 58: «*prendique et prendere captans*.» — *reveli* . . . *mœnia Cressa*, *reveli* cum

accusativo nudo, ex Hor. Sat. II. 5, 4: «Non satis est Ithacam revehi»; Cf. Verg. Ecl. I. 64—65: «At nos hinc alii sitientes ibimus Afros, Pars Scythiam et rapidum Cretæ veniemus Oaxen.» — *Cressa*, ex coniectura Schraderi; cf. adn. crit. — *Gaudeat: et cineri patria est iucunda sepulto*, ex Calv. fragm. 16. (ed. Bæhrens): «Forsitan hoc etiam gaudeat ipsa cinis» et Verg. Aen. IV. 34: «Id cinerem aut manes credis curare sepultos.» Cf. Verg. Aen. X. 827: «Manibus et cineri, si qua est ea cura, remitto.»

V. 387—390. *Tum coma... Tum capitur... Tum suspensa*, ex Catull. 64, 19—21: «*Tum* Thetidis Peleus... *Tum* Thetis humanos... *Tum* Thetidi pater ipse.» — *coma Sidonio florens... ostro*, ex Propert. IV. 3, 51: «Pœnis tibi purpura fulgeat ostris» et Ov. Met. VIII. 8. (de Niso): «cui splendidus ostro Crinis inhærebat. — *Sidonio... ostro*, ex Hor. Epist. I. 10, 26: «Non qui *Sidonio* contendere callidus *ostro*.» — *florens, splendens*, ut supra vs. 121: «Candida cæsaries florebat tempora circum», ubi cf. adn. — *divum responsa*, cf. supra vs. 119: «Responsum deorum.» — *suspensa... de navibus altis... trahitur*, ut Propert. III. 19, 26. (de Scylla): «Pendet Cretæa tracta puella rate.» Cf. Schol. ad Dionys. Perieget. 420: ὡς δὲ Παρθένιος ἐν ταῖς Μεταμορφώσεσι λέγει, ἐπειδὴ Μίνως λαβὼν τὰ Μέγαρα διὰ τῆς Νίσου θυγατρὸς, ἐρασθείσης αὐτοῦ καὶ ἀποτεμούσης τῆς κεφαλῆς τοῦ πατρὸς τὸν μόρσιμον πλόκαμον καὶ οὕτως αὐτὸν προδοῦσης, ἐννοηθεῖς, ὡς ἡ πατέρα προδοῦσα οὐδενὸς ἂν ποτε ῥᾶστα φείσαιο, προσδήσας αὐτὴν πηδαλίῳ νεῶς εἶασεν αὐτὴν ἐπισύρεσθαι τῇ θαλάσῃ. — *Per mare cæruleum trahitur Niseia virgo*, ex Ov. Met. VIII. 142. (Scylla de se): «Per freta longa trahar» et ibid. 35: «virgo Niseia.»

V. 391—393. *Complures illam nymphæ mirantur in undis*, ut Catull. 64, 15: «Aequoreæ monstrum Nereides admirantes.» — *nymphæ mirantur in undis, Miratur pater*, ex Verg. Aen. VIII. 91: «Labitur uncta vadis abies: *mirantur* et *undæ*. *Miratur* nemus» et ibid. I. 709: «*Mirantur* dona Aeneæ, *mi-*

rantur Iulum.» — *Miratur pater*, ut Sil. Ital. IV. 690: «*Miratur pater æternos cessare repente Eridanus cursus.*» — *cupidas, videndi cupidas, curiosas.*

V. 394—396. *Illam etiam*, supple: *miratur.* — *iunctis magnum quæ piscibus æquor Et glauco bipedum curru metitur equorum*, ex Verg. Ge. IV. 388: «*Cæruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor Et iuncto bipedum curru metitur equorum.*» — *glauco . . . curru*, ut Lucret. I. 719: «*æquor Ionium glaucis aspergit virus ab undis.*» — *Leucothee parvusque dea cum matre Palæmon*, ex Ov. Met. IV. 542: «*(Neptunus) Leucotheeque deum cum matre Palæmona dixit*» et Propert. II. 26, 9—10: «*Quæ tum ego Neptuno, quam tum cum Castore fratri, Quæque tibi excepi, iam dea, Leucothee.*» — *Leucothee, rectissime ita scribendum censuit Ribbeck.* — *dea cum matre Palæmon*, locum imitatur Stat. Silv. III. 2, 39: «*diva cum matre Palæmon.*»

V. 397—399. *Quin*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *Quin etiam*, eadem verba initio hexametri supra vs. 363. — *alternas sortiti vivere luces*, ut Pindar. Nem. X. 55. de Dioscuris: *μεταμειβόμενοι δ' ἐναλλάξ ἀμέραν τὰν μὲν παρὰ πατρὶ φίλῳ Δὲ νέμονται.* — *Cara Iovis suboles, magnum Iovis incrementum*, ex Verg. Ecl. 4, 49: «*Cara deum* suboles, magnum Iovis incrementum.*» — *niveos mirantur virginis artus*, ex Catull. 64, 394: «*Excipiet niveos percussæ virginis artus.*»

V. 401—403. *Fluctibus in mediis*, eadem verba initio hexametri Hor. Epist. II. 2, 84. — *Ad cælum infelix ardentia lumina tentans*, ex Verg. Aen. II. 405: «*Ad cælum tendens ardentia lumina frustra.*» — *Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas*, ad verbum ex Verg. Aen. II. 406. Aliter Apollod. III. 210: *Μίνως δὲ Μεγάρων κρατήσας καὶ τὴν κόρην τῆς πρύμνης τῶν ποδῶν ἐκδήσας ὑποβρύχιον ἐποίησεν.*

V. 404—406. *Suppressite o paullum turbati flamina venti*, ex Paneg. in Mess. 124: «*Et fera discordes tenuerunt flamina*

* Cf. infra Excurs. VIII.

venti et Cic. Arat. vs. 100. (ed. Bæhrens): «simul inter flamina venti» et Catull. 64, 239: «pulsæ ventorum flamine nubes.» Similiter ventos alloquitur naufragus apud Propert. III. 7, 57: «Di, maris Aegæi quos sunt penes æquora, venti.» — *Supprime . . . flamina*, ut Propert. IV. 1, 113—114: «tu diruta fletum *Supprime . . . Troia*.» — *turbati . . . venti*, furentes, ex Verg. Aen. VIII. 435: «Aegidaque horriferam, *turbatæ* Palladis arma.» Cf. Lucret. V. 492—493: «Nec liquidum corpus *turbantibus* aeris *auris* Commiscet.» — *Dum queror et divos (quamquam nil testibus illis Profeci) extrema moriens tamen adloquor hora*, ad verbum ex Verg. Ecl. 8, 19—20. — *quamquam nil testibus illis Profeci*, promisit enim Minos dis testibus se Scyllam uxorem ducturum; cf. infra vss. 414—415: «Illa ego sum, Minos, sacrato fœdere coniunx Dicta tibi.»

V. 407—410. *Vos ego, vos adeo, venti, testabor, et auræ*, post hunc versum excidit versus, ubi Scylla post ventos et auras allocuta est volucres in aere. — *Vos, Pandionia de gente*, alloquitur Procne et Philomelam in aves mutatas, de quibus supra vss. 197—198: «*vagæ blandæque volucres, Vosque adeo, humanos mutatæ corporis artus.*» Poeta ante oculos habuit Cul. Pseudoverg. vs. 251—253: «Iam *Pandionias* miserandas prole *puellas*, Quarum vox Ityn edit Ityn, quo Bistonius rex Orbus epops mæret volucres evectus in auras»; Cirin imitatur Senec. Oct. 8: «*Pandioniæ* volucres» i. e. Procne et Philomela. Cf. etiam Propert. I. 18, 29—30: «Et quodcumque meæ possunt narrare querelæ, Cogor ad argutas dicere solus *aves*.» — *Pandionia . . . de gente*, Pandion enim erat pater Procnes et Philomelæ, unde Cul. Pseudoverg. vs. 251: «Iam *Pandionias* miserandas prole *puellas*.» — *Pandionia*, ex coniectura Heynii; *siquæ*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *illa ego sum cognato sanguine vobis*, ex Ov. Pont. IV. 3, 11: «*Ille ego sum, quamquam non vis audire, vetusta Pæne puer puero iunctus amicitia*» et Verg. Aen. XII. 29: «*cognato sanguine victus.*» — *cognato sanguine*, cf. Apollod. III. 15: Πανδίωνι δέ ἐν Μεγάροις ὄντι παῖδες ἐγένοντο Αἰγέως Πάλλας Νῆσος Λόκος. — *salva . . .*

te... *Procne*, pace tua; cf. *Ov. Met.* XV. 109: «Corpora missa neci salva pietate fatemur.»

V. 412—415. *Certatim ex omni petiit quam Græcia regno*, ex *Catal.* (*Pseudoverg.*) 9, 30: «Optabant Graiæ quam sibi quæque manus.» — *Qua curvus terras amplectitur Hellespontus*, hoc loco *Hellespontus* ponitur pro *Aegæo mari*; ex *Cul. Pseudoverg.* vss. 337—338: «Reddidit heu Graius pœnas tibi Troia, ruenti, *Hellespontiacis* (i. e. ad promunturium *Capherei* in mari *Aegæo*) obiturus reddidit undis.» — *curvus*, propter multos sinus. — *terras amplectitur Hellespontus*, ex *Catull.* 64, 30: «Oceanusque mari totum qui amplectitur orbem» et *Verg. Aen.* VIII. 369: «Nox ruit et fuscis tellurem amplectitur alis.» — *Hellespontus*, idem nomen ablativo casu in fine hexametri spondiaci *Catull.* 64, 358; apud Græcos poetas *Ἑλλήσποντος* eodem loco: *Apoll. Rhod.* I. 395. et *Dionys. Perieg.* 821. — *Minos, sacrato fœdere coniunx dicta tibi*, ex *Catull.* 64, 373: «Accipiat coniunx felici fœdere divam.» Cf. *Schol. Eurip. Hippolyt.* 400: *Σύλλα θεωρήσασα τὸν Μίνω... συνετάξατο αὐτῷ προδοῦναι τὴν πόλιν, εἰ λάβοι αὐτὴν γυναῖκα, ὃ δὲ συνέθετο*; *Hygin. Fab.* 198: «cum autem *Minos Cretam* rediret, eum (*Scylla*) ex fide data rogavit, ut secum aveheret.» — *non respicis*, non curas, ut infra 454: «Iam tandem casus hominum, iam respice, *Minos!*» — *respicis*, ex mea coniectura; cf. infra *adn. crit.* — *audi*, ex coniectura *Vollmeri*; cf. infra *adn. crit.*

V. 416—420. *gurgitis undas*, ex *Cul. Pseudoverg.* 369: «gurgitis unda.» — *adsiduas... ex ordine luces*, ex *Verg. Ge.* III. 341: «Sæpe diem noctemque et totum ex ordine mensem» et *ibid.* IV. 506: «totos... ex ordine menses.» — *Non equidem me alio possum contendere dignam Supplicio*, ex *Ov. Met.* VIII. 126—127. (*Scylla* de se): «gaudete malis modo prodita nostris *Mœnia!* nam fateor, merui et sum digna perire.» — *patriam carosque penates... Addixi*, ex *Lucret.* III. 85: «Nam iam sæpe homines patriam carosque parentes Prodiderunt» et *Ov. Met.* VIII. 90: «proles ego regia Nisi

Scylla tibi trado *patriæque meosque penates.*» Cirin imitatur Lucan VII. 43: «*quisquis patriam carosque penates.*» — *immitique . . . tyranno*, ex Verg. Ge. IV. 492: «*immitis rupta tyranni Fœdera.*» — *ingrata*, ex Heinsii coniectura; cf. infra adn. crit. et Ov. Met. VIII. 128. (Scylla de se): «*quos impia læsi.*»

V. 421—423. *Verum istæc . . . illos scelerata putavi . . . Facturos*, ut Ov. Met. VIII. 128—129. (Scylla de se): «*Sed tamen ex illis aliquis, quos impia læsi, Me perimat!*» — *nostra . . . fœdera*, cf. supra vs. 414: «*sacrato fœdere coniunx*» et adn. ad h. l.

V. 429—432. *vultu decepta puella Ut vidi, ut perii*, cf. Catull. 64, 86. et 91—92: «*Hunc simul ac cupido conspexit lumine virgo . . . Non prius ex illo flagrantia declinavit Lumina, quam cuncto concepit corpore flammam.*» — *Ut vidi, ut perii!* — *ut me malus abstulit error*, ad verbum ex Verg. Ecl. 8, 41. — *Non equidem ex isto speravi corpore posse Tale malum nasci*, ut Catull. 64, 175—176: «*Nec malus hic celans dulci crudelia forma Consilia in nostris requiesset sedibus hospes.*» — *ex isto . . . corpore*, tam pulchro. — *speravi*, metui, ut Verg. Aen. IV. 419: «*Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.*» — *forma vel sidera fallas*, cælestes, divos; ex Hor. Carm. II. 8, 9—12. (de puella pulchra): «*Expedit matris cineres opertos Fallere et toto taciturna noctis Signa cum cælo gelidaque divos Morte carentes.*»

V. 433—436. *Me non deliciis commovit regia dives*, regia luxuriosa, thesauris abundans; ut Catull. 69, 4: «*perluciduli deliciis lapidis.*» — *Dives curalio*, ex Aldina I.; cf. infra adn. crit. — *curalio*, eadem forma Lucret. II. 811: «*Inter curalium virides miscere zmaragdos.*» — *lacrimoso electro*, cf. Ov. Met. II. 363—365. (de sororibus Phaethontis in arbores mutatis): «*cortex in verba novissima venit: Inde fluunt lacrimæ stillataque sole rigescunt De ramis electra novis, quæ lucidus amnis Excipit et nuribus mittit gestanda Latinis.*» — *electro*, idem verbum in fine hexametri spondiaci Verg. Aen. VIII. 402:

«Quod fieri ferro liquidove protest *electro*.» Cf. Dion. Perieg. 293: *Δάχρυ ἀμέλγονται χρυσουργέος ἡλεκτροῖο*. — *non florentes æquali corpore nymphæ . . . retinere*, ut Enn. Alex. v. 44. (ed. Ribbeck): «Virgines vereor æqualis, patris mei meum factum pudet.» — *florentes æquali corpore nymphæ*, ex Verg. Aen. I. 71: «*præstanti corpore nymphæ*» et Ge. IV. 459—460: «At chorus *æqualis dryadum* clamore supremos Implерunt montes.» — *æquali*, æquæva. — *nymphæ*, puellæ hoc loco, nuptæ apud Ov. Her. 1, 27: «Grata ferunt *nymphæ* pro salvis dona maritis.» — *incensam*, sc. amore; ex Catull. 64, 97: «Qualibus *incensam* iactastis mente puellam Fluctibus.»

V. 437—440. *Omnia vicit Amor: quid enim non vinceret ille*, ex Verg. Ecl. 10, 69: «Omnia vincit Amor: et nos cedamus Amori» et ibid. 2, 68: «Me tamen urit *amor*: quis enim modus adsit amori?» — *pingui*. . . *myrrha*, unguento ex myrrha facto; ex Ov. Medic. 88: «Et modicum e *myrrhis* *pinguibus* adde cubum.» — *Pronuba* . . *pinus*, tæda nyptialis. — *castos accendet pinus honores*, ex Verg. Aen. VII. 71: «castis adolet dum altaria tædis.» — *Nec Libys Assyrio sternetur lectulus ostro*, ex Catull. 64, 47—49: «Pulvinar vero divæ geniale locatur Sedibus in mediis, *Indo* quod *dente* politum *Tincta* tegit roseo conchyli *purpura* fuco» et Propert. II. 13, 21: «Nec mihi tum fulero sternatur lectus *eburno*.» Cf. Catull. 64, 163: «*Purpleave* tuum consternens veste cubile»; Hor. Sat. II. 6, 102—103: «rubro ubi cocco *Tincta* super lectos canderet vestis *eburnos*»; Varr. Sat. Menipp. fr. 447. (ed. Buecheler): «Cum in eborato lecto ac purpureo peristromo cubare videas ægro-tum.» — *Libys* . . *lectulus*, ex ebore, dente Libyco factus, ut Propert. II. 31, 12: «*valvæ* Libyci nobile dentis opus.» — *Libys*, Libycus, ut Ov. Met. III. 617. et 676. — *Assyrio* . . . *ostro*, Syrio, Phœnicio; ex Verg. Ge. II. 465: «Alba neque *Assyrio* fucatur lana veneno.»

V. 441—442. *Magna queror*, ut Ov. A. A. II. 631. et Met. II. 214: «Parva queror.» — *alumna*, nutrix! Cf. Varr. Sat. Menipp. fr. 141. (ed. Buecheler): «Et ecce de improvviso ad

nos accedit cana Veritas, Attices philosophiæ alumna»; Mart. Cap. I. 86: «Ceres alumna terrarum ac nutritrix mortalium.» — *iniecta Tellus tumulabit harena*, ex Catull. 64, 153: «neque iniecta tumulabor mortua terra» et Ov. Met. VII. 361. et Pont. I. 49: «tumulatus harena.»

V. 443—446. *Mene inter matres* etc., vss. 443—446. falsarius ante oculos habuit Catull. 64, 160: «At tamen in vestras potuisti ducere sedes, quæ tibi iucundo famularer serva labore»; Ov. Her. 3, 69. (Briseis ad Achillem): «Victorem captiva sequar, non nupta maritum: Est mihi, quæ lanas molliat, apta manus. Inter Achæiades longe pulcherrima matres In thalamos coniunx ibit eatque tuos . . . Nos humiles famulæque tuæ data pensa trahemus Et minuent plenas stamina nostra colos»; Propert. IV. 4, 33—34. (verba Tarpeiæ): «O utinam ad vestros sedeam captiva penates, Dum captiva mei conspicer ora Tati.» — *inter matres ancillarumque catervas*, inter matronas et ancillas Megarenses a Minoe captas; ut supra vs. 143: «matrum comitumque catervam» et Lucret II. 628: «matrem comitumque catervas» et Ov. Met. XII. 216: «cinctaque adest virgo matrum nuruumque caterva.» — *Mene alias inter . . . gravidos penso devolvere fusos*, ex Verg. Ge. IV. 347—348: «dum *fusis* mollia pensa Devolvunt. — *Mene alias inter*, inter alias famulas. — *famularum munere . . . gravidos penso devolvere fusos*, ut Prop. III. 15, 15: «A quotiens famulam pensis oneravit iniquis» et ibid. IV. 7, 41: «Et graviora rependit iniquis pensa quasillis.» — *Coniugis atque tuæ, atque secundo loco sententiæ*, ut supra vs. 47: «Promissa atque diu.»

V. 448—450. *Iam fesso tandem fugiunt de corpore vires*, ex Catull. 64, 189: «Nec prius a fesso secedent corpore sensus.» — *caput inflexa lentum cervice recumbit*, ex Verg. Aen. IX. 432: «inque umeros cervice conlapsa recumbit» et ibid. III. 631: «Cervicem inflexam posuit»; Ov. Her. 16, 238: «versa cervice recumbo» et Met. IX. 236: «imposita clavæ cervice recumbis» et ibid. X. 195: «Ipsa sibi est oneri cervice umeroque recumbit.» — *adductis tabescunt brachia nodis*, ex Propert.

II. 20, 9. «Me licet æratis astringant brachia nodis.» — *ad-*
ductis, *adstrictis*. — *tabescunt brachia*, *torpescunt*, ut Verg.
Aen. I. 173: »Et sale tabentes artus in litore ponunt.» —
tabescunt, ex coniectura Schraderi; cf. infra adn. crit.

V. 451—454. *Aequoreæ pristis*, ex Germ. Arat. 371: «Aequo-
reæ pristis.» — *pristes*, *immania corpora ponti*, ex Lucret.
IV. 393—394: «immania ponti Aequora» et Verg. Aen. III.
427: «immani corpore pistris.» — *pristes*, *immania corpora*,
ut Verg. Aen. V. 822: «immania cete.» — *Undique conveniunt*,
eadem verba initio hexametri Verg. Aen. V. 293. et IX. 720. —
glauco in gurgite, ut Lucret. I. 719: «æquor Ionium glaucis
aspergit virus ab undis.» — *Verbere caudarum*, ex Hor. Sat.
II. 7, 49: «verbera caudæ.» — *oris minitantur hiatu*, locum
imitatur Sil. Ital. VI. 278: «lassoque tamen minitatur hiatu.» —
oris . . . hiatu, ut Verg. Aen. XI. 680: «oris hiatus.» — *casus*
hominum iam respice, ut Verg. Aen. I. 462: «Sunt lacrimæ
rerum et mentem mortalia tangunt.» — *respice*, ut supra vs.
415: «etsi non respicis», ubi cf. adn.

V. 456—457. *Vel fato fuerit nobis hæc debita pestis, Vel*
casu incerto, merita vel denique culpa, ut Verg. Aen. X. 109—
110: «Seu fatis Italum castra obsidione tenentur, Sive errore
malo Troiæ monitisque sinistris.»

V. 459—461. *Labitur interea*, eadem verba initio hexametri
Lucret. IV. 1123. — *sinuantur lintea coro*, ut Ov. Met. II.
875: «sinuantur flamine vestes.» — *Flectitur in viridi remus*
sale, ex Catull. 64, 183: «lentos incurvans gurgite remos» et
Verg. Aen. III. 384—385: «Trinacria lentandus remus in unda
Et salis Ausonii lustrandum navibus æquor.»

V. 463—467. *Deserit angustis etc.* vss. 463—465. ante oculos
habuit Stat. Theb. V. 332: «Præterit hinc ante scopuloso in
limite pendens Infames Scirone petras ditemque Corinthon
Linquit et in mediis audit duo litora campis.» — *angustis . . .*
faucibus, ut Verg. Aen. XI. 525: «Angustæque ferunt fauces.» —
faucibus, sinu Corinthio et sinu maris Aegæi. — *Cypselidæ*
magni, Periandri, filii Cypseli, tyranni Corinthiorum. — *Co-*

rinthum, ex coniectura Heynii; cf. infra adn. crit. — *abruptas Scironis* . . . *arces*, cf. Strab. IX. p. 391: μετὰ δὲ Κρομμύωνα ὑπέρχεινται τῆς ἀκτῆς αἱ Σχειρωνίδες πέτραι . . . ὑπὲρ αὐτῶν δ' ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἢ ἐπὶ Μεγάρων καὶ τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ . . . ἐνταῦθα δὲ μυθεύεται τὰ περὶ τοῦ Σχείρωνος καὶ τοῦ Πιτυοκάρπτου τῶν ληζομένων τὴν λεχθεῖσαν ὀρεινήν, οὗς καθεῖλε Θησεύς. — *protinus arces*, eadem verba in fine hexametri Sil. Ital. XVII. 618: «reserantur protinus arces.» — *Infestumque suis diræ testudinis exit Spelæum*, sub saxis Scironis fuit *spelæum*, sedes testudinis, quæ devorabat corpora hospitum a Scirone de rupe deiectorum; cf. Prop. III. 22, 37—38 (de iisdem saxis): «non hospita Grais Saxa.» — *suis*, civibus Scyllæ, qui sæpe per viam Scironis ire cogebantur. — *Spelæum*, idem Græcum verbum Verg. Ecl. 10, 52: «inter spelæa ferarum.»

V. 468—472. *tutum* . . . *Piræea*, ex Ov. Fast. IV. 567—564: «Sunion expositum *Piræaque tuta* recessu Linquit.» — *notas* . . . *Athenas*, propter cognationem cum regibus Athenarum; cf. supra vs. 409: «cognato sanguine» et adn. ad h. l. — *prospectat*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *Iam procul e fluctu Salaminia respicit arva*, ex Verg. Aen. III. 554: «Tum procul e fluctu Trinaeria cernitur Aetna» et ibid. IV. 236: «*Lavinia respicit arva.*» — *Florentesque videt iam Cycladas*, cf. Ov. Met. VII. 464. (de navigatione Minois): «*Florentemque thymo Syron planamque Seriphon* (vs. 477.) *Marmoreamque Paron*» (vs. 476.). — *hinc sinus illi Sunius, hinc statio contra patet Hermionea*, ex Verg. Aen. III. 551—552: «*Hinc sinus Herculei* . . . *Tarenti Cernitur, attollit se diva Lacinia contra*» et ibid. II. 23: «Nunc tantum *sinus* et *statio* male fida carinis.» — *sinus*, ex coniectura Hauptii; cf. infra adn. crit. — *Hermionea*, Hermione. Argolidis oppidum, contra Sunion situm.

V. 473—474. *Linquitur ante alias longe gratissima Delos Nereidum matri et Neptuno Aegæo*, ex Verg. Aen. III. 73—74. (de Delo): «*Sacra mari medio colitur gratissima tellus Nereidum matri et Neptuno Aegæo*» et ibid. III. 124: «*Linquimus*

Ortygiæ portus.» Cf. Ov. A. A. II. 79—80: «fuerant Naxosque (cf. infra vs. 477.) *relictæ* Et Paros (cf. vs. 476.) et Clario *Delos* amata deo» et Met. VIII. 221: «fuerant *Delosque* Parosque *relictæ*.» — *ante alias longe gratissima*, ex Catull. 68, 159: «Et *longe ante omnes mihi* quæ me *carior* ipso est» et Lygd. 4, 93: «Et *longe ante alias omnes mitissima mater*.» — *Nereidum matri*, Doridi.

V. 475—477. *Prospicit incinctam spumanti litore Cythnon*, ex Catull. 64, 52: «Namque fluentisono *prospectans litore* Diæ» et ibid. 63, 121: «*spumosa ad litora* Diæ» et Verg. Aen. V. 124—125: «Est procul in pelago saxum *spumantia* contra *Litora*.» — *Marmoreamque Paron viridemque adlapsa Donysam Et Diam*, ex Verg. Aen. III. 125—127: «Bacchantamque iugis *Naxon viridemque Donusam* Olearum niveamque *Parum*.» — *Marmoreamque Paron*, eadem verba initio hexametri Ov. Met. VII. 465. — *Belbinam* ex coniectura Reitzensteinii; cf. infra adn. crit. — *sementiferam*, ἀπαξ εἰρημένον; cf. Strab. VIII. p. 375: Βέλβινα . . . κριθοφόρος ἱκανῶς. — *atque*, ex mea coniectura.

V. 478—480. *ad omnia*, versus omnes partes, ad omnes partes; ex Cul. Pseudoverg. vs. 168: «Tendebant acres venientis *ad omnia* visus.» — *omnia ventis . . . turbo*, ex Cul. Pseudoverg. vs. 348: «Undique mutatur cæli nitor, *omnia ventis*, omnia *turbini*bus sunt anxia.» — *Cumba velut, magnas sequitur cum parvula classes Afer et hiberno bacchatur in æquore turbo*, ex Catull. 25, 12—13: «æstues velut minuta magno Deprensa navis in mari vesaniente vento» et Verg. Ge. III. 470: «Non tam creber agens *hiemem* ruit æquore *turbo*.» Cirin imitatur Stat. Silv. I. 4, 120: «immensæ veluti conexas *carinæ* Cymba minor, cum sævit hiems, pro parte furentes Parva receptat aquas et eodem volvitur austro.» — *Cumba . . . parvula*, ex Propert. I. 11, 10: «*Parvula* Lucrina *cumba* moretur aqua.» — *Afer . . . turbo*, ventus Africus. — *bacchatur . . . turbo*, ex Hor. Carm. I. 25, 11—12: «Thracio *bacchante* magis sub interlunia vento.»

V. 481—483. *decus formæ*, ex Verg. Aen. VII. 973: «Hunc *decus egregium formæ* movet.» — *ac miseros mutavit virginis artus*, ex Verg. Aen. II. 215: «et miseros morsu depascitur artus.» — *Cæruleo pollens coniunx Neptunia regno*; Amphitrite; ex Ov. Met. V. 501: «*inferni pollens matrona tyranni.*»

V. 484—486. *egregiam . . . puellam, pulchram*; ex Lucret. V. 1157: «*Egregias animo facies vigilante videbant*» et Verg. Aen. IV. 150: «*egregio decus enitet ore.*» — *egregiam*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *squamis vestire*, in piscem mutare; cf. Hor. A. P. 3—4: «ut turpiter atrum Desinat in piscem mulier formosa superne.» — *Infidosque . . . pisces . . . avidum petus Amphitrites*, erat enim verendum, ne Scylla a piscibus maioribus devoraretur. — *Non statuit*, mythographi tamen quidam Scyllam in piscem mutatam esse narraverunt; cf. Hygin. Fab. 198: «Nisus autem, dum filiam persequitur, in avem haliaeton (id est aquilam marinam) conversus est, Scylla filia in piscem, *cirim* quem vocant, hodieque si quando ea avis eum piscem conspexerit, mittit se in aquam raptumque unguibus dilaniat»; Serv. ad Verg. Aen. VI. 286: «Nam et illa Nisi secundum alios in avem conversa est, *secundum alios in piscem.*»

V. 487—489. *Aeris potius sublimem sustulit alis*, ex Verg. Aen. IV. 239: «pedibus talaria nectit Aurea, quæ *sublimem alis . . . portant*» et ibid. V. 657. et IX. 14: «se paribus per cælum *sustulit alis*» et Ov. Met. XI. 341: «(Apollo Dædaliona) Fecit avem et subitis pendentem *sustulit alis.*» — *Esset ut in terris facti de nomine ciris, χείρις ἂ χείρειν*, ut Ov. Met. VIII. 150—151: «plumis in avem mutata vocatur Ciris et a tonso est hoc nomen adeptæ capillo.» — *facti de nomine*, ex Verg. Aen. I. 367: «Mercatique solum facti de nomine Byrsam.» — *Amyclæo . . . ansere Ledæ, cycno*, cuius specie Iuppiter decepit Ledam Amyclis. Cf. Ov. Met. XIV. 508—509. (de avibus, in quas socii Diomedes mutati sunt): «Si volucrum quæ sit dubiarum forma, requiris, Ut non cycnorum, sic albis proxima cyenis.» — *formosior ansere*, cf. Ov.

Met. 537—539: «Ales ut æquaret totas sine labe columbas
Nec servaturis vigili Capitolia voce Cederet *anseribus* nec amanti
flumina *cycno*.»

V. 490—492. *Ac velut in niveo*, cum descriptione (vss. 490—495.) cf. Lucret. II. 924—925: «Quatenus in pullos animalis
vertier ova Cernimus alituum» et Ov. Met. VII. 125—129: «Utque
hominis speciem materna sumit in alvo Perque suos intus
numeros componitur infans Nec nisi maturus communes exit
in auras, Sic, ubi visceribus gravidæ telluris imago Effecta est
hominis, feto consurgit in arvo.» — *Ac velut in niveo*, solita
introductio similitudinis epicæ; cf. Verg. Aen. VI. 757: «*Ac
velut in pratis*» et ibid. IV. 441, XII. 715; Propert. III. 15,
31. — *Ac*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *tenera
est cum primitus*, ex Verg. Priap. 3, 11: «*Primitus tenera
virens spica mollis arista*.» — *tenera est*, ex coniectura Hauptii;
cf. infra adn. crit. — *animantis*, pro: animalis; vox Lucretiana! —
internodia membris, articuli, ut Ov. Met. XI. 793: «longa
internodia crurum.» — *membris in membris*. — *novo . . . con-
creta calore*, ex Lucret. V. 798: «calido solis concreta vapore.» —
fluitant, natant, ex Verg. Aen. V. 867—868. (de nave): «Cum
pater amisso *fluitantem* errare magistro sensit» et Cul. Pseudo-
verg. vss. 356—357: «Phrygiæ passim vaga præda peremptæ
Omnis in æquoreo *fluitat* cum naufraga fluctu.»

V. 493—495. *liquido Scyllæ circumfusum æquore corpus*,
ex Verg. Ge. III. 360—369: «stant *circumfusa* pruinis *Corpora*
magna boum» et Manil. V. 563: «Extulit et *liquido* Nereis ab
æquore vultus» et ibid. V. 612: «*Perfundit liquido* Perseus in
marmore corpus.» — *Semiferi . . . artus*, ex Verg. Aen. X.
209—210. (de Tritone): «Frons hominem præfert, in pristim
desinit alvus, Spumea *semifero* sub corpore murmurat unda» et
Lucret. II. 701: «*Semiferas* hominum species existere.» Cf. Ov.
Pont. IV. 10, 25: «*Scylla feris* trunco quod latret ab inguine
monstris.» — *Undique mutabant atque undique mutabantur*,
cf. Cul. Pseudoverg. vs. 348: «Undique mutatur cæli nitor.»

V. 496—498. *Oris honos*, os decorum, ex Lucret. IV. 1171:

»Sed tamen esto iam quanto vis *oris honore.*» Cf. Verg. Aen. X. 133: «Dardanius caput ecce puer detectus *honestum*» et Hor. Epod. 17, 18: «Relapsus atque notus in *vultus honor.*» — *optata labella*, ex Propert. I. 13, 17: «Et cupere *optatis* animam deponere *labris.*» — *patulæ frontis*, latæ. — *gracili*, tenui, acuto.

V. 499—501. *qua se medium capitis discrimen agebat*, ex Verg. Ge. II. 363—364: «dum se lætus ad auras Palmes *agit*» et ibid. II. 74: «Nam *qua se medio* trudunt de cortice gemmæ» et Aen. X. 381—382: «*discrimina costis Per medium* qua spina dabat.» — *patrios . . . honores*, ornamentum patris, i. e. crinem purpureum; ex Verg. Aen. V. 601: «patrium servavit honorem.» Cf. ibid. VIII. 814—815: «ut regius ostro Velet *honos* leves umeros.» — *Puniceam concussit apex in vertice cristam*, ex Verg. Aen. X. 270—271: «Ardet *apex* capiti *cristisque* a vertice flamma Funditur», ibid. II. 682—683: «summo de vertice visus Iuli Fundere lumen *apex*», ibid. XII. 492—493: «*apicem* tamen incita summum Hasta tulit summasque *excussit vertice cristas*», ibid. VI. 779: «viden ut geminæ stent *vertice cristæ.*» — *Puniceam . . . cristam*, purpuream; cf. Cul. Pseudoverg. vss. 171—172: «cui *crista* superne Edita *purpureo* lucens maculatur amictu; Verg. Ge. III. 372: «*Puniceæve* agitant pavidos formidine *pinnæ*» et Aen. XII. 750: «*puniceæ*, sæptum formidine *pinnæ.*» — *apex*, cf. Plin. N. H. X. 121: «In capite paucis animalium *apices*, diversi quidem generis, phœnici plumarum serie e medio eo exeunte alio, pavonibus crinitis arbusculis, stympthalidis cirro, phasianæ corniculis, præterea parvæ avi, quæ ab illo galerita appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam legionem nomen dederat alaude.»

V. 502—504. *At mollis varios intexens pluma colores*, ex Verg. Aen. X. 192. (de Cycno in olorem verso): «Canentem *molli pluma* duxisse senectam» et ibid. VII. 488: «*Mollibus intexens* ornabat cornua sertis.» — *volucris vestivit tegmine corpus*, ex Cic. Arat. 423. (ed. Bæhrens): «Bacchica quam viridi *convestit tegmine* vitis.» — *Lentaque . . . brachia*, ex

Ov. Her. 19, 48: «*Lentaeque dimotis bracchia iactat aquis.*» — *perpetuas . . . pinnas*, continuas, ut Verg. Aen. VII. 76: «*Perpetuis soliti patres considerare mensis.*»

V. 505—507. *Hinc feminis partes . . . Crura . . . pedibus*, ex Ov. Met. XIV. 64—65. (de Scylla): «*Et corpus quærens femorum crurumque pedumque* Cerbereos rictus pro *partibus* invenit illis.» Cf. Varr. R. R. III. 9: «*galli feminibus pilosis, cruribus brevibus.*» — *Hinc feminis*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *feminis*, pro: femoris, ex Verg. Aen. X. 788: «(ensem) *Eripit a femine.*» — *minioque infecta rubenti Crura*, ex Verg. Ecl. 10, 27: «*Sanguineis ebuli bacis minioque rubentem*» et Tibull. II. 1, 55: «*minio suffusus . . . rubenti.*» — *Crura nova macies obduxit squalida pelle*, cf. Ov. Met. XIV. 578—579. (de ardeis): «*Et sonus et macies et pallor et omnia, captam Quæ deceant urbem.*» — *squalida*, aspera; aves enim in cruribus asperam habent pellem. Cf. Lucret. II. 458—461: «*Nam quod fluvidus est, e levibus atque rotundis Est, et squalida multa creant admixta doloris Corpora: nec tamen hæc retineri hamata necessum est: Scilicet esse globosa tamen, cum squalida constent*» et Verg. Aen. X. 313: «*Per tunicam squalem auro.*» — *ungues adfixit acutos*, ex Verg. Aen. I. 45: «*scopuloque infixit acuto*» et Propert. III. 7, 61: «*alcyonum scopulis adfigar acutis.*» Avis hoc loco descripta videtur eadem esse atque ardea illa, quam viri docti nunc *bubulcum ibin* sive *ardeam bubulcum* vocant, quæ in Aegypto potissimum habitat, sed sæpe conspicitur etiam in litoribus Europæ meridionalis. Habet re vera in apice cristam rubram; cf. *Brehmii*: Thierleben, t. IV. p. 705. Eam ab haliaeto molestari non est mirum: vescitur enim uterque piscibus, sunt igitur rivales.

V. 508. *At*, ex coniectura Lœnsis; cf. infra adn. crit.

V. 510—513. *Numquam illam posthac*, ex Catull. 99, 16: «*Numquam iam posthac.*» — *Purpureas flavo retinentem vertice vittas*, ex Catull. 64, 63: «*Non flavo retinens subtilem vertice vittam*» et ibid. 64, 309: «*At rosæ niveo residebant ver-*

tice vittæ. — *Non thalamus Syrio fragrans accepit amomo, Nullæ illam sedes,* ex Catull. 68, 144: «*Fragrantem Assyrio venit odore domum*» et ibid. 6, 7: «*cubile . . . Syrio fragrans olivo*» et Verg. Ecl. 4, 25: «*Assyrium vulgo nascetur amomum*» et Aen. XI. 567: «*Non illum tectis ullæ, non mœnibus urbes Accepere*» et Catull. 64, 87: «*(virgo) Regia, quam suaves expirans castus odores Lectulus . . . alebat.*» — *Syrio*, ex coniectura Heynii; cf. infra adn. crit. — *sedes*, domus.

V. 514—516. *sese cano de gurgite velox Cum sonitu ad cælum stridentibus extulit alis*, ex Verg. Aen. IX. 14: «*in cælum paribus se sustulit alis*» et ibid. I. 397: «*cludunt stridentibus alis.*» Cf. Ov. Met. IV. 616: «*Aera carpebat tenerum stridentibus alis.*» — *cano de gurgite*, ex Catull. 64, 18: «*e gurgite cano.*» — *Cum sonitu*, ut Verg. Ge. I. 327; Aen. II. 466, VIII. 525, X. 266. — *Et multum late dispersit in æquora rorem*, ex Verg. Ge. IV. 431: «*Exultans rorem late dispersit amarum.*» Cf. Lucret. IV. 421: «*rorem salis*», Verg. Ge. I. 385. (de volucris pelagi): «*largos umeris infundere rores*»; Aristoph. Ran. 1309: ἀλκυόνες . . . νοτίοις πετρῶν ράνισι χροῶα δροσιζόμεναι.

V. 517—519. *nequiquam e morte recepta*, servata; ex Verg. Aen. V. 80: «*recepti Nequiquam cineres*» et ibid. VII. 244: «*reliquias Troia ex ardente receptas.*» Cirin imitatur Val. Flac. VII. 285: «*corpus de morte receptum.*» — *e*, supplevi; cf. infra adn. crit. — *Incultum solis in rupibus exigit ævum*, ex Verg. Aen. XI. 569: «*Pastorum in* solis exegit montibus ævum.*» — *solis in rupibus*, ut Catull. 64, 154. et Verg. Ecl. 10, 14: «*sola sub rupe.*» — *Rupibus et scopulis et litoribus desertis*, ex Verg. Ge. III. 253: «*Non scopuli rupesque*» et ibid. 276: «*Saxa per et scopulos et depressas convalles.*» — *litoribus desertis*, ut Catull. 64, 133: «*Perfide, deserto liquisti in litore, Theseus*» et Verg. Aen. II. 24: «*Huc se provecti deserto in litore condunt.*» — *desertis*, idem verbum in fine hexametri

* Cf. infra Excurs. IX.

spondiaci Verg. Aen. XII. 863: «Quæ quondam in bustis et culminibus desertis.

V. 520—523. *Nec tamen hoc ipsum pœna sine*, cf. paraphrasin Ὀρνιθιακῶν Dionysii (II. 14. p. 119. ed. Duebner in Poet. bucol. et didact.): ἡ δὲ κερροῖς ἀξίαν τῶν ἀσεβημάτων δίδωσι δίκην . . . μισεῖται δὲ παρὰ πάντων ὀρνέων, καὶ ἀλκίαιετος αὐτὴν θεάσσηται πλανωμένην, εὐθύς ἐπιθέμενος διαφθείρει. — *Omnia qui imperio stellarum milia versat*, Iuppiter; ex Lucret. V. 1196—1197: «deum . . . immensa potestas . . . vario motu quæ candida sidera verset» et Catull. 66, 1—2; «*Omnia qui . . . stellarum ortus comperit*» et Verg. Aen. IV. 269. (de Iove): «*cœlum et terras qui numine torquet*» et ibid. IX. 93: «*torquet qui sidera mundi.*» — *Omnia . . . stellarum milia*, ut supra vss. 247—248: «omnia . . . digna atque indigna laborum Milia.» — *stellarum*, ex coniectura Bæhrensii; cf. infra adn. crit. — *Commotus talem* etc., indignatus: vss. 522—523. falsarius ante oculos habuisse videtur Verg. Aen. VII. 770—771: «Ac pater omnipotens aliquem indignatus ab umbris Mortalem infernis ad lumina surgere vitæ.» — *ad superos volitare*, ut supra vss. 204—205: «ad superum sedes haliaëtos et qua Candida concessos adscendet ciris honores.» — *pater extinctus*, quomodo Nisus mortuus sit, ex hoc epyllio non comperimus. Secundum Hygin. Fab. 242: «Nisus Martis filius crine fatali amisso ipse se interfecit.» Aliter Apollod. III. 210., qui non solum regnum, sed etiam vitam Nisi a crine fatali pependisse narrat: ἀπέθανε δὲ καὶ Νίσος διὰ θυγατρὸς προδοσίαν. Ἐχοντι γὰρ αὐτῷ πορφυρέαν ἐν μέσῃ τῇ κεφαλῇ τρίχα ταύτης ἀφαιρεθείσης ἦν χρησμός τελευτήσας. Ἡ δὲ θυγάτηρ αὐτοῦ Σκύλλα ἐρασθεῖσα Μίνωος ἐξέειλε τὴν τρίχα. — *caeca sub nocte*, ex Verg. Aen. VI. 268: «Ibant obscuri sola sub nocte per umbram.» Cirin imitatur Claudian. 15, 221: «*caeca sub nocte vocati.*»

V. 524—526. *Illi pro pietate sua . . . Reddidit* (vs. 527.) ex Catull. 76, 26: «O di reddite mi hoc pro pietate mea.» — *sæpe nitentum Sanguine taurorum supplex resperserat aras*,

ex Verg. Aen. III. 20: «*nitentem Cælicolum regi mactabam in litore taurum*» et Lucret. V. 1201: «*aras sanguine multo Spargere quadrupedum*» et Catull. 64, 230: «*tauri respergam sanguine dextram*» et Verg. Catal. 14, 7—8: «*maxima taurus Victima sacratos sparget honore focos.*» — *Sæpe deum largo decorarat munere sedes*, ex Catull. 66, 92: «*Sed potius largis adfice muneribus*» et Verg. Aen. X. 619: «*et tua larga Sæpe manu multisque ornavit limina donis.*»

V. 527—529. *optatam . . . vitam*, ex Cul. Pseudoverg. 79: «*Qui magis optato queat esse beator ævo.*» — *haliaëtos*, cf. Hygin. Fab. 198: «*Nisus . . . in avem haliaeton (id est aquilam marinam) conversus est*» et Ov. Met. VIII. 146: «*factus erat fulvis haliaëtos alis.*» — *coruscis*, quia alis coruscat, i. e. vibrat; ex Verg. Ge. IV. 73. (de apibus): «*pinnisque coruscant*» Cf. Catull. 66, 53: «*impellens nictantibus aera pinnis*» et Lucret. II. 320: «*Et satiati agni ludunt blandeque coruscant.*»

V. 530—532. *damnata deorum Iudicio*, cf. supra vs. 219: «*Non accepta piis promittens munera divis.*» — *pactique et coniugis*, Minois; ut supra vss. 414—415: «*Ille ego sum, Minos, sacrato fœdere coniunx Dieta tibi.*» Ex Verg. Aen. X. 721: «*Purpureum pinnis et pactæ coniugis ostro*» et Ov. Met. XIV. 451: «*pactaque furit pro coniuge Turnus.*» Cf. schol. ad Dionys. Perieg. 420: *Μίνως . . . ἐννοηθεῖς, ὥς ἡ πατέρα προδοῦσα οὐδενὸς ἄν ποτε ῥᾶστα φείσαιο, προσδήσας αὐτὴν πηδαλίῳ νεὼς εἴασεν αὐτὴν ἐπισύρεσθαι τῇ θαλάσῃ* et Propert. III. 19, 25—28: «*At vos, innuptæ, felicius urite tædas: Pendet Cretæa tracta puella rate. Non tamen immerito! Minos sedet arbiter Orci: Victor erat quamvis, æquus in hoste fuit.*» — *pactique et*, atque etiam pacti. — *pactique*, ex coniectura Ellisii; cf. infra adn. crit. — *odium crudele parentis*, ex Verg. Aen. I. 361: «*odium crudele tyranni.*»

V. 533—537. *in ætherio signorum tramite*, in zodiaco; ex Propert. IV. 1, 107—108: «*Aspicienda via est cæli verusque per astra Trames*» i. e. zodiacus. Cf. Ov. Met. II. 130: «*Sec-*

tus in obliquum est lato curvamine *limes*» i. e. zodiacus; Verg. Ge. I. 238—239: «et *via* secta per ambas (sc. zonas temperatas cæli), Obliquus qua se signorum verteret ordo.» — *tramite*, ex coniectura mea; cf. infra adn. crit. — *Unum quem duplici stellarunt munere divi*, *Scorpios*, nam Scorpius duo tenet in zodiaco signa, et chelæ eius efficiunt signum Libræ; cf. Germ. Arat. 548: «Scorpios hinc *duplo* quam cetera possidet orbe Sidera, per chelas geminato lumine fulgens.» — *duplici stellarunt munere divi*, duplex signum ei in zodiaco dederunt; ex Cic. Arat. XXXII. vss. 5—6. (ed. Baehrens): «stellæque iungens Una tenet duplices communi lumine formas», i. e. Scorpius. — *stellarunt*, stellis ornarunt; cf. Plin. N. H. XXXVII. 100. (de sandastro gemma): «Accedit et religio narrata siderum cognatione, quoniam fere hyadum dispositione ac numero *stellantur*.» Ceterum *stellarunt* scripsi ex Housmanni coniectura; cf. infra adn. crit. — *munere divi*, munus deorum est mutatio in sidus; cf. Ov. A. A. I. 557. (Bacchus ad Ariadnam): «*Munus* habe cælum: cælo spectabere sidus» et Fast. V. 543—549. (de Orione): «Latona nitentibus astris Addidit et: Meriti *præmia* — dixit — habe!» — *divi*, ex Housmanni coniectura; cf. adn. crit. — *Scorpios æterno clarum fugat Oriona*, ex Ov. Her. 16, 205: «Non dabimus certe socerum tibi *Clara fugantem Lumina*» et Germ. Arat. 644: «exoriens, quom *clarus* fugerit amnes, *Scorpios Oriona fugat*, pavet ille sequentem.»* Scilicet quoties Orion occidit, altera ex parte Scorpius oritur. Cf. Arat. vss. 303. sqq. et Hygin. Astron. II. 26, III. 33. — *æterno*, ex mea coniectura; cf. infra adn. crit. — *clarum ... Oriona*, ut Arat. vs. 518: *εὐφερρέος Ὠρίωνος* et Germ. Arat. 723: «*claro* se movet ortu *Orion*.» — *Oriona*, idem nomen eodem casu in fine hexametri spondiaci. Verg. Aen. III. 517: «*Armatumque auro circumspicit Oriona*.» Cf. etiam Cic. Arat. vs. 3. (*Orionis* eodem loco hexametri); apud Aratum ipsum *Ὠρίωνος* eodem loco vs. 232, 518, 677, 755; *Ὠρίωνα* vs. 636.

* Cf. infra Excurs. XI. et XIV.

et 754. — *tristes haliaetos iras*, ut Verg. Ecl. 2, 14: «Tristes Amaryllidis iras» et Aen. III. 366: «Tristes denuntiat iras.» — *memori . . . fato*, fato, quod nos memores facit vitæ prioris eorum; eodum sensu Hor. Carm. I. 13, 12: «Impressit *memorem* dente labris *notam*.»

V. 538—541. Ad verbum ex Verg. Ge. I. 406—409.

ADNOTATIONES CRITICÆ.

In tenui labor, at tenuis non gloria, si quem
Numina læva sinunt auditque vocatus Apollo.

Verg. Georg. IV. 6—7.

ADNOTATIONES CRITICÆ.

Cum codices Ciris, qui ad nos pervenerunt, omnes sæculo XV. (aut XVI.) sint scripti præter Bruxellensem sæculi XII., qui tamen inde a versu 454. tantum incipit, summa offendimur difficultate verba poetæ incredibilem in modum iam in archetypo corrupta emendaturi. Non enim corruptelæ sunt hic primum sanandæ, sed coniecturæ librariorum semidoctorum removendæ, sub quibus latent veteres corruptelæ. Nihil certe proficeremus, si litterarum formis adhærendo temptaremus emendationem; efficaciora fortioraque medelæ genera sunt adhibenda sensusque scriptoris ex locis auctorum, quos sequebatur, restituendus. Audendum igitur: audaces Fortuna iuvat.

★

V. 5. *Tum mea*: codices — *Nec mens*: coniecit Puetzius. *queret*: codices — *quivit*: ex mea coniectura. Poeta ante oculos habuit Catull. 65, 3: «*Nec potis est dulces Musarum expromere fetus Mens animi.*» In eodem versu *sibi*: codices — *Tibi* emendavi. Scriptor enim alloquitur Messallam imitaturque Lucret. III. 419—420: «*Conquisita diu dulcique reperta labore Digna tua pergam disponere carmina cura*» et Cul. Pseudoverg. 10: «*Ut tibi digna tuo poliantur carmina sensu.*»

V. 11. *morem*: codices — *amorem*: ex coniectura Leopardi. Cf. Lucret. I. 919—920: «*Et simul incussit suavem mi in pectus amorem Musarum*» et ibid. I. 19: «*Omnibus incutiens blandum per pectora amorem*»; Catull. 76, 13: «*Difficile est longum subito deponere amorem.*»

V. 12. Quod si mirificum . . . *genus omnes* . . . : codices — Quod si mirificum *sophiæ nemus omne tenerem* : emendavi, ubi Ellis supplevit *sophiæ*.

V. 13. *sæcli* : codices — *Valeri* : conieci. Necessaria hoc loco videtur allocutio Valerii Messallæ; mirum enim esset, si auctor versu 54. primum alloqueretur Messallam. *velle* : codices : *nosse* conieci. Eodem modo alloquitur Memmium Lucret. I. 325—326: «Quod tibi cognosse in multis erit utile rebus Nec sinet errantem dubitare et quærere semper De summa rerum.» Origo corruptelæ : pro *nosse* in scriptura minuscula legebatur *nolle*.

V. 15. *Quattuor* : codices — *Quæ tribus* : emendavi. Agitur de tribus heredibus Epicuri : de Hermarcho, cui scholam, de Amynomacho et Timocrate, quibus rem familiarem Epicurus reliquit. Falsarius ante oculos habuit testamentum Epicuri apud Cic. de fin. II. 101: «ut Amynomachus et Timocrates, heredes sui, de Hermarchi sententia dent, quod satis sit ad diem agendum natalem suum quotannis mense Gamelione, itemque omnibus mensibus vicesimo die Lunæ dent ad eorum epulas, qui una secum philosophati sint, ut et sui et Metrodori memoria colatur.» Cf. Excurs. XII.

V. 40. *Aeternum* : codices. — *Aeterno ut* : emendavi; est enim epitheton ad *carmine* referendum; coniunctio autem *ut* necessaria videtur, ut sententia cum præcedentibus apte iungatur, quod iam Nicolaus Loensis (Misc. Epiph. VIII. 24.) vidit. Cf. Lucret. I. 115: «Ennius æternis exponit versibus» et Paneg. in Mess. 34: «Aeterno sed erunt tibi magna volumina versu.»

V. 47. Promissa atque diu iam tandem exordia . . . : Arundelianus Corsinianus Vaticanus. — *sumant* : ita explevi lacunam in fine versus. Cf. adn. exeg.

V. 48. *amplis* : codices. — *magnis* : ex vetere coniectura. Auctor imitatur Verg. Aen. III. 307: «*magnis exterrita monstis*» et ibid. VII. 376: «*ingentibus excita monstis*.» Origo corruptelæ : dittographia propter præcedens *exterrita*.

V. 58. *ærumnis* : codices — *errantis* : ex Ellisii coniectura. Codicum lectio explicari nequit; nam si *ærumnas Ulixi* de

Odyssea intellegimus, quid sæpe legamus hoc loco sibi velit, non possumus explicare. Ergo sæpe intellegendum de multis illis scriptoribus, apud quos hæc fabula legitur; *errantis* autem referendum ad illud Homeri: ὅς μάλα πολλὰ πλάγχθη. Fal-sarius respexit Verg. Aen. III. 620—621: «Talia monstrabat relegens *errata* retrorsus Litora Achæmenides, comes infelicis *Ulixi*» et Propert. II. 14, 3: «Non sic *errore* exacto lætatus *Ulixes*, Cum tetigit caræ litora *Dulichiae*.»

V. 66. *Cratæin*: codex Vaticanus; *Gratinei*: alii codices — *Cratæin ait*: rectissime emendavit Heynius. *eritheî*: codices — *Cratæis*: editio Aldina ann. 1534.

V. 67. Sive illam *monstro* genuit *gravena biformi*: codices: — Sive illam *monstrum* genuit *grave Echidna biformis*: rectissime coniecit Haupt. *Monstrum grave* enim est Echidna, serpens ingenti corpore; scriptor ante oculos habuit Cul. Pseudoverg. 166. (de serpente ingenti): «Obvia vibranti carpens *gravis* ore trilingui.» Secundum Hygin. Fab. Præf. Echidna erat mater Seyllæ. *Biformis* est Echidna secundum Hesiod. Theog. 297: «Ἐχιδναν, Ἥμισυ μὲν νόμφην ἐλικώπιδα καλλιπάρονον, Ἥμισυ δ' αὖτε πέλωρον ὄφιν δεινόν τε μέγαν τε.

V. 70. *speciem*: codices — *speciem est*: supplevi, nam, quod sequitur, *mutata* non est hoc loco epitheton, sed prædicatum sententiæ.

V. 72. *timidam seva*: Helmstadiensis et Vaticanus; *scævam nudā*: Rehdigeranus — *timidam vacua*: emendavit Baehrens. Origo corruptelæ: pro *vacua* in scriptura minuscula legebatur *væva*.

V. 80. ante 79. posuit Haupt, quod sententiarum conexus postulare videtur.

V. 88. *Pachynus*: codices — *papyrus*: rectissime legitur in editione Aldina ann. 1517. *Pachynus* ex coniectura librari-orum semidoctorum, qui hoc nomen legerunt in fine hexametri apud Verg. Aen. III. 429. et 699; VII. 289.

V. 90. *Omnia*: codices — *Somnia*: emendavit Heinsius. Agitur de vanis commentis poetarum; scriptor respexit Lucret.

I. 98—99. (ad Memmium); «Quippe etenim quam multa tibi iam fingere possunt *Somnia*, quæ vitæ rationes vertere possunt» et *Lydiæ* vs. 44—45: «nisi vilis *fama locuta est Somnia*.»

V. 92. *meditanti mittere*: plurimi codices; *meditati mittere*: Vaticanus — *meditate emittere*: emendavi; nam duo dativi, *meditanti* et *cupido* (vs. 93.) hoc loco tolerari non possunt. *cæcos*: Helmstadiensis; *cæcos*: Rehdigeranus; *cetos*: Arundelianus; *certos*: Vaticanus — *vestros*: emendavi; scriptor enim ante oculos habuit Catal. Pseudoverg. 9, 7—8: «Nec minus idcirco *vestros* expromere *cantus* (i. e. cantus Musarum) Maximus et sanctos dignus inire *choros*.»

V. 94. *altaria*: codices — *alabastria*: emendavit Bergk; agitur enim de postibus Musarum, quos poeta, amator earum, odoribus suavissimis ungit; ex Lucret. IV. 1153. sqq.: «At lacrimans exclusus amator limina sæpe Floribus aut sertis operit *postesque* superbos *Unguit* amaricino.»

V. 96. *Deponunt*: codices — *Dependent*: coniecit Heinsius. Falsarius respexit Propert. I. 16, 7. (ianua meretricis de se): «Et mihi non desunt turpes *pendere* corollæ.»

V. 115. *Attica*: codices — *Carica*: emendavi; Megara enim non erat in Attica sita; cf. supra adn. exeg. et Excurs. XIII.

V. 118. *Dicere*: codices — *Reicere*: emendavit Heinsius. Ex *reicere* certe *deicere* factum est primum; deinde *dicere*. Poeta respexit Verg. Aen. XI. 629—630: «Bis Tusci Rutulos egere *ad mœnia* versos, Bis *reieci* armis respectant terga tegentes.» *indomitas*: codices — *indomitum*: emendavit Baehrens. *mentes*: libri manuscripti. — *Martem*: emendavit Heinsius. Inepte dicitur *mentes retundere*. Falsarius imitatur Verg. Aen. II. 440—441: «Sic *Martem indomitum* Danaosque ad tecta ruentes Cernimus obsessumque acta testudine limen.»

V. 120. *a*: codices — *in*: scripsi. Candida cæsaries certe non capite *a* summo, sed capite *in* summo regis florebat.

V. 121. *florebant*: codices — *florebat*: emendavi. *lauro*: codices: *circum*: emendavi. Nullus est locus hic mentioni

lauri; *florebat* autem idem significat, quod *fulgebat* et iungendum cum *cæsaries*. Scriptor respexit Verg. Aen. XII. 161—163: «*Latinus Quadriango vehitur curra, cui tempora circum Aurati bis sex radii fulgentia cingunt.*» Origo corruptelæ: pro *circum* legebatur *aurum*, unde librarii semidocti coniecerunt *lauro*, cum verba *tempora lauro* in fine hexametri posita vidissent apud Verg. Aen. III. 81; V. 246, 539.

V. 125. *firmarant numine*: codices — *formarant nemine*: emendavi. De hac emendatione vide infra Excurs. IV.

V. 130. *fuerat*: codices — *ruerat*: emendavit Ribbeck. Hoc loco *ruerat* ponitur pro *ruisset*; scriptor respexit Verg. Aen. II. 368: «*Urbs antiqua ruit multos dominata per annos.*»

V. 136. *docuit*: codices — *novit*: ex coniectura Hauptii. Hoc loco lectio codicum inepta est. Origo corruptelæ: ex *novit* factum est *nocuit*.

V. 139. *periuria*: codices — *fera iurgia*: coniecit Bæhrens. Codicum lectio absurda est; cogitandum de altercationibus Iunonis cum aliis deabus bello Troiano et præcipue cum Venere, de quibus Verg. Aen. X. 16. sqq.

V. 140. *se meminere*: codices. — *ipsæ metuere*: coniecit Bæhrens; scriptor enim respexit Verg. Aen. XI. 406: «*se pavidum contra mea iurgia fingit*» et Propert. I. 3, 18: «*Expertæ metuens iurgia sævitæ.*» *diu*: codices — *et cui*: conieci; intellege: cui puella Scylla sacrarium læserat.

V. 141. *Non nulli*: codices — *Nulli non*: coniecit Ribbeck. *liceat*: codices plurimi; *lictam*: Vaticanus — *sanctam*: coniecit Bæhrens. *Nullus non*, ut apud Ciceronem *nemo non*, ponitur pro: *omnes*.

V. 149. *cumque*: codices — *quoque*: emendavit Ellis. *relapse*: codices; *ea lapsa est*: coniecit Mæhly. Scylla scilicet pila lusit et, quo ea lapsa est, procurrens paulatim sacrario Iunonis appropinquavit.

V. 153. *vellem tua*: codices — *velamina*: coniecit Sudhaus; videtur enim falsarius vss. 151—153. ante oculos habuisse Verg.

Aen. I. 648: «*pallam signis auroque rigentem Et circumtextum croceo velamen acantho.*»

V. 159. *dicto*: codices plurimi; *dictu*: Helmstadiensis — *iactu*: coniecit Mæhly. Cf. Val. Max. I. 5, 9. supra in adn. exeg. laud. Origo corruptelæ: haplographia propter præcedens *iniuria*.

V. 161. *terret*: codices — *tætro*: coniecit Haupt. *thirintia*: Helmstadiensis; *tyrynthia*: Vaticanus — *torrentia*: coniecit Schrader. *visu*: codices — *viro*: coniecit Haupt. Falsarius ante oculos habuit Lucret. II. 468: «*tætri primordia viri*», Propert. II. 12, 18—19. (ad Cupidinem): «*alio traice tela tua: Intactos isto satius tentare veneno*», Hor. Carm. II. 8, 14—15: «*ferus et Cupido Semper ardentes acuens sagittas*» et ibid. IV. 4, 12. (ad Venerem): «*Si torrere iecur quæris idoneum.*» Vides iam exemplo pulcherrimo doctus, quid potuerint librarii illi semidocti, qui ex corruptela vocis *torrentia* fecerunt *Tirynthia* de Hercule cogitantes! Cum talibus igitur nebulonibus est nobis luctandum.

V. 162. *defixerat omnia*: codices — *defixit acumina*: coniecit Heinsius; agitur de acuminibus venenatis sagittarum; cf. Ov. Her. 21, 212. (Cydippe ad Acontium amatum): «*Quod faciat longe vulnus, acumen habes.*»

V. 168. *picta*: codices — *tincta*: emendavit Schrader rectissime; agitur enim de unguento odorato, non de pigmento capillorum.

V. 169. *Cognita*: codices — *coccina*: emendavit Bæhrens; agitur enim de calceis Sicyoniiis purpureis; cf. Verg. Ecl. VII. 32. (de Diana): «*Punico stabis suras evincta cothurno*» et Aen. I. 336—337: «*Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram Purpureoque alte suras vincire cothurno.*»

V. 173. *Aereasque*: codices — *Phœbeasque*: emendavi. Agitur de muris Phœbeæ lyræ sonum habentibus; falsarius respexit Ov. Met. VIII. 14. sqq.: «*Regia turris erat vocalibus addita muris, In quibus auratam proles Letoia fertur Deposuisse lyram: saxo sonus eius inhæsit. Sæpe illuc solita est*

ascendere filia Nisi Et petere exiguo resonantia saxa lapillo. Etiam Anth. Plan. 279, 5. lapis hic Megarensis vocatur *λυ-
ραιδός*.

V. 175. *amorem*: codices — *honorem*: conieci. Agitur de luna amantibus amica; luna est autem *honus* i. e. decus cæli. Scriptor ante oculos habuit Verg. Aen. IX. 401—403: «*Suspiciens altam Lunam sic voce precatur: Tu dea, tu præsens nostro succurre labori, Astrorum decus*» et Hor. C. S. 1—2: «*silvarumque potens Diana, Lucidum cæli decus.*»

V. 179. ante 178. ponendum rectissime censuit Heyne; nam mentio nendi (vs. 177.) arctissime cohæret cum descriptione texturæ vs. 179.

V. 186. *detonsum*: codices — *desponsum*: emendavi. Codicum lectio molestam tautologiam continet, cum vs. 185. præcedat *sectum*. Poeta imitatur Propert. III. 19, 23—24. (de Scylla): «Hanc igitur dotem virgo *desponderat hosti*: Nise, tuas portas fraude reclusit amor.»

Post vs. 187. excidisse videtur versus unus aut duo; vs. enim 188. legitur: «*Sive illa ignorans*» desideraturque primum *sive*. Cf. supra adn. exeg.

Post vs. 190. eodem modo excidit versus; sententia enim vs. 190. manca est. Cf. supra adn. exeg.

V. 203. *prævertite* aut *pervertite*: codices — *præverrite*: emendavit Heinsius. Scriptor respexit Lucret. I. 278: «*Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cæli verrunt*» et Ov. Am. III. 13, 23—24: «*Qua ventura dea est, iuvenes timidæque puellæ Præverrunt latas veste iacente vias.*»

V. 208. *iactabat*: codices — *servabat*: conieci. Codicum lectio sensu caret; falsarius imitatur Verg. Aen. IX. 219—220: «*vigiles simul excitat: illi Succedunt servantque vices*» et ibid. II. 567—568: «*limina Vestæ Servantem.*» Apud Livium quoque sæpe legitur: vigilias, custodias *servare*. Origo corruptelæ: librarii semidocti corruptelam archetypi emendare temptabant ex Verg. Ecl. 2, 5: «*Montibus et silvis studio iactabat inani.*» Eodem modo infra vs. 370., ubi Arundelianus et Helmstadiensis

habent genuinam lectionem: *incendit*, in Rehdigerano et Vaticano legitur *contundit*, quod est coniectura librariorum, ex Verg. Ecl. 2, 11: «*Allia serpullumque herbas contundit olentes.*»

V. 214. *Evolat*: codices — *Provolat*: conieci. Cum vs. 213. legatur *Egreditur* (sc. Scylla ex cubiculo), ineptum est hoc loco *Evolat*. Intellege: Scylla, postquam caute egressa est e cubiculo, celeriter *procurrit* usque ad vestibulum thalami (cf. vs. 217.) patris, ubi vires eam deficiunt. Eodem sensu supra vs. 150: «*Procurrit virgo.*» Origo corruptelæ: pro *pro* scriptum est *e* ex præcedente (vs. 213.) *Egreditur*.

V. 215. *umbras*: codices — *auras*: conieci. Codicum lectio explicari nequit. Intellege: Scylla *ad auras cæruleas*, i. e. ad cælum nocturnum testatur sua furta, sidera mundi suspiciens (cf. vs. 218.) et munera divis (cf. vs. 219.) promittens. *Auræ* = cælum, ut sæpissime apud Vergilium; cf. Aen. VI. 733—734: «*neque auras* Dispiciunt clausæ tenebris et carcere cæco», ibid. 554: «*stat ferrea turris ad auras*» et alibi sæpe: «*tendit, se agit ad auras*» i. e. ad cælum.

V. 227. *hoc faceres*: codices — *hanc faciem*: rectissime emendavit Pithæus. *subegit*: codices — *subedit*: emendavit Markland. Falsarius imitatur Catull. 66, 23: «*Quam penitus mæstas exedit cura medullas*» et Verg. Aen. VI. 442. et 444: «*quos durus amor crudeli tabe peredit . . . curæ non ipsa in morte relinquunt.*» Verbum occurrit apud Ov. Met. XI. 783: «*e scopulo, quem rauca subederat unda.*»

V. 236. *morerere*: codices — *remorere*: legitur in edit. Paris. ann. 1501. Codicum lectio sensu caret. Cf. supra vs. 217: «*Vestibulo in thalami paulum remoratur.*»

V. 246. *dulce mihi*: codices — *mi dulcem*: scripsi verborum ordine commutato. Aliter Ellis: «*Prima deum dulcem mihi te quæ donat alumnam.*»

V. 249. *seonia*: Helmstadiensis; *saria*: Vaticanus; *scoria*: Arundelianus; *morbo*: Rehdigeranus — *senio*: vir doctus in Misc. Obs. IV. 323. *Senium* hoc loco curam significat, ut Hor.

Ep. I. 18, 47: «inhumanæ senium deponē Camenæ» et Pers. 6, 16: «curvus ob id *minui senio.*»

V. 250. *velavit*: codices — *nudavit*: coniecit Bæhrens; nutrix enim veste propria circumdat Scyllam. Videtur falsarius ante oculos habuisse narrationem de Myrrha supra vs. 238. commemorata; cf. Anton. Liber. 34: ἡ δὲ τροφὸς καταχρύψασα τῇ ἐσθῆτι τὴν Σμύρναν παρήγαγεν.

V. 252. *corona*: codices — *crocota*: rectissime emendavit Scaliger; est enim *crocota* tunica tenuis feminea.

V. 256. *intra*: codices — *intus*: conieci. Codicum lectio inepta est, quia *intra* non respondet ad interrogationem: quo? Poeta imitatur Cul. Pseudoverg. 290: «nec rettulit *intus* Lumina.»

V. 257. *inquit*: codices — *inquit io*: supplevit Haupt metri lege coactus. Falsarius ante oculos habuisse videtur Ov. Met. III. 442: «Equis, *io* silvæ, crudelius, *inquit*, amavit.»

V. 265. *agam*: codices — *ægra*: Bæhrens. Cf. infra vs. 341: «pectus ægrum» et Verg. Aen. I. 351. «ægram amantem.»

V. 266. *quoniam tum non*: Arundelianus — *quoniam tu me non*: correxit Bæhrens.

V. 274. *memoris auctum*: codices — *memori sanctum*: emendavit Sillig.

V. 279. *hunc*: codices — *in*: correxit Drakenborchius.

V. 284. *Intonsos*: codices — *Incanos*: emendavit Schenkl. Codicum lectio absurda est; agitur enim de femina. Poeta ante oculos habuit Catull. 64, 224: «*Canitiem* terra atque infuso pulvere turpans», Verg. Aen. X. 844: «*Canitiem* multo deformat pulvere» et ibid. XII. 611: «*Canitiem* immundo perfusam pulvere turpans.»

V. 288. *Semper aut*: Arundelianus, Helmstadiensis, Rehderanus; *Semper et aut*: Vaticanus — *Nempe in Creta*: conieci. Codicum lectio non potest explicari; falsarius respexit Tibull. II. 3, 28: «*Nempe* Amor in parva te iubet esse casa.» Necessaria certe videtur hoc loco ad narrationem sequentem intellegendam Cretæ mentio.

V. 289. *Haud*: Helmstadiensis; *Aut*: alli codices — *Nunc*: conieci, ut opponatur præcedenti (vs. 288.) *olim*. Cf. supra vs. 286: «O mihi *nunc* iterum crudelis reddite Minos!»

V. 290. *capta atque*: codices — *captiva*: emendavit Bæhrens. Codicum lectio inepta est; *capta* enim non potest cum *longe* commode iungi.

V. 292. *obsistam*: codices — *o bis iam*: emendavit Housmann; cf. supra vss. 286—287: «O mihi nunc *iterum* crudelis reddite Minos, o *iterum* nostræ Minos inimice senectæ!»

V. 293. *eaque*: codices — *æquo*: emendavit Haupt. Dicit Carme se seniozem esse æquo, non debuisse tam diu vivere.

V. 294. *Ut*: codices — *A!*: coniecit Bæhrens.

V. 299. *Neupharto* aut *Naupharto*: codices — *neu Partho*: rectissime edit. Aldina ann. 1534.

V. 302. *montibus isses*: codices — *montis abisses*: coniecit Scaliger. *Abire* = in profundum ire, ut Verg. Aen. IX. 695—697: «volat Itala cornus Aera per tenerum stomachoque infixâ sub altum Pectus *abit*.»

V. 310. *nobis*: codices — *non sic*: emendavit Sillig. Carme vult dicere se alumna integra non tam ægre tulisse iacturam filiæ.

V. 311. *maneret*: codices — *remansit*: conieci. Nullus est hic locus coniunctivo post *tum cum*. Cf. Cæs. B. G. VII. 35: «iisdem sublicis, quarum pars inferior *integra* remanebat, pontem reficere cœpit.»

V. 315. *sopore*: codices — *lepore*: emendavit Heinsius. Agitur enim de venustate puellæ, non de somno. Codicum lectio certe inepta est: nutrix *capta sopore* alumnæ! Poeta respexit Lucret. I. 15—16. (de Venere): «ita *capta lepore* Te sequitur cupide.» Origo corruptelæ: pro *lepore* in scriptura minuscula legebatur *sepure*.

V. 326. *Perdere sæva*: codices — *Per te sacra*: legitur in edit. Aldina ann. 1534; poeta ante oculos habuit Ov. Her. 12, 78—79: «Per genus et *numen* cuncta videntis avi, Per triplicis vultus arcanæque *sacra* Dianæ» et Met. VII. 94—95: «per

sacra triformis Ille deæ lucoque foret quod *numen* in illo . . . iurat.» *flumina* : codices — *numinaque* : conieci; cf. Ovidii locos supra laudatos et vs. 245. Ciris : «Per tibi Dictynæ præsentia *numina* iuro.»

V. 327. *sequaris* : codices — *feraris* : coniecit Scaliger. Cf. Pseudosallust. De republ. II. 12, 6 : «Quin furibundus atque amens alienata *mente feraris*» et Verg. Aen. II. 337 : «In flammæ et in arma *feror*.»

V. 335. *ipsa* : codices — *ista* : emendavit vir doctus in Misc. Obs. IV. 327.

V. 337. *incerta* : codices — *incepta* : rectissima edit. Aldina ann. 1534.

V. 341. *iusserat* : Arundelianus et Rehdigeranus; *viserat* : Helmstadiensis — *luserat* : rectissime edit. Aldina ann. 1534.

V. 344. *Inverso* : codices — *Inversi* : conieci. Codicum lectio sensu caret. Eodem versu *olivo* : codices — *olivi* : correxi; genitivus pendet a *bibulum*; ex Hor. Epist. I. 14, 34 : «Quem *bibulum liquidi* media de luce *Falerni*.»

V. 349. *alium* : codices — *egit* : conieci. In codicibus sententia caret prædicato; cf. Verg. Ecl. 8, 47 : «Nascere præque diem veniens *age, Lucifer*.» Origo corruptelæ : librarii semidocti corruptelam archetypi emendare temptabant ex Verg. Aen. V. 64 : «si nona diem mortalibus *alium* Aurora extulerit.» Cf. adn. crit. supra ad vs. 208.

V. 350. *veniente mihi* : codices — *venientem ignem* : emendavit Haupt; ex Catull. 62, 7 : «Nimirum *Oetæos* ostendit Noctifer *ignes*» et Cul. Pseudoverg. 42 : «*Ignæus* . . . sol . . . quatiebat lumina curru.»

V. 352. *Eoum*, omittunt codices; restituit Bentley ex Callim. Hecal. fragm. 52 : Ἀὐτὸν μὲν φιλέουσ' αὐτὸν δὲ τε πεφρίκασιν, Ἐσπέριον στυγέουσιν, ἀτὰρ φιλέουσιν Ἐφῶν.

V. 357. *insolite* : codices — *insolito* : emendavit Pithæus.

V. 361. *quin* : codices — *qui nolit* : coniecit Ribbeck. *habuere* : codices — *habere* : scripsit Haupt. Excidit vox quædam ex hoc versu, sed pro certo suppleri lacuna huc usque

non potuit. An mutandus etiam vs. 360. scribendumque: «se orbam flet mæsta parente (i. e. matre), Cum Iove communes quæ vellet habere nepotes», i. e. si mater viveret, certe vellet tale matrimonium.

V. 371. *ligant*: codices — *ligans*: emendavit Ribbeck.

V. 374. *magno*: codices — *agno*: coniecit Mæhly; falsarius ante oculos habuisse videtur Ov. Met. VII. 244. sq. (de Medea Iolci sacra magica faciente): «Sacra facit cultrosque in guttura velleris atri (i. e. agni atri) Coniecit» et Hor. Sat. I. 8, 27—28. (de sagis magica sacra facientibus): «pullam divellere mordicus agnam Cœperunt.» *geminat*: codices plurimi; *generata*: Vaticanus — *venerata*: coniecit Scaliger. *Iovi*: codices — *Orcum*: scripsi; cf. Ov. Met. VII. 249. (de Medea agnum nigrum sacrificante): «*Umbrarumque* rogat magno cum coniuge *regem*»; origo corruptelæ: ex *Orcum* in scriptura minuscula factum est *ovem*. *frigidula*: codices — *furialia*: ex coniectura Bothii; scriptor ante oculos habuisse videtur Ov. Met. VIII. 481—482: «*Pœnarumque* deæ triplices *furialibus*, inquit, Eumenides, *sacris* vultus advertite vestros.»

V. 383. *Cum*: codices — *Tam*: emendavit Heyne.

V. 384. *crescat*: codices — *Cressa*: emendavit Schrader.

V. 386. *metu*: codices — *iterum*: emendavit Heinsius.

V. 397. *Illi*: codices — *Quin*: emendavi. Nam vss. 391—397. gradatio continetur, cuius summus est gradus, quod non solum dii marini proprie dicti, sed etiam Tyndaridæ, patroni nautarum, Seyllam mirantur. *eternas*: codices — *alternas*: rectissime edit. Aldina ann. 1534.

V. 408. o *Numantina*: codices — *Pandionia*: coniecit Heyne; vss. 407—408. ante oculos habuisse videtur Seneca Octav. 8: «*Pandionie volucres*.» Eodem versu *qui*: codices — *quæ*: scripsi; agitur enim de Proene et Philomela, de feminis in aves mutatis.

V. 415. *accipis*: codices — *respicis*: conieci. Sensus est: quamquam tu non curas meas querelas, tamen audi eas; cf. infra vs. 454: «Iam tandem casus hominum, iam *respice*,

Minos.» Origo corruptelæ: ex *respicis* factum est *recipis*, quod cum metri lege non admitteretur, librarii in *accipis* correxerunt. *audis*: codices — *audi*: coniecit Vollmer; Scylla enim Minoa alloquitur eumque querelas audire iubet.

V. 420. *ignara*: codices — *ingrata*: emendavit Heinsius. Scylla non *ignara* perpetravit facinus! Sed certe *ingrata* fuit in patrem patriamque, unde infra vs. 421. *scelerata* et vs. 424: «O ego *crudelis*.»

V. 432. *falle* et man. rec. *fallat*: Helmstadiensis; *fallor*: codices — *fallas*: emendavit Haupt.

V. 434. *Dives*, omissum in codicibus, restitutum rectissime in edit. Aldina ann. 1517. Adiectivum emphatice iteratur ex vs. 433.

V. 441. *ne ut* aut *nec et*: codices — *me ne*: emendavit Heyne.

V. 450. *labescunt*: codices — *tabescunt*: emendavit Schrader.

V. 451. *pestes*: codices — *pristes*: emendavit Barth.

V. 455. *solam*: codices — *Scyllam*: correxit Haupt.

V. 459. *revoluta*: codices — *resoluta*: emendavit Heinsius.

V. 464. *Corinthy*: codices — *Corinthum*: Heynius, ut sit appositio ad regna.

V. 469. *respectat*: codices — *prospectat*: emendavi tautologiæ vitandæ causa; legitur enim vs. sq. *respicit*. Cf. Verg. Aen. VII. 813: «Turbaque miratur matrum et *prospectat* euntem.»

V. 471. *venus*: codices — *sinus*: emendavit Haupt.

V. 477. *Aeginamque*: codices, quod absurdum est, ut chartæ geographicæ primo aspectu docent — *Belbinamque*: emendavit Reitzenstein; est enim Belbina insula in ostio sinus Saronici sita. *salutiferamque*: codices plurimi, quod explicari nequit; *sementiferamque*: Vaticanus — *sementiferam atque*: emendavi, ut epitheton ad Belbinam referatur, non ad Seriphum, cui non convenit; nam sterilem fuisse lapidosamque Seriphum geographorum scriptis docemur. Cf. etiam adn. exeg.

V. 484. *eternam*: Bruxellensis; *externam*: ceteri codices;

et rigidis: Vaticanus — *egregiam* (i. e. pulchram): conieci; cf. Lucret. V. 1157: «*Egregias animo facies vigilante videbant*» et Verg. Aen. IV. 150: «*egregio decus enitet ore.*»

V. 490. *Hic*: codices, quod sensu caret — *Ac*: scripsi, nam *ac velut* est solita introductio similitudinis epicæ; cf. adn. exeg. *tener*: Bruxellensis et Vaticanus; *teneres*: Helmstaediensis; *tener est*: Arudelianus et Rehdigeranus — *tenera est*: emendavit Haupt.

V. 505. *Inde alias*: codices — *Hinc feminis*: scripsi. Omnes enim hoc loco corporis partes enumerantur præter femora, ita ut *aliæ partes* inepte positæ videantur, et ante *crura* et *pedes* aptissima est femoris mentio. Poeta ante oculos habuit Ov. Met. XIV. 64—65. (de Scylla): «*Et corpus quærens femorum crurumque pedumque Cerbereos rictus pro partibus invenit illis.*»

V. 506. *novamque acies*: Bruxellensis — *nova macies*: rectissime edit. Aldina a. 1534. *pellē*: Bruxellensis — *pelle*: scripsit Ribbeck.

V. 508. *Et*: codices — *At*: scripsit Loensis; nam etiam initio versus præcedentis *Et* legitur postulaturque hoc loco coniunctio adversativa.

V. 512. *Tyrio*: codices — *Syrio*: Heyne et Bæhrens; cf. Verg. Ecl. IV. 25: «*Assyrium vulgo nascetur amomum.*»

V. 513. *iam*: codices — *cum*: emendavit Heinsius.

V. 517. *morte*: codices — *e morte*: supplevi. Cf. Verg. Aen. VII. 244: «*reliquias Troia ex ardente receptas.*»

V. 521. *terrarum*: codices — *stellarum*: emendavit Bæhrens. Cf. Catull. 66, 1—2: «*Omnia qui magni dispexit lumina mundi, Qui stellarum ortus*» et Verg. Aen. IX. 93. (de Iove): «*torquet qui sidera mundi.*»

V. 524. *videmus*: codices — *nitentum*: rectissime editiones veteres.

V. 531. *natique*: codices — *pactique*: emendavit Ellis. Cf. supra vs. 414—415: «*Illa ego sum, Minos, sacrato fœdere coniunx Dicta tibi*» et Verg. Aen. X. 721: «*Purpureum pinnis et pactæ coniugis auro.*»

V. 533. *munere*: codices, quod irrepsit huc ex vs. sq. — *tramite*: emendavi. Agitur enim de zodiaco; cf. Propert. IV. 1, 107—108: «via est cæli verusque per astra *Trames*» i. e. zodiacus.

V. 534. *stellarum . . . vidi*: Bruxellensis — *stellarunt . . . divi*: ex Housmanni coniectura. Deorum enim munus est mutatio in sidus; cf. supra adn. exeg.

V. 535. *alternis*: codices — *æterno*: emendavi. Codicum lectio sensu caret; reponendum videtur adverbium *æterno*, cui respondet vs. 537: *ad sæcula*. Contrarium accidit vs. 397., ubi pro *æternas* codicibus tradito legendum procul dubio: *alternas*.

EXCURSUS.

In sterquilino margaritas repperi.

Ex Phædr. Fab. III. 12, 1—2.

EXCURSUS.

I. Ad Verg. Aen. I. 694.

In exordio Ciris, ubi auctor se, laudis amore deposito, philosophiæ Epicureæ perdiscendæ operam dare dicit, legimus hæc (vss. 1—4.):

... me vario iactatum laudis amore
Irritaque expertum fallacis præmia vulgi,
Cecropius *suaves expirans* hortulus auras
Florentis viridi sophiæ complectitur umbra.

Cui loco respondet apud Vergilium Aen. I. 693—694., ubi agitur de Ascanio a Venere sopito et in lucum Idaliæ translato;

... ubi mollis amaracus illum
Floribus et *dulci adspirans* complectitur umbra.

Quæritur: uter sit hoc loco auctor, uter imitator? Interpretes inde ab Heynio culpæ Vergilium solent, quod Ascanium parvo amaraci (i. e. Hungarice *majoránna*, Germanice *Majorann*) frutice obumbratum esse dixerit, cum notissimum sit, amaracum non crescere in tantam altitudinem, ut homini umbram præbere possit. Quo *Skutsch* abusus triumphans exclamat: «Der Dichter der Ciris hat den *hortulus Epicuri* in seiner Doppelnatur als Garten und Unterrichtsstätte geschildert; die Ausdrücke ergeben in ihrer Vereinigung ein poetisches Bild, ein *Mangel an klarer Anschauung*, wie bei Vergil liegt nicht vor.»* Cui *Leo* ita respondet: «Aber Ascanius

* *Gallus und Vergil*, p. 24.

schläft, Venus hat ihn eingeschläfert und trägt ihn in ihren Hain, da soll er weiter schlafen; seine Kopfhöhe kommt nicht in Betracht, sie bettet ihn auf die duftenden Stauden, die zugleich sein Lager sind und das Haupt des liegenden *beschatten*.»¹ Quæ nemini certe satisfaciunt: est enim amaracus re vere tam parva, ut ne cubanti quidem *dulcem umbram* præbere possit.

Ego maxime miror neutri venisse in mentem hoc Vergilii loco *umbram* non significare *σκιάν* Græcorum (i. e. Hungarice *árnyék*, Germanice *Schatten*), sed *frondem*, i. e. folia amaraci, præsertim cum etiam in Ciri hoc ipso loco *umbra* nihil aliud nisi frondem significare possit; agitur enim de *umbra viridi*.²

Quærendum igitur, an hac significatione umbræ recepta tolli possit omnis difficultas?

Mea quidem sententia omnia plana fiunt levissima mutatione adhibita, qua me non deterret codicum vetustissimorum auctoritas. Est enim philologorum officium, nostrum, inquam, qui a vera genuinaque antiquitate longis ignorantiae stultitiæque sæculis dividimur, quidquid ex illa mirabili generis humani iuventute ad nos pervenit, doctrinæ ope purgare sordibus diuturni situs ingenique acumine ad pristinum reducere splendorem. Eveniat cotidie id, quod magnus ille Petrarcha, venturum tempus renascentium in Italia litterarum divino animo præsa-giens, in Africa sua³ cecinit:

... poterunt discussis forte tenebris

Ad purum priseumque iubar remeare nepotes.

Quare nos cum Bentleyo, artis criticæ divinatoriæ facile principe, facimus: nobis ratio centum codicibus potior.

Scribamus igitur apud Vergilium *dulce* pro *dulci*, ut *dulce adspirans* significet: dulcem odorem adspirans, pertineatque ἀπὸ χοινοῦ et ad *floribus* et ad *umbra*, sensusque totius loci

¹ In ephemeride *Hermes*, t. 42. p. 38.

² Sicut apud Verg. Ecl. IX. 20: «*viridi fontes induceret umbra*.»

³ Lib. IX.

sit: «ubi mollis amaracus illum circumdat, floribus et foliis dulcem odorem ei adspirans.» Nam amaraci non solum flos, sed etiam folia, ut notum est, bene olent. Qua coniectura recepta Vergilius noster a tribunali criticorum «missus abibit.»

Dulce pro adverbio, ut Hor. Carm. I, 22, 23—24: «*Dulce* ridentem Lalagen amabo, *dulce* loquentem» et Epist. III, 2, 9: «Quin etiam canet indoctum, sed *dulce* bibenti.»

Vergilius ante oculos habuit Catull. 64, 67: «(virgo) Regia, quam *suaves expirans castus odores* Lectulus in molli *complexu* matris alebat» et ibid. 61, 6—7: «Cinge tempora *floribus* *Suave* olentis *amaraci*.» Cf. etiam Verg. Ge. IV. 415—416:

... at illi

Dulcis compositis *spiravit* crinibus *aura*,

et Aen. I. 403—404:

Ambrosiæque comæ *divinum* vertice *odorem*

Spiravere ...

et in *Culice* vss. 87—88., ubi manifesta est Vergilii imitatio:

...illi Panchaia *tura*

Floribus agrestes *herbæ* variantibus *adflant*.

II. Ad Culicis vs. 230.

In *Culice* Pseudovergiliano (vss. 223—231.) culicis umbra ex inferis ascendens apparet in somno pastori eumque, cuius vitam servaverat et a quo necatus erat, ita alloquitur:

Heu, quid ab officio digressa est gratia, cum te

Restitui superis leti iam limine ab ipso?

225 Præmia sunt pietatis ubi, pietatis honores?

In vanas abiire vices. Et rure recessit

Iustitia et prior illa Fides. Instantia vidi

Alterius, sine respectu mea fata relinquens

Ad pariles agor eventus: fit pœna merenti.

230 Pœna sit exitium, modo sit *dum* grata voluntas,

Existat par officium.

Culex vult certe dicere: «Con dono tibi mortem meam, si tu gratus eris et me sepulcri honore veneraberis, ut umbra mea apud inferos quiescere possit.» Quare pastor, ut infra vss. 390. sqq. docemur, re vera sepulcrum erexit culici. Reponendum igitur vs, 230. **tibi** pro corrupto *dum* conferendusque vs. 13. Ciris:

Mirificum, Valeri, *modo sit tibi* nosse libido,

ubi falsarius, ut sæpissime, Culicem Pseudovergilianum ante oculos habuisse putandus est.

III. De Euphorione Vergilii in ecloga sexta auctore.

Vergilius in ecloga sexta inde a versu 31. usque ad finem nihil aliud sibi proposuit, nisi ut epyllia Euphorionis excerperet atque demonstraret magistrum illum τῶν νεωτέρων, præcipue amici sui Cornelii Galli, dignum esse imitatione neque recte iudicasse Ciceronem, qui Catullum sociosque Tusc. Disp. III. 19, 45. *cantores Euphorionis* appellando irrisisset. Cf. de hac re, quæ exposui in libello *De sexta Vergilii ecloga*.* Vss. autem 74—77:

Quid loquar aut *Scyllam Nisi*, quam fama secuta est
Candida succinctam latrantibus inguina monstribus
Dulichias vexasse rates et gurgite in alto
A! timidos nautas canibus lacerasse marinis,

una cum vss. 78—81., ubi Philomelæ in avem mutatio narratur, referendi videntur ad *Mopsopia* Euphorionis, ad fabularum Atticarum narrationem: Nisus enim erat filius Pandionis, regis Attici, frater Procnes et Philomelæ, sepulcrumque eius ostendebatur apud Lyceum; cf. Pausan. I. 19, 4: ἔστι δὲ ὁπισθεν τοῦ Λυκείου Νίσου μνημα, ὃν ἀποθανόντα ὑπὸ Μίνω βασιλεύοντα

* Budapestini, sumptibus Academiae Litterarum Hungaricæ, a. MCMIX.

Μεγάρων κομίσαντες Ἀθηναῖοι ταύτη θάπτουσιν. A Vergilio pendens Ov, Am. III. 12, 21—22:

Per nos Scylla patri caros furata capillos
Pube premit rabidos inguinibusque canes,

et A. A. I. 231—332:

Filia purpureos Nisi furata capillos
Pube premit rabidos inguinibusque canes,

nec non Propert. IV. 4, 39—40:

Quid mirum in patrios Scyllam sævisse capillos,
Candidaque in sævos inguina versa canes.

Ergo *malus* ille *auctor*, a scriptore Ciris (vs. 63.) commemoratus, qui Scyllam, Nisi filiam, in monstrum marinum mutatam esse narravit quemque secundum vs. 53. Ciris «complures et magni poetæ» secuti sunt, Euphorion fuisse putandus est. Eadem fabulæ forma occurrit in Schol. ad Eurip. Hippol. 1200: «(Minos) μετὰ τὸ παραλαβεῖν τὴν πόλιν ἔλαβεν αὐτὴν (Scyllam) ἐπάνω τοῦ πλοίου καὶ ἔδησεν αὐτὴν εἰς τὸ πηδάλιον... ἐκπεσοῦσα δὲ ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ θηρίου γενομένη τὴν οἰκείαν φύσιν μετέβαλεν οὐδαμῶς.

IV. Ad Verg. Ecl. VI. 47.

In Ciri (vss. 122—125.) de crine regis Nisi purpureo, a quo regnum eius pendeat, legimus:

At roseus medio surgebat vertice crinis:
Cuius quam servata diu natura fuisset,
Tam patriam incolumem Nisi regnumque futurum
Concordes stabili *firmarant numine* Parcæ.

Cui loco respondet apud Vergilium (Ecl. IV, 46—47.):

«Talia sæcla» suis dixerunt «currite» fusis
Concordes stabili *fatorum numine* Parcæ.

Hic iam *Skutsch* acerba cum ironia Vergilium carpit, quod *fatorum numen* a Parcæ, quæ personificent fatum ipsum, in-

epte discernat,¹ et re vera in hoc loco explicando magna offendimur difficultate. *Ladewig* in editione sua² hæc adnotat: «*stabili fatorum numine* ist als Abl. causæ zu *concordes* hinzugefügt: da des Schicksals Wille feststeht, reden die Parzen einmütig.» Sed deæ Parcæ, Græce *Μοῖραι* i. e. Fata, sunt personificationes mythicæ fati et apud poetas antiquos procul dubio ipsum fatum significant. Vergilius igitur, cum Parcas, ut interpretes volunt, propter stabilem certamque fati voluntatem concordēs esse dicit, *ideam*, quam dicunt, *abstractam a personificatione* fatorum discernere videtur, quod ab usu poetarum adeo abhorret, ut hac re *Skutsch* iure offendatur. Nam apud poetas non fata cogunt Parcas concordēs esse, sed Parcæ dispensant concorditer fata, Parcæ sunt, ut iam dixi, ipsum fatum ideamque a personificatione distinguere philosophorum munus est, non poetarum. Adde, quod Vergilius versu primo, ubi commemorat *fusos*, Parcas inducit *nentes*; ergo cur non absoluit imaginem poeticam versu secundo, ubi more ceterorum poetarum pergere debebat in describenda nendi actione? Cur non facit hoc loco idem, quod Aen. I. 21—22. fecit dicendo:

Hinc populum late regem belloque superbum
Venturum excidio Libyæ: sic *volvere* Parcas,

ubi *volvere* significat: *fusos* *volvere*.

Quare ego iam pridem hunc locum emendavi pro *numine* scribendo **nemine** (i. e. filo), quod verbum apud scriptores Latinos nusquam repertum legimus in inscriptione quadam,³ in carmine sepulchrali, cuius auctor etiam in ceteris Vergilium imitatur:

¹ *Vergil und Gallus*, p. 36. sqq.

² *Vergils Gedichte*, erklärt von Th. Ladewig und C. Schaper. Erstes Bändchen: Bukolika und Georgika. Achte Auflage, bearbeitet von P. Deuticke. Berlin, Weidmann, 1907.

³ *Corp. Inscr. Lat.* t. VI. num. 20674. et *Anth. Lat.* pars prior: *carmina epigraphica*, ed. Buecheler, Lipsiæ 1895. Fasc. I. p. 203—204.

Sic etenim *duxere* olim *primordia* *Parcæ*
 Et *nevere* super vobis *vitalia fila* . . .
 Nobis porro alia est trino de **nemine** fati
 Dicta dies leti . . .

Hanc meam coniecturam publici iuris feci primum in ephemeride Societatis Philologorum Budapestinensis,¹ deinde in editione Lygdami², unde viris doctis etiam extra Hungariam innotuit emendatio. Quam cum plerique maximo cum applausu accepissent, vehementer in me invectus est *Skutsch*,³ quod talem coniecturam facere ausus essem, cum non solum apud Vergilium, sed etiam in omnibus Ciri codicibus legeretur *numine*. Sensit enim statim, et rectissime sensit, coniectura mea circulos suos turbare.

Nunc igitur novum istum Vergilii interpretem meliora docebo. Nam non solum Vergilii locum, sed etiam Ciri corruptam esse confidenter affirmo. Dicat enim mihi *Skutsch*, quid in Ciri significet: *firmarant* *Parcæ*? Utrum idem, quod *confirmarant*? At *Parcæ* non confirmant decretum fati, sed ipsæ decernunt. An idem, quod *affirmarant*? Quo tandem pacto? *Parcæ* enim nihil solent affirmare (i. e. sententiam de aliqua re dicere, quæ ut vera, sic etiam falsa esse potest), sed, si quando loqui dignantur, prædicunt (canunt) futura carmine fatidico, «carmine — ut Catullus⁴ ait — perfidiæ quod post nulla arguet ætas.»

Ex mea igitur sententia etiam in Ciri pro *numine* reponendum est **nemine**, pro *firmarant* autem quærendum est verbum, quod nendi actionem significet. Quare recenseamus verba ad hanc rem pertinentia.

Scriptis antiquorum luculenter docemur actionem nendi ex his constare tribus: primum est lanam de colo deducere, hoc

¹ *Egyetemes Philologiai Közlöny*, t. XXV. p. 337. sqq.

² *Lygdami carmina*, Budapestini 1906. p. 167.

³ Cf. *Deutsche Literaturzeitung*, a. 1906. p. 2884.

⁴ *Carm.* 64. vs. 322.

est *ducere* proprie dictum; secundum est lanam informem in fili formam redigere: hoc est **formare**; tertium est filum iam paratum ope fusorum *versare* sive *torquere* sive *volvere*. In quo maximi sunt momenti, quæ apud Catullum, in *Nuptiis Pelei et Thetidis*,* in eo ipso epyllio, quod auctor Ciris imitandum sibi proposuit et re vera sæpissime imitatur, ubi Parcæ inducuntur nentes, in describenda nendi actione (vss. 311—314.) legimus:

Læva colum molli lana retinebat amictum,
Dextera tum leviter deducens *fila* supinis
Formabat digitis, tum prono in pollice torquens
Libratum tereti versabat turbine filum.

Præterea etiam in *Culice*, in eo carmine Pseudovergiliano, quod auctor Ciris, ut supra in adnotationibus exegeticis docui, pluribus locis imitatur, legimus de tela araneæ (vs. 2.):

«Atque ut araneoli tenuem *formavimus* orsum.» In Ciri igitur pro *firmarant numine* scribendum procul dubio: **formarant nemine**, ut sensus sit: concordēs Parcæ stabili filo neverunt regnum Nisi incolume futurum, quamdiu servatus fuisset purpureus regis crinis.

Quæ consuetudini poetarum antiquorum inde ab Homero quam apte respondeant, elucet ex locis hic allatis: Hom. Od. I. 17:

Τῷ οἱ ἐπεκλώσαντο θεοὶ οἰκόνδε νέεσθαι,

Hom. Il. XXIV. 525—526:

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσιν
Ζῶειν ἀχνημένοις,

Anth. Gr. III. 15. 3.

Οὕτως γὰρ Μοιρῶν... ἐπέκλωσε ἄνα.

Denique ad verbum pæne idem, quod nos in Ciri reposuimus, dicit Lycophr. vs. 145:

* Carm. 64.

Μοῖραι τριπλαῖς πῆναις κατεκλώσαντο,

et Hom. II. XX. 127—128:

... ἔσσα αἱ αἴσα

Γεινομένῳ ἐπένησε λῆνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ.

Cf. etiam Antonin. Lib. 2. (de Meleagro): 'Επέκλωσαν αἱ Μοῖραι ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸν ἔσσεσθαι χρόνον ἐφ' ὅσον ἂν ὁ δάλος διαμένῃ.

Ex poetis Romanis comparari possunt Tibull. I. 7, 1—2:

Hunc cecinere diem Parcae fatalia nentes

Stamina non ulli dissoluenda deo;

Lygdam. 3, 35—36:

Aut si fata negant reditum tristesque sorores,

Stamina quæ ducunt quæque futura neunt;

Ovid. Her. 12, 3:

... quæ dispensant mortalia fata sorores,

ubi *dispensant* significat: pensa distribuunt; Metam. II. 654:

... triplicesque deæ tua *fila* resolvent,

et ibid. VIII, 451—455. (de Meleagro):

Stipes erat, quam cum partus enixa iaceret

Thestias, in flammam triplices posuere sorores

Staminaque impresso fatalia pollice nentes

«Tempora» dixerunt «eadem lignoque tibi»,

O modo nate, damus.*

* Locis hic enumeratis addi possunt Propert. IV. 1, vss. 71—74, ubi tamen emendatione opus est:

Quo ruis imprudens, vage? dicere fata, Properti?

Non sunt ah dextro *condita* fila colo.

Accersis lacrimas cantans, aversus Apollo:

Poscis ab invita verba pigenda lyra.

Vs. 72. pro *condita* legendum *candida*, ut *candida* fila significant fatum felix. Cf. Lygdam. 6, 30: «Sis felix et sint *candida* fata

Quare nos hoc **nemen**, tribus iam locis repertum iis adnumeramus verbis, quibus poeta Mantuanus, novator verborum felicissimus, linguam Latinam locupletavit et imitatoribus suis, heredibus fortunatis, utenda permisit. Finxit autem hoc verbum Vergilius ad similitudinem Græci *νῆμα* suo more, unde Hor. A. P. 52—55:

Et nova fictaque naper habebunt *verba* fidem, si
*Graeco fonte** cadant parce detorta. Quid autem
 Cæcilio Plautoque dabit Romanus ademptum
Vergilio?

Vides iam parvo exemplo doctus, candide lector, quid sit proprium artis nostræ munus. Non enim id solum opus est generi humano, ut novis semper inventis ditetur cognitionis thesaurus, sed etiam summopere cavendum, ne quid, quod semel inventum est, temporum iniuria nobis eripiat obruatque iniqua oblivione. Quod ne fieret, inventa est nostra ars, philologia divina, quæ est vere ars non obliviscendi, tamquam memoria generis humani.

Satis præterea, opinor, ex his perspexisti, quo iure Vergilium damnet *Skutsch*, novus ille Zoilus. Altius igitur se præcingere debet, si quis Vergilium dormitantem deprehendere animum induxit. Aliter enim facile ei accidere potest, quod *Skutschio* re vera accidit, ut Vergilium quidem vigilasse, sed se ipsum dormitasse damno suo doctus intellegat.

tua» et Ov. Trist. V. 13, 24: «Non ita sunt *fati stamina nigra* mei» et Epist. ex Pont. II. 4, 30: «Non ita pars *fati candida* nulla mei.»

* Cf. adnotationem *Kießlingii* ad hunc locum: «Meint nicht griechische Lehnworte, sondern findet seine Erläuterung in Quintilians (VIII. 3,33.) Worten: «Multa ex Græco formata nova ac plurima a Sergio Flavo, quorum dura quædam admodum, ut *queens* et *essentia*» i. e. *οὐσία*. Also nach der Analogie des Griechischen gebildete Worte und Formen . . . So tadelt z. B. selbst Quintilian I. 5, 65. das von Virgil nach *ἀνέπληκτος* gewagte *imperterritus* Aen. X. 770.»

V. Ad Verg. Ecl. VIII. 4.

In quodam fragmento Calvi, quod verisimiliter ex epyllio Ius¹ ad nos pervenit, legimus versum :

Sol quoque perpetuos meminit *requiescere* cursus,
ubi verbum *requiescendi* ponitur sensu transitivo. Idem verbum eodem sensu occurrit in Ciri, ubi agitur de silentio noctis (vss. 232—233.):

Tempore, quo fessas mortalia pectora curas,
Quo rapidos etiam *requiescunt* flumina cursus.

Cui loco respondet apud Vergilium (Ed. VIII. 1—5.):

Pastorum musam Damonis et Alphesibœi,
Immemor herbarum quos est mirata iuvenca
Cantantes, quorum stupefactæ carmine lynce
Et *mutata* suos requierunt flumina cursus,
Damonis musam dicemus et Alphesibœi.

Hic est locus, ubi maxime exultat *Skutschii* temeritas. «Dass Vergil der Nachahmer ist — inquit — verräth er durch das überflüssige *mutata*.» Sequuntur deinde hæc litteris solito maioribus expressa: «*Hier haben wir also geradezu den aktmässigen Beweis dafür, dass die Ciris zwischen Calvus und Vergils Bucolica fällt.*»² Contra Leo: «Im Eingang der 8. Ecloge sagt Vergil von den beiden Hirten, dass das Vieh und das Wild mit Staunen ihre Lieder hörte *et mutata suos requierunt flumina cursus*, wo *mutata* keineswegs überflüssig ist, denn die Flüsse ändern ihre Natur.»³ Quæ non sufficiunt ad refutandam *Skutschii* opinionem: nam si *mutare* hoc loco idem significat, quod Hungarice *megváltoztatni*, Germanice *verändern*, certe languet Vergilii versus epithetonque ponitur otiosum.

¹ Calv. fr. 13. ed. Lucianus Mueller.

² *Vergil und Gallus*, p. 56.

³ In ephemeride *Hermes*, t. 42. p. 45.

Sed, ut Vergilium rectius, quam huc usque factum est, interpretemur, recenseamus poetarum antiquorum locos, ubi de silentio totius rerum naturæ agitur. De silentio noctis legimus Ov. Met. VII. 185—187:

... homines volucresque ferasque
Solverat alta quies, **rapidi quoque fluminis undæ**,*
Sopitis similes, *nullo cum murmure* serpunt
Immotæque silent frondes, silet umidus aer.

De eadem re Stat. Silv. V. 4:

... tacet omne pecus volucresque feræque
Et simulant fessos curvata cacumina somnos
Nec trucibus fluviis *idem sonus*...

Ad mirabilem cantus potentiam pertinet Callim. Hymn. II. (vss. 18—19.):

Ἐφ' ἧκεῖ καὶ πόντος, ὅτε κλειόναν ἀοῖδοι
Ἡ κίθαριν ἢ τόξα, Λυχωρέος ἔντεα Φοῖβον

* Ita locum emendavi. In codicibus leguntur hæc:

... homines volucresque ferasque
186 Solverat alta quies, *nullo cum murmure serpunt*
Sopitis similes, *nullo cum murmure sæpes*
Immotæque silent frondes...

Verba genuina in fine vs. 186. loco mota esse primo obtutu patet. Quare vs. 186. pro *nullo cum murmure serpunt* scripsi: *rapidi quoque fluminis undæ*, vs. autem 187. pro *sæpes* reposui *serpunt*. Verisimilitudo coniecturæ meæ elucet ex Ovidii auctoribus et imitatoribus; auctores sunt Tibull. I. 7, 13—14: «An te, Cydne, canam, tractis qui leniter undis Cæruleus placidis per vada *serpis* aquis» et Verg. Ecl. VIII. 4: «Et *mutata* suos requierunt flumina cursus»; imitatores Ciris 233: «Qua *rapidos* etiam requiescunt flumina cursus» et Calpurn. Ecl. 2, 15: «Et tenere suos *properantia* flumina cursus, Desistunt tremulis incurrere *frondibus Euri* Altaque per totos fecere *silentia* Montes» et Stat. Silv. V. 4: «*tacet* omne pecus *volucresque feræque* Et simulant fessos curvata cacumina somnos Nec trucibus fluviis *idem sonus*.»

et apud Vergilium ipsum Ecl. IX. vss. 57—58., ubi pastor Moeris ita laudat cantum Lycidæ:

Et nunc omne tibi stratum *silet* æquor et omnes,
Aspice, ventosi ceciderunt murmuris auræ;

est autem *æquor* hoc loco æquor fluvii Mincii, *stratum* igitur idem significat, quod supra Ecl. VIII. vs. 4: «*requiescunt cursus.*» Ergo duæ res commemorantur: quies undarum et *silentium* aquæ.

In Panegyrico ad Messallam agitur de Messalla, novo consule vota pro republica faciente, cuius sacris tota rerum natura tamquam ore favere videtur (vss. 125. et 129., ubi manifesta est Vergilii imitatio):

Curva nec adsuetos egerunt flumina cursus...
Quin largita tuis sunt *muta* silentia votis.*

Legimus præterea Hom. II. XIV. 16: ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύματι κωφῶ; Apoll. Rhod. IV. 153: Κύμα μέλαν κωφόν τε καὶ ἄβρομον; Arat. 922. et Orph. Argon. 1101: κωφῆς ἁλός.

Iam vides, candide lector, ubique non solum de cursu retento, sed etiam de *silentio aquarum* agi. Quare, si ex *cæcus* derivatur *cæcare* et *occæcare*, ex *surdus* fit *surdare* et *obsurdescere*, ex *mutus* (i. e. Hungarice *néma*, Germanice *stumm*) fit *obmutescere*, cur non fingamus ex eodem *mutus* novum verbum **mutare**, i. e. Hungarice *elnémítani*, Germanice *verstummen machen*. Quod autem nobis per leges linguæ

* Idem silentium, quod sacris poseitur, poscunt sibi poetæ canentes; cf. Hor. Carm. II. 13, 29—35. (de Alcæo et Sapphone apud inferos canentibus): «Utrumque sacro digna *silentio* Mirantur umbræ dicere, sed magis Pugnas et exactos tyrannos Densum umeris bibit aure vulgus. Quid mirum, ubi illis *carminibus stupens* Demittit atras belua centiceps Aures?» ubi Horatius hunc ipsum eclogæ VIII. Vergilianæ locum ante oculos habuit, de quo nunc agitur. Cf. etiam Hor. Carm. III. 1, 2—4: «*Favete linguis*: carmina non prius Audita Musarum sacerdos Virginibus puerisque canto.»

Latinæ facere licet, cur Latinis ipsis non lieuerit, non video. Tribuamus igitur verbo *mutandi* hoc loco hanc significationem et statim tollitur omnis difficultas Vergiliique versus liberatur epitheto otioso atque molesto. Erit enim *mutata* (i. e. muta facta) epitheton contrarium illis, quæ Vergilius alias fluminibus tribuere solet: *rauca* (Ge. I, 109; Aen. VI. 327. et IX. 124.) et *sonora* (Aen. XII. 139.) Præterea, cum hoc loco vs. 3. commemorasset lynces *stupefactas*, aptissime addidit flumina *muta*; cf. Aen. III. 48: «*Obstipui steteruntque comæ et vox faucibus hæsit.*»

Ita incidimus in verbum vere novum; nam verbum *mutandi* huc usque notum longe ab hoc differt derivaturque ex forma frequentativa *movendi* i. e. a *movitando*. Postquam autem ex *movito* solita contractione *muto* factum est, facile obsolescere potuit alterum genuinumque **muto**, quod olim significavit: *mutum facere* et verisimiliter iis adnumerandum est verbis, quæ Vergilius ex obsoleta veterum poetarum Latinitate suo more feliciterque resuscitavit.

VI. Ad Lygdam. 1, 11—12.

Apud Lygdamum (1, vss. 9—14.) de ornamentis libri Næeræ mittendi legimus:

Lutea sed niveum involvat membrana libellum,
 Pumex et canas tondeat ante comas,
 Summaque prætexat *tenuis* fastigia chartæ,
 Indicet ut nomen littera facta tuum,
 Atque inter geminas pingantur cornua frontes:
 Sic etenim comptum mittere oportet opus.

Vs. 10. pro *et* Huschke rectissime scripsit **cui**, quia hoc versu coniunctio *et* non habet aptum locum propter sequens *ante*; poeta fortasse ante oculos habuit Tib. II, 1, 78: «*Explorat cæcas cui manus ante vias.*» Emendatione egent vss. 11—12., ubi scribendum censeo:

Summaque prætexat **minium** fastigia chartæ,
 Indicet ut nomen littera facta tuum.

Minium enim hoc loco significat schedulam illam superiori oræ libelli præfixam et minio pictam, quæ vulgo vocabatur titulus sive index. Sensus erit igitur: chartam, sicut togam limbus purpureus, prætexat titulus *minio* pictus, ut nomen tuum littera inscripta indicet.

Coniectura mea confirmatur duobus poetarum veterum locis, ubi manifesta est Lygdami imitatio. Nam vss. 10—11. Lygdami ante oculos habuit auctor *Ciris* (vss. 319—320.):

An nescis, qua lege patris de vertice *summo*
Edita candentes præterat purpura canos?

Vss. autem 9—14. Lydami respexit Ovidius Trist. I. 1, 3—12., ubi librum suum luctuosum in urbem mittendum ita describit, ut semper contrarium dicat illi, quod loco in quæstionem, vocato Lygdamus dixit:

Vade, sed *incultus*, qualem decet exulis esse:
Infelix habitum temporis huius habe.
Nec te *purpureo* velent vaccinia fuco —
Non est conveniens *luctibus* ille color —
Nec titulus *minio*, nec cedro charta notetur,
Candida nec nigra *cornua* fronte geras.
Felices ornent hæc instrumenta libellos:
Fortunæ memorem te decet esse meæ.
Nec fragili *geminæ* poliantur *pumice* frontes,
Hirsutus sparsis ut videre comis.

Qua coniectura in contextum verborum recepta servabitur in constructione sententiarum concinnitas: lutea *membrana* scilicet involvit libellum, *pumex* tondet comas canas eius et *minium* prætexit summa fastigia chartæ, i. e. *membrana*, *pumex* et *minium* erunt subiecta trium sententiarum artissime inter se cohærentium. Lygdamum et Ovidium simul respexit Martial. III. 2, 7—11. (de libro suo): «Cedro nunc licet ambules perunctus Et frontis gemino decens honore Pictis luxurieris umbilicis, Et te purpura delicata velet, Et *cocco* rubeat superbus index.

VII. Ad Verg. Ecl. VI. 83.

Auctor Ciris vs. 376—377 :

Pergit, *Amyclæo* spargens altaria *thallo*,
Regis *Iolciacis* animum defigere votis,

ante oculos habuit Verg. Ecl. VI. 82—84:

Omnia quæ *Phœbo* quondam meditante beatus
Audiit *Eurotas* iussitque ediscere *laurus*,
Ille canit . . .

Vergilius autem hoc loco alludit ad Euphorionis *Hyacinthum*, ubi narrabatur amor *Phœbi* in *Hyacinthum Amyclæum* et enumerabantur fabulæ eroticæ a *Phœbo Amyclis* ad ripam *Eurotæ lauris* obsitam coram *Hyacintho* cantatæ, ut exposui in libello meo *De sexta Vergilii ecloga*.^{*} Ergo *Amyclæus thallus* in Ciri significat *laurum*, cuius frequentem in devotio-nibus magicis usum fuisse docemur Verg. Ecl. VIII. 82—83., ubi agitur de magia amatoria :

Sparge molam et fragiles incende bitumine *laurus*.
Daphnis me malus urit, ego hanc in *Daphnide laurum*.

Auctor autem Ciris, cum vs. 376 scriberet :

. . . *Amyclæo* spargens altaria *thallo*,
Regis *Iolciacis* animum defigere votis,

etiam hunc Vergilii locum ante oculos habuisse putandus est : nam apud Vergilium puella amans, sicut in Ciri nutrix *Scyllæ*, eo consilio *laurum* comburit, ut animum viri defigat.

VIII. Ad Verg. Ecl. IV. 49.

Qui vaticinium in Ecloga IV. ad filium Pollionis referri non posse censent, versu 49. utuntur argumento gravissimo ;

Cara deum suboles, magnum *Iovis* incrementum.

^{*} Cf. supra Excurs. III.

Sed hoc loco primum *Iovis incrementum* non significat filium Iovis, sed puerum, qui olim in numerum deorum relatus¹ domum Iovis (i. e. Olympum) augebit; deinde genitivus *deum* non ad deos Olympios, sed ad Pollionem et uxorem² eius est referendus. Ut enim ecloga I. Vergilius *deum* appellavit Octavianum adolescentulum, qui prædia eius veteranis assignata reddidit (vss. 6—8.):

O Melibœe, *deus* nobis hæc otia fecit:
Namque erit ille *mihi* semper *deus*, illius aram
Sæpe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus,

et se eundem inter Lares suos culturum promisit vss. 42—43:

Hic illum vidi iuvenem, Melibœe, quotannis
Bis senos cui nostra dies altaria fumant,

ita hoc loco diis adnumerat Pollionem, quia, ut Servius in præf. ad Bucol. dicit, «amissis agris Romam venit et usus *patrocinio Pollionis* et Mæcenatis solus agrum, quem amiserat, recipere meruit.» Sæpe enim veteres eos, quibus salutem debebant, appellabant deos. Cf. Cic. ad Quir. post redit. c. 8: «Primum, qua sanctissimi homines pietate erga *deos* esse solent, me eadem erga populum Romanum semper fore *numenque vestrum* æque mihi grave et sanctum ac *deorum* immortalium futurum» et ibid. c. 10: «Atque hæc cura, Quirites, erit infixæ animo meo sempiterna, ut vobis, qui apud me *deorum* immortalium vim ac numen tenetis» etc. Eodem modo prædicat Cicero senatores Post redit. in sen. c. 12: «Ego vos universos, patres conscripti, *deorum* numero colere debeo», et ibidem (c. 4.), quod maximi est momenti, consulem Lentulum: «Princeps P. *Lentulus*, parens ac *deus* nostræ vitæ.»

¹ Cf. infra vs. 63:

«Nec *deus* hunc mensa, *dea* nec dignata cubili est», unde puerum illum, ut olim Herculem, Iovis epulis interfuturum et deam quandam uxorem ducturum esse elucet.

² Etiam uxorem Pollionis commemorat poeta huius eclogæ vss. 60—61.

Quæ igitur Cicero consularis non dedignatus est dicere de Lentulo, quod se exulem restituisset, cur non dixisset iuvenis Vergilius de Pollione, cui certe tantundem debebat, quantum Cicero consuli illi?

IX. Ad Verg. Aen. XI. 569.

Auctor Ciris vss. 512—513:

Non thalamus Syrio fragrans accepit amomo,
Nullæ illam sedes: quid enim cum sedibus illi?

et vs. 518:

Incultum solis in rupibus exigit ævum,

ante oculos habuit Verg. Aen. XI. 567—569:

Non illum tectis ullæ, non mœnibus urbes
Accipere neque ipse manus feritate dedisset:
Pastorum et solis exegit montibus ævum.

Vergilius autem ipse ante oculos habuisse videtur Tibull. I. 2, 71—72:

Ipse boves mea si tecum modo Delia possim
Iungere et in solo pascere monte pecus.

Quare pro et vs. 569. Aen. XI. inepte posito scribendum videtur:

Pastorum in solis exigit montibus ævum,

i. e. vitam pastoralem egit in montibus desertis.

X. Quo tempore Diræ scriptæ sint?

Diras Valerio Catoni falso tributas et imitationem manifestam Bucolicon (I. et IX.) Vergilii præ se ferentes *post pugnam Actiacam* (a. 31. a. Chr. n.) scriptas esse elucet ex vss. poetæ anonymi 8—13:

Montibus et silvis dicam tua facta, Lycurge,
Impia. Trinacriæ sterilescent gaudia vobis,

Nec fecunda, senis nostri felicia rura,
 Semina parturiant segetes, non pascua colles,
 Non arbusta novas fruges, non pampinus uvas,
 Ipsæ non silvæ frondes, non flumina montes.

Agri igitur poetæ veteranis assignati et ab eo devoti siti erant in *Sicilia*; Octavianus autem agros Siculos veteranis assignandos curavit post pugnam Actiacam. Ad hanc rem et ad hoc tempus pertinent etiam Hor. Sat. II. 6. 55—56:

militibus promissa *Triquetra*
 Prædia Cæsar an est Itala tellure daturus.

Plura vide apud *Gardhausenum*: Augustus und seine Zeit, tom. I. p. 283. et 401., unde agros Siculos ante pugnam Actiacam non fuisse veteranis distributos apparet. Ceterum mox de hac quæstione copiosius disputabo peculiari commutatione Academica.

XI. Ad Cæsaris Germanici Arat. 645.

Apud Cæsarem Germanicum Arat. vss. 644—645. legimus:

Scorpios exoriens, cum clarus fugerit amnes,
Scorpios Oriona fugat, pavet ille sequentem.

Inepte iteratur vs. 645. *Scorpios* videturque huc ex versu præcedente irrepsisse; præterea cum vs. 644. *amnes* ad Oceanum pertineat desideretque adiectivum aliquod aut genitivum, ut, quid hoc loco significet, luculenter appareat, locum ita emendandum puto: «cum clarus fugerit amnes *Oceani*, Oriona fugat» etc. Poeta certe ante oculos habuit Verg. Georg. IV. 233—234:

Taygete simul os terris ostendit honestum
 Plias et *Oceani* spretos pede reppulit *amnes*.

Cf. Cæs. Germ. Arat. 589: «Cum primum Cancerum *Tethys* emittit in auras»; ibid. 624: «Exsilit *Oceano* tunc toto crine Bootes»; ibid. 675: «Iam sicca *Oceano* Chiron perniciæ crura Expellit.»

XII. De tribus Epicuri heredibus.

De tribus Epicuri heredibus cf. testamentum eiusdem apud Laert. Diog. X. 16: *Κατὰ τὰδε δίδωμι τὰ ἑμautoῦ πάντα Ἀμυνομάχῳ Φιλοκράτous Βατῆθεν καὶ Τιμοκράτει Δημητρίου Ποταμίῳ κατὰ τὴν ἐν τῇ Μητρῶῳ ἀναγεγραμμένην ἑκατέρῳ δόσιν, ἐφ' ᾧ τε τὸν μὲν κῆπον καὶ τὰ προσόντα αὐτῷ παρέξουσιν Ἑρμάρχῳ Ἀγεμόρτου Μυτιληναίῳ καὶ τοῖς συμφιλοσοφοῦσιν αὐτῷ καὶ οἷς ἂν Ἑρμαρχος καταλείπη διαδόχοις τῆς φιλοσοφίας, ἐνδιατρίβειν κατὰ φιλοσοφίαν.*

XIII. De Caribus et Lelegibus.

Cares olim Leleges appellatos fuisse testatur Herodot. I. 171: *εἰσὶ δὲ Κᾶρες μὲν ἀπικμένοι ἐς τὴν ἡπειρον ἐκ τῶν νήσων, τὸ γὰρ παλαιὸν ἐόντες Μῖνω κατήκοοι καὶ καλεόμενοι Λέλεγες εἶχον τὰς νήσους.* Cf. Parthen. Ἑρωτ. παθ. c. 11. (de Cauno, oppido Cariae): *οὕτως τὸν Καῦρον περαιωθῆναι εἰς τὴν τότε ὑπὸ Λελέγων κατεχομένην γῆν. . . πόλιν τε κτίσαι τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν Καῦνον;* Verg. Aen. VIII. 725: «hic Lelegas Carasque»; Ovid. Met. IX. 645: «Caras et armiferos Lelegas Lyciamque pererrat.» Ceterum Car, Phoronei filius, ἀρχηγέτης Carum, erat antiquissimus fundator Megaræ, unde arx urbis vocabatur *Καρία*; cf. Pausan. I. 39. et 40; Herod. I. 171.

XIV. De Scorpio et Orione.

Fabulam de Scorpio et Orione narravit Euphorion; cf. scholiast. Venet. ad Iliad XVIII. 486. (p. 507, 32. ed. Bekk.): *συγχυνηγετῶν δὲ οὗτος (sc. Orion) Ἀρτέμιδι ἐπεχείρησεν αὐτὴν βιάσασθαι. Ὀργισθεῖσα δὲ ἡ θεὸς ἀνέδωκεν ἐκ γῆς σκορπίον, ὃς αὐτὸν πλήξας κατὰ τὸν ἀστράγαλον ἀπέκτεινε. Ζεὺς δὲ συμπαδήσας κατηστέρισεν αὐτόν. διὸ τοῦ σκορπίου ἀνατέλλοντος Ὠρίων δύνει. Ἡ δὲ ἱστορία παρὰ Εὐφορίωνι.*

XV. De Minoe rege.

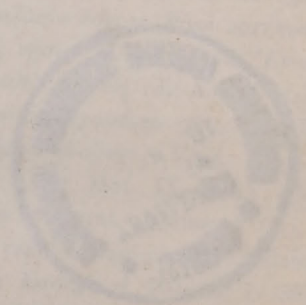
Quæ in Ciri (vs. 269.) de Minoe leguntur: «Quem pater ipse deum sceptri donavit honore», ad Hesiodum redeunt; cf. Pseudoplaton. Min. p. 320. D: εἶρηκε δὲ καὶ Ἡσίοδος ἀδελφὰ τούτων εἰς τὸν Μίνων, μνησθεῖς γὰρ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος φησὶν,

Ὁς βασιλεύτατος ἔσκε καταδνητῶν βασιλῶν
Καὶ πλείστων ἐάνασσε περικτιόνων ἀνθρώπων
Ζηνὸς ἔχων σκῆπτρον. τῷ καὶ πολέων βασίλευεν.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
155 E. 42ND ST. NEW YORK 17, N.Y.
This book is loaned to you by the
New York Public Library, Astor Lenox
Tilden Foundation, 155 E. 42nd St.,
New York 17, N.Y. It is to be
returned to the Library on or before
the date indicated on the label
attached to the book.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
155 E. 42ND ST. NEW YORK 17, N.Y.
This book is loaned to you by the
New York Public Library, Astor Lenox
Tilden Foundation, 155 E. 42nd St.,
New York 17, N.Y. It is to be
returned to the Library on or before
the date indicated on the label
attached to the book.

EDITIONES
ACADEMIÆ LITTERARUM HUNGARICÆ.

Sexti Pompei Festi

De verborum significatu quæ supersunt cum Pauli Epitome.

Edidit

ÆMILIUS THEWREWK de PONOR.

Pars I.

Pretium 7.60 cor.

CODEX FESTI FARNESIANUS

XLII. tabulis expressus.

Edidit

ÆMILIUS THEWREWK de PONOR.

Tabulas photographicas arte Iustini Lembo Neapolitani confectas
phototypice descripsit *Georgius Kloesz* Budapestinensis.

Pretium 42 cor.

EUHEMERI RELIQUIÆ.

Collegit, prælegomenis et adnotationibus instruxit

GEYZA NÉMETHY.

Pretium 1.20 cor.

SCHOLIA RECENTIA IN PINDARI
EPINICIA.

Ad librorum manuscriptorum fidem edidit

EUGENIUS ÁBEL.

Pars I.

Pretium 10 cor.

SCHOLIA VETERA
IN NICANDRI ALEXIPHARMACA.

Adiecta sunt scholia recentia.

Recensuerunt

EUGENIUS ÁBEL et RUDOLFUS VÁRI.

Pretium 3 cor.

Dicta Catonis quæ vulgo inscribuntur

Catonis disticha de moribus.

Iterum edidit

GEYZA NÉMETHY.

Pretium 2 cor.

A. PERSII FLACCI SATIRÆ.

*Edidit, adnotationibus exegeticis et indice verborum
instruxit*

GEYZA NÉMETHY.

Pretium 8 cor.

ALBII TIBULLI CARMINA

Accedunt Sulpiciae elegidia.

Edidit, adnotationibus exegeticis et criticis instruxit

GEYZA NÉMETHY.

Pretium 6 cor.

LYGDAMI CARMINA

Accedit Panegyricus in Messallam.

Edidit, adnotationibus exegeticis et criticis instruxit

GEYZA NÉMETHY.

Pretium 3 cor.

P. OVIDII NASONIS AMORES.

Edidit, adnotationibus exegeticis et criticis instruxit

GEYZA NÉMETHY

Pretium 6 cor.

**DE EPODO HORATII CATALEPTIS
VERGILII INSERTO.**

Scripsit

GEYZA NÉMETHY.

Pretium 1 cor.

DE OVIDIO ELEGIÆ IN MESSALLAM AUCTORE.

Scripsit

GEYZA NÉMETHY.

Pretium 1 cor.

